

W ŚWIAT Z KLASĄ

EDUKACJA GLOBALNA
NA ZAJĘCIACH
WIEDZY O SPOŁECZEŃSTWIE
W GIMNAZJUM

• ZAGADNIENIA •

UMIĘJĘTNOŚCI

UMIĘJĘTNOŚCI WYRÓZNIAJĄCE EDUKACJĘ GLOBALNĄ

- Zdobywanie i przetwarzanie informacji na temat zagadnień globalnych
- Analiza procesów i współzależności globalnych zagadnień globalnych
- Podejmowanie świadomych decyzji dotyczących zagadnień globalnych

UMIĘJĘTNOŚCI PRZEDMIOTOWE

- Umiejętności zapisane w podstawie programowej poszczególnych przedmiotów; np. współdziałanie w sprawach publicznych (WOS)

UMIĘJĘTNOŚCI KLUCZOWE

- **KRYTYCZNE MYŚLENIE**
np. radzenie sobie ze złożonymi lub kontrowersyjnymi problemami
- **KOMUNIKACJA**
np. dostrzeganie różnych punktów widzenia
- **ROZWIĄZYWANIE KONFLIKTÓW**
np. formułowanie opinii na tematy globalne i wyrażanie ich z szacunkiem
- **TWÓRCZE MYŚLENIE**
np. poszukiwanie alternatywnych rozwiązań dla problemów globalnych

WARTOŚCI

- GODNOŚĆ
- SPRAWIEDLIWOŚĆ
- RÓWNOŚĆ
- WOLNOŚĆ
- RÓŻNORODNOŚĆ
- POKÓJ
- RÓWNOWAGA ŚRODOWISKOWA

POSTAWY

- SZACUNEK
- OTWARTOŚĆ
- EMPATIA
- UCZCIWOŚĆ
- ODPOWIEDZIALNOŚĆ
- SOLIDARNOŚĆ

KONCEPCJA

EDUKACJI GLOBALNEJ

ODNIESIENIE DO DZIAŁANIA

- POCZUCIE OSOBISTEGO WPŁYWU...
- PRZYGOTOWANIE DO DZIAŁANIA...
- MOTYWACJA DO ZAANGAŻOWANIA...

na rzecz zmiany w skali globalnej

W ŚWIAT Z KLASĄ

EDUKACJA GLOBALNA
NA ZAJĘCIACH
WIEDZY O SPOŁECZEŃSTWIE
W GIMNAZJUM

MATERIAŁY EDUKACYJNE
DLA NAUCZYCIELEK I NAUCZYCIELI

SPIS TREŚCI

Wstęp

Jak realizować
edukację globalną
na zajęciach WOS-u?

Jakość
w edukacji globalnej

4

5

6

1. Orówności płci
i wyzwaniach kobiet
na świecie

Jolanta Bowżyk

16

2. Małe działanie
– wielki efekt

Paula Langnerowicz

21

3. Obywatele i obywatelki
potrafią

Jędrzej Witkowski

25

4. Dlaczego nie wiem,
jak nazywa się
premier Chin?

Jolanta Bowżyk

29

9. Świat w szafie, czyli
o włókienniczej łodzi
w perspektywie globalnej

Halina Pawłowska

54

10. Nie taki cukier słodki.
Dwa państwa,
jeden produkt

Halina Pawłowska

60

11. Globalizacja a dostęp
do leków na świecie

Karolina Kryściak

64

12. Zanim skończysz
śniadanie, już zależyś
od większości świata

Jolanta Bowżyk

69

<p>Pytania do samodzielnej pracy nad scenariuszem z zakresu edukacji globalnej</p> <p>8</p>	<p>Historia scenariusza</p> <p>10</p>	<p>Podstawa programowa a systematyczna realizacja edukacji globalnej na zajęciach WOS-u w gimnazjum</p> <p>12</p>	<p>Wybrane punkty podstawy programowej kształcenia ogólnego</p> <p>14</p>
			
<p>5. Prawa solidarnościowe we współczesnym świecie <i>Karolina Kryściak</i></p> <p>33</p>	<p>6. W kręgu Organizacji Narodów Zjednoczonych – globalne wyzwania <i>Halina Noiszewska</i></p> <p>39</p>	<p>7. Diamenty, woda, ropa, czyli o konfliktach i ich rozwiązywaniu <i>Halina Noiszewska</i></p> <p>43</p>	<p>8. Kryzysy humanitarne, wyzwania rozwojowe. Jak pomagać? <i>Jolanta Bowżyk, Halina Noiszewska</i></p> <p>50</p>
			
<p>13. Dlaczego Bassem mieszka teraz w Libanie? <i>Karolina Kryściak</i></p> <p>74</p>	<p>14. Osytuacji uchodźców i uchodźczyń na świecie <i>Karolina Kryściak</i></p> <p>80</p>	<p>15. Mikrokredyty, kobiety i przedsiębiorczość <i>Halina Noiszewska</i></p> <p>84</p>	<p>16. Czy cukier i paliwo mają wspólne ogniwo? <i>Halina Pawłowska</i></p> <p>89</p>
			<p>Kwestionariusz ewaluacji materiałów</p> <p>94</p>

WSTĘP

**Szanowne Nauczycielki, Szanowni Nauczyciele,
serdecznie zapraszamy do lektury niniejszej publikacji zawierającej
materiały edukacyjne z zakresu edukacji globalnej przeznaczone do
prowadzenia zajęć wiedzy o społeczeństwie w gimnazjum.**

Oddajemy w Państwa ręce trzecie wydanie niniejszej publikacji, wzbogacone o materiały dodatkowe dla nauczycieli i nauczycielek. Mamy nadzieję, że ułatwią one Państwu nie tylko analizę treści zawartych w publikacji, ale pozwolą także na samodzielne tworzenie autorskich materiałów z zakresu edukacji globalnej.

Edukacja globalna to część kształcenia obywatelskiego i wychowania, która rozszerza ich zakres przez uświadamianie istnienia zjawisk i współzależności globalnych. Jej głównym celem jest przygotowanie odbiorców i odbiorczyń do stawiania czoła wyzwaniom dotyczącym całej ludzkości. Przez współzależności rozumiemy wzajemne powiązania i przenikanie systemów kulturowych, środowiskowych, ekonomicznych, społecznych, politycznych i technologicznych.

Publikacja powstała w ramach międzynarodowego projektu „W świat z klasą”, którego celem jest systematyczne włączanie zagadnień globalnych do zajęć przedmiotowych w oparciu o podstawy programowe kształcenia ogólnego. W tym kontekście systematyczność rozumiemy jako możliwie najczęstsze odwoływanie się podczas zajęć lekcyjnych do zagadnień edukacji globalnej oraz wartości stojących u jej podstaw, a także przybliżanie perspektywy globalnej, również w tych punktach podstawy programowej, które nie odwołują się do niej bezpośrednio.

Materiały edukacyjne do wiedzy o społeczeństwie otwierają serię sześciu publikacji, w których znajdą Państwo ćwiczenia, scenariusze zajęć oraz propozycje projektów edukacyjnych dotyczących globalnych współzależności i współczesnych wyzwań stojących przed krajami globalnego Południa i globalnej Północy. Kolejne publikacje zawierają materiały edukacyjne z zakresu edukacji globalnej do realizacji na zajęciach: historii, biologii, języka polskiego, języka angielskiego oraz plastyki i zajęciach artystycznych.

Do opracowania publikacji zaprosiliśmy nauczycielki i nauczycieli, a także ekspertki różnych dziedzin (m.in. dziennikarstwa, stosunków międzynarodowych, filologii, socjologii, kulturoznawstwa), którzy, spotykając się w przedmiotowych grupach roboczych, pracowali nad stworzeniem materiałów edukacyjnych jak najbardziej dostosowanych do szkolnej rzeczywistości.

Dobór tematów zaprezentowanych w publikacji odzwierciedla zainteresowania Auterek i Autorów i staje się jednocześnie jedną ze wskazówek, jaką można z niej zaczerpnąć – przygodę z edukacją globalną warto rozpocząć, sięgając po tematy nam najbliższe. Różnorodne zagadnienia, jakie obejmuje edukacja globalna, oraz wszechstronne umiejętności i postawy, jakie pomaga kształtować, zachęcają do podejmowania dalszych samodzielnych poszukiwań i wypracowywania własnych pomysłów na jej realizację podczas zajęć w szkole.

Aby ułatwić to zadanie, na kolejnych stronach znajdą Państwo między innymi wyjaśnienie, na czym polega jakość w edukacji globalnej, oraz pytania, które pomogą Państwu ukierunkować samodzielną pracę nad własnymi scenariuszami zajęć. Zachęcamy również do przeczytania wskazówek przygotowanych przez autorkę tej publikacji – mamy nadzieję, że nie raz pojawi się okazja, aby z nich skorzystać.

Wierzmy, że niniejsza publikacja zachęci Państwa do podjęcia wyzwania, jakim jest edukacja globalna, i okaże się pomocna podczas prowadzenia zajęć przedmiotowych w gimnazjum. Mamy również nadzieję, że uczennice i uczniowie przyjmą zaproponowane aktywności z zaciekawieniem.

*Autorki i Autorzy
oraz zespół projektu „W świat z klasą”
Centrum Edukacji Obywatelskiej*

JAK REALIZOWAĆ EDUKACJĘ GLOBALNĄ NA ZAJĘCIACH WOS-U?

Zacznijmy od krótkiej analizy podstawy programowej – zajęcia wiedzy o społeczeństwie dają wiele możliwości, aby poruszać zagadnienia edukacji globalnej – nie tylko wówczas, gdy podstawa programowa mówi o nich wprost (jak na przykład w punkcie 23. Problemy współczesnego świata), ale także w mniej oczywistych miejscach. W ich odnajdywaniu pomoże Państwu spis wybranych punktów podstawy programowej zamieszczony na stronach 8-9 niniejszej publikacji. W odniesieniu do tych punktów opracowaliśmy materiały edukacyjne, które w ciekawy i systematyczny sposób można realizować podczas zajęć WOS-u w gimnazjum.

Zachęcamy do korzystania z ćwiczeń i scenariuszy zajęć opublikowanych na kartach tego wydawnictwa, a także do sięgania po wcześniej opracowane materiały Centrum Edukacji Obywatelskiej, dostępne na stronie internetowej. Na ich podstawie mogą Państwo stworzyć własny program nauczania uwzględniający perspektywę globalną w odniesieniu do zagadnień społecznych, politycznych, gospodarczych czy kulturowych, dostosowując treści do zainteresowań młodzieży oraz swoich własnych. W tym celu zachęcamy również do sięgania po infografikę w postaci książki przedstawiającą koncepcję edukacji globalnej, która towarzyszy całemu projektowi oraz niniejszej publikacji i może stanowić drogowskaz podpowiadający kierunek podejmowanych działań edukacyjnych.

Edukacja globalna oferuje szeroki wachlarz zagadnień pozwalających realizować treści nauczania wiedzy o społeczeństwie, ale także wspiera kształcenie szeregu umiejętności, które są kluczowe dla tego przedmiotu. Proponowane aktywności zachęcają młodzież do krytycznego przyglądania się i oceniania otaczającej ich rzeczywistości, stawiania pytań i wyciągania samodzielnych wniosków oraz poszukiwania rozwiązań – zarówno w skali lokalnej, jak i globalnej. Warto zachęcać młodzież do podejmowania aktywności i włączania się w różne inicjatywy. W ramach WOS-u mogą to być między innymi projekty edukacyjne, a inspirację do ich powstania można zaczerpnąć choćby z proponowanych ćwiczeń czy scenariuszy zajęć, rozbudowując je zgodnie z potrzebami i zainteresowaniami zaangażowanych osób.

Młodzi ludzie potrzebują przestrzeni do wyrażania własnego zdania i jego uzasadniania. Warto wykorzystywać tematykę globalną do otwierania tej przestrzeni i odwoływania się do przykładów z codziennego życia uczniów i uczennic, co pomoże im dostrzec globalne współzależności i zrozumieć wzajemne powiązania, w jakich wszyscy funkcjonujemy. Pokazywanie różnych zagadnień, także tych kontrowersyjnych, w perspektywie globalnej sprzyja kształtowaniu otwartości na świat, rozwijaniu umiejętności dostrzegania różnych punktów widzenia i budowaniu szacunku dla odmiennych poglądów. To umiejętności, które przydadzą się młodzieży zarówno w życiu prywatnym, jak i w przyszłym życiu zawodowym.

Życzymy Państwu przyjemnej lektury i satysfakcji z prowadzenia zajęć poruszających zagadnienia edukacji globalnej.

*Autorki i Autorzy
oraz zespół projektu „W świat z klasą”
Centrum Edukacji Obywatelskiej*

JAKOŚĆ W EDUKACJI GLOBALNEJ

Edukacja globalna to znacznie więcej niż wiedza o świecie. Kształtuje także postawy i umiejętności młodych ludzi, odwołując się do wartości, które leżą u jej podstaw. Dzięki temu możliwe jest podejmowanie przez nich aktywności i działanie na rzecz zmiany – zarówno w skali lokalnej, jak i globalnej. Aby przybliżyć Państwu koncepcję edukacji globalnej, stworzyliśmy infografikę w postaci książki (znajduje się na drugiej stronie okładki), która ilustruje poszczególne jej komponenty: wartości, postawy, umiejętności, zagadnienia oraz odniesienie do działania.

Aby realizować edukację globalną wysokiej jakości, warto pamiętać o tych pięciu elementach, które się na nią składają. Zachęcamy do korzystania z tej infografiki, a także do zapoznania się z broszurą „Edukacja globalna na zajęciach przedmiotowych w gimnazjum”, która wyjaśnia koncepcję edukacji globalnej oraz prezentuje przykłady realizacji edukacji globalnej na wybranych przedmiotach w ramach podstawy programowej. Broszura oraz wszystkie publikacje przedmiotowe (do języka polskiego, języka angielskiego, historii, wiedzy o społeczeństwie, biologii oraz plastyki i zajęć artystycznych) są dostępne online pod adresem: globalna.ceo.org.pl.

Zapraszamy do zapoznania się z poniższymi wskazówkami, które podpowiadają, w jaki sposób pracować z uczniami i uczennicami, aby realizować edukację globalną wysokiej jakości.

EDUKACJA GLOBALNA:

1 **KŁADZIE NACISK NA WSPÓLZALEŻNOŚCI POMIĘDZY GLOBALNĄ PÓLNOCĄ I GLOBALNYM POŁUDNIEM; NIE OGRANICZA SIĘ DO PREZENTACJI PROBLEMÓW GLOBALNYCH.**

Mówiąc o wyzwaniach stojących przed współczesnym światem i jego problemach – np. o kwestii dostępu do zasobów czy o zmianach klimatu, pokazuj, w jaki sposób wpływają na nie globalne powiązania między krajami – polityczne, społeczne czy handlowe – a także nasze codzienne wybory.

2 **POKAZUJE PROCESY GLOBALNE W ICH WYMIARZE LOKALNYM, PREZENTUJĄC ICH KONSEKWENCJE DLA ZWYKŁYCH LUDZI; NIE OGRANICZA SIĘ DO ABSTRAKCYJNYCH POJĘĆ.**

Omawiając zagadnienia dotyczące globalizacji, ilustruj je przykładami z życia uczniów i uczennic i pokazuj analogiczne procesy zachodzące w krajach globalnego Południa i globalnej Północy. Stosuj metody, które pozwolą im zrozumieć te powiązania i wzmocnią umiejętność kreatywnego myślenia.

3 **STOSUJE AKTUALNY I OBIEKTYWNY OPIS LUDZI I ZJAWISK; NIE UTRWAŁA ISTNIEJĄCYCH STEREOTYPÓW.**

Mówiąc o krajach globalnego Południa, zawsze korzystaj z wiarygodnych źródeł oraz przytaczaj aktualne i sprawdzone dane. Na osobach prowadzących zajęcia spoczywa duża odpowiedzialność, więc przed wykorzystaniem każdego materiału zastanów się, czy pomoże on pozbyć się stereotypów, czy raczej je wzmocni.

4 **POKAZUJE PRZYCZYNY I KONSEKWENCJE ZJAWISK GLOBALNYCH; NIE OGRANICZA SIĘ DO FAKTOGRAFII.**

Przybliżając uczennicom i uczniom zjawiska globalne, dociekaj przyczyn, analizuj ich konsekwencje dla nas i osób, których dany problem dotyczy bezpośrednio. Rozumienie tych zależności wzmocnia poczucie osobistego wpływu i motywację do zaangażowania się na rzecz zmiany w skali globalnej.

PYTANIA DO SAMODZIELNEJ PRACY NAD SCENARIUSZEM Z ZAKRESU EDUKACJI GLOBALNEJ

Poniższe pytania mają za zadanie ułatwić Państwu – nauczycielom i nauczycielkom – pracę nad tworzeniem autorskich scenariuszy, ćwiczeń i propozycji projektów edukacyjnych. Pomagają one sprawdzić, czy dany materiał mieści się w ramach edukacji globalnej (a więc nie jest np. edukacją międzykulturową) i czy jest zgodny z jej zasadami, w tym z zaleceniami *Kodeksu informowania o krajach Południa*. Aby uznać, że scenariusz spełnia te kryteria, na każde z poniższych pytań należy odpowiedzieć TAK, przy czym w punkcie trzecim, gdzie znajdują się podpunkty A, B, C – wystarczy odpowiedzieć TAK na jedno z nich (choć może zdarzyć się tak, że będą trzy twierdzące odpowiedzi). Pytaniom towarzyszą przykłady oraz komentarze wyjaśniające treść pytań.

1. Czy scenariusz/ćwiczenie/propozycja projektu dotyczy przynajmniej jednego z 11 zagadnień edukacji globalnej zawartych w infografice w postaci książki?

TAK/NIE KTÓREGO? _____

Wierzmy, że 11 zagadnień zawartych w infografice w postaci książki (dostępnej na drugiej stronie okładki niniejszej publikacji) obejmuje na tyle wszechstronnie tematy podejmowane w ramach edukacji globalnej, że z łatwością odnajdziesz te, których dotyczy Twój materiał. Jeśli masz wrażenie, że nie jesteś w stanie dopasować swojej propozycji do żadnego z nich, może to oznaczać, że warto raz jeszcze zastanowić się, czy na pewno scenariusz, ćwiczenie lub propozycja projektu zawiera elementy edukacji globalnej.

2. Czy scenariusz/ćwiczenie/propozycja projektu ukazuje omawiany temat w perspektywie globalnej?

TAK/NIE W JAKI SPOSÓB? _____

To jest pytanie, które zachęca do zastanowienia się, czy zagadnienie, które omawiasz, dotyczy kwestii globalnych tylko w perspektywie lokalnej w danej części świata (np. prawa dziecka i prawo do edukacji w wybranym państwie – np. w Kambodży) czy pokazuje dane zagadnienie w szerszym, globalnym ujęciu (wyjaśniając np. kontekst danej sytuacji, uwarunkowania prawne czy kulturowe na tle państw regionu czy w zestawieniu z innymi częściami świata). Perspektywa globalna pozwala młodym ludziom lepiej zrozumieć zjawiska i procesy zachodzące we współczesnym świecie, a jej ogromną wartością jest również odwoływanie się do opinii i perspektywy mieszkańców i mieszkanki globalnego Południa.

Jeśli w scenariuszu/ćwiczeniu/propozycji projektu dotykasz zagadnienia globalnego, np. ubóstwa (w Polsce lub w Indiach), staraj się omówić je w perspektywie globalnej, np. wyjaśniając, na czym polega mechanizm tzw. „pętli ubóstwa” (sytuacja, w której z pokolenia na pokolenie „dziedziczy się” ubóstwo i z którego w związku z tym trudno jest się wydostać) – także w wymiarze politycznym czy gospodarczym (np. tłumacząc jego związek z umowami handlowymi Północ-Południe).

3. A) Czy scenariusz/ćwiczenie/propozycja projektu wyjaśnia jakąś współzależność globalną?

TAK/NIE JAKĄ? _____

W edukacji globalnej szczególny nacisk kładziemy na wyjaśnianie współzależności globalnych, czyli tego, w jaki sposób różne części świata wzajemnie od siebie zależą i na siebie wpływają, np. w jaki sposób występowanie złóż naturalnych lub związki historyczne wpływają na relacje handlowe między krajami globalnej Północy a krajami globalnego Południa. Jeśli nie dostrzegasz bezpośrednio takiej współzależności globalnej w swoim materiale, sprawdź kolejne dwa pytania:

B) Czy scenariusz/ćwiczenie/propozycja projektu przedstawiając rzeczywistość („tak jest na świecie”), ukazuje podobieństwa i różnice między rejonami świata?

TAK/NIE JAKIE? _____

Edukacja globalna stara się ukazywać szerszy kontekst omawianych zagadnień i nie poprzestaje jedynie na prezentowaniu rzeczywistości, np. wymienieniu, jakie złoża naturalne występują w danym państwie. Warto zestawiać ze sobą dane, zachęcając młodzież do ich analizy i krytycznej oceny, np. poprzez porównanie znaczenia wymiany handlowej między Gambią a Wielką Brytanią i jej wpływem na oba państwa – ich gospodarki oraz sytuację mieszkańców i mieszkańek.

C) Czy scenariusz/ćwiczenie/propozycja projektu pokazuje analogiczne procesy/zjawiska zachodzące w innych częściach świata?

TAK/NIE JAKIE? _____

Przy omawianiu współczesnych relacji handlowych Gambii z Wielką Brytanią możesz odwołać się do analogicznych przykładów relacji krajów Północy z byłymi koloniami, aby ukazać ten proces w szerszej perspektywie. Jeśli omawiasz kwestię ubóstwa, możesz przedstawić przykłady z różnych części świata – pozwoli to dostrzec młodzieży, że z podobnymi wyzwaniem globalnymi ludzie mierzą się zarówno w krajach globalnego Południa, jak i globalnej Północy oraz zrozumieć, jak różni ludzie próbują sobie z nimi radzić.

4. Czy scenariusz/ćwiczenie/propozycja projektu wykracza poza prezentację folkloru?

TAK/NIE

To pytanie pomocnicze, które ma nas uczyć na to, aby materiał edukacyjny rzeczywiście realizował cele edukacji globalnej, a nie np. edukacji międzykulturowej. Omawianie tradycyjnych strojów lub zwyczajów różnych grup etnicznych nie mieści się w ramach edukacji globalnej, ponieważ nie odnosi się do żadnych współzależności globalnych, ani samo w sobie nie wyjaśnia żadnych zjawisk czy procesów globalnych. Dopuszczalne jest natomiast odwoływanie się do folkloru w celu wyjaśnienia takowych, jednak warto zawsze zadać sobie pytanie o cel takiego działania i jego ewentualne konsekwencje – czy służy przekazaniu wiedzy? Czy ma stanowić jedynie ciekawostkę? Czy nie utrwała stereotypów?

5. Czy scenariusz/ćwiczenie/propozycja projektu unika stereotypowego przedstawiania osób i zjawisk?

TAK/NIE W JAKI SPOSÓB? _____

Umiejętność rzetelnego informowania i promowanie antydyskryminacyjnych postaw to klucz do sukcesu przy prowadzeniu zajęć z edukacji globalnej z młodzieżą. Warto kilkakrotnie spojrzeć na swój scenariusz pod tym kątem i upewnić się, że nie zawiera stereotypowego przekazu, nie posługuje się takimi ilustracjami, odwołuje się do faktów i rzetelnych danych statystycznych. W razie wątpliwości z pomocą może przyjść ci dwanaście zasad jakości edukacji globalnej (zawartych na poprzednich stronach niniejszej publikacji) i Kodeks informowania o krajach Południa (dostępny pod adresem: <http://zagranica.org.pl/o-nas/katalog-zasad/kodeks-w-sprawie-obrazow-i-wiadomosci-dotyczacych-krajow-poludnia>).

HISTORIA SCENARIUSZA

Zapraszamy Państwa do zapoznania się z praktycznymi wskazówkami dotyczącymi tworzenia autorskich materiałów edukacyjnych z zakresu edukacji globalnej. Co radzi nauczycielka, która jest współautorką tej publikacji i realizowała z młodzieżą poniższe ćwiczenia, scenariusze zajęć oraz projekty edukacyjne? Zajrzyjcie za kulisy powstania niniejszej publikacji.

PRACA NAD SCENARIUSZEM KROK PO KROKU

KAROLINA KRYŚCIAK

Jednym z zadań nauczyciela/nauczycielki jest pisanie scenariuszy lekcji. Uczymy się tego na studiach i podczas praktyk, potrzebujemy bowiem na co dzień konspektów zajęć, planów i harmonogramów. Pisanie scenariuszy z zakresu edukacji globalnej rozpocząłam z pozytywnym nastawieniem. Okazało się, że to długa i wyboista droga, ale bardzo satysfakcjonująca.

Pisanie scenariuszy z edukacji globalnej można ująć w następujących punktach:

- 1.** Pomysł – taki, który jest nam bliski i dla nas ważny.
- 2.** Odniesienie do podstawy programowej kształcenia ogólnego.
- 3.** Znalezienie odpowiednich źródeł i materiałów.
- 4.** Przyjrzenie się wartościom i umiejętnościom związanym z koncepcją edukacji globalnej oraz jej kryteriami jakości i zweryfikowanie swojego pomysłu wedle tych wytycznych.
- 5.** Wyszukanie metody aktywnej dla uczniów i uczennic.
- 6.** Napisanie scenariusza poprawnego pod względem merytorycznym i metodologicznym.
- 7.** Przygotowanie załączników (np. kart pracy dla młodzieży, tekstów pomocniczych itp.).
- 8.** Sprawdzenie treści z listą pytań do samodzielnej pracy nad materiałami edukacyjnymi z zakresu edukacji globalnej, która jest załączona do niniejszej publikacji oraz z zapisami *Kodeksu informowania o krajach Południa*.
- 9.** Przeprowadzenie zajęć i naniesienie ewentualnych poprawek.

Najlepiej, aby pomysł na lekcję był związany z własnymi zainteresowaniami, wówczas scenariusz będzie bliski rzeczywistości i ciekawy. Zanim przystąpiłam do pisania, miałam bardzo dużo pomysłów, które wynikały z zainteresowań (np. pokój i konflikty na świecie, zagadnienia związane z uchodźstwem) oraz z doświadczenia w pracy (np. minimalne opracowanie trzech generacji praw człowieka). Podczas prac zespołu z wiedzy o społeczeństwie zostałam zainspirowana nowymi tematami, np. generykami i podróbkami leków.

Kiedy mam już pomysł, wiem, jakich zapisów poszukuję w podstawie programowej. Czasem okazywało się, że temat, który chcę podjąć, nie jest jednoznacznie sformułowany w podstawie programowej, np. wspomniane wyżej generyki. Zdarzało się też, że to podstawa programowa podsuwała mi pomysł, ale uznawałam, że dane zagadnienie jest omówione w podręczniku zbyt pobieżnie, i zamierzałam je zrealizować w inny sposób. Najgorzej, gdy mój pomysł nie znajdował odzwierciedlenia w podstawie programowej – wówczas nie pozostawało nic innego jak modyfikacja planu lub podsuniecie pomysłu nauczycielowi lub nauczycielce innego przedmiotu.

Szukanie źródeł i materiałów jest bardzo czasochłonne, ale można to robić w wolnej chwili; z czasem ciekawe materiały niemal same zaczynają wpadać nam w oko. Przekonywałam się o tym przy każdym scenariuszu, a najbardziej podczas szukania materiałów dotyczących uchodźców i uchodźczyń z Syrii. Nie wszystkie znalezione przeze mnie materiały były po polsku, więc część musiałam tłumaczyć. Korzystałam ze stron ONZ, UNHCR, MSZ, Polskiego Radia. Dane statystyczne różniły się w zależności od źródła, a ja chciałam mieć jak najbardziej aktualne informacje. W pewnym momencie zorientowałam się, że mam ogrom materiału, a lekcja trwa przecież tylko 45 minut. To kolejny trudny krok – selekcja materiału i stworzenie na jego podstawie zwięzłej informacji zrozumiałej dla uczniów i uczennic. Dla mnie wszystko było ważne! Odwrotnej sytuacji – braku materiałów – doświadczyłam z kolei w trakcie opracowywania scenariusza o lekach generycznych. Gdyby nie determinacja i fakt, że ten temat mnie interesuje, pewnie bym go porzuciła.

Kiedy zebrałam materiały do scenariusza, a w głowie miałam zarys konspektu, zadawałam sobie pytanie: jaką współzależność wyjaśnię uczniom i uczennicom? Następnie wracałam do wartości i umiejętności ważnych w edukacji globalnej, zastanawiając się, które z nich będą odgrywały kluczową rolę w danym materiale edukacyjnym. Mając odpowiedzi na oba pytania, przechodziłam do dalszej pracy.

Po wykonaniu wcześniejszych etapów pracy, samo pisanie scenariusza to najprostsze zadanie. Wszystko należy ułożyć w odpowiedniej kolejności, cele lekcji można zdefiniować dzięki wcześniejszej rzetelnej pracy nad zagadnieniem. Załączniki to także karty pracy, schematy, cytaty. Przy ich tworzeniu nie można zapomnieć o wskazaniu źródła. Warto także pamiętać o *Kodeksie informowania o krajach Południa*. Jeżeli mamy zdjęcia, filmy, opisy – a edukacja globalna opiera się na takich materiałach – musimy dokonać analizy naszych pomocy dydaktycznych. Pomocne jest także przeanalizowanie materiałów według pytań do samodzielnej pracy nad materiałami edukacyjnymi z zakresu edukacji globalnej – ta lista jest załączona do publikacji, którą trzymasz w rękach.

Gdy masz już gotowy scenariusz, pozostaje ostatni punkt – przeprowadzić lekcję. Najlepiej, aby to zrobił inny nauczyciel/nauczycielka. Wtedy otrzymasz bardziej obiektywną informację zwrotną: czy polecenia są sformułowane w jasny sposób, czy lekcja jest możliwa do przeprowadzenia w 45 minut, czy uczniowie i uczennice byli zaintrygowani, czy nauczyciel/nauczycielka musi dużo czasu poświęcić na przygotowanie do lekcji, czy należy zmienić metodę itp. To są bardzo cenne informacje i powinniśmy je przyjąć jako rzetelną ocenę, a nie jako krytykę.

Pisanie scenariuszy zajęć z elementami edukacji globalnej zmieniło moją pracę. Staram się być rzetelna, nawet przy najdrobniejszych kwestiach, otwieram się na pomysły uczniów i uczennic, szukam w głowie nowych tematów. Życzę wszystkim czytelnikom i czytelniczkom powodzenia! Tworzenie własnych materiałów edukacyjnych to ważne i cenne doświadczenie, przynoszące dużo satysfakcji.

PODSTAWA PROGRAMOWA A SYSTEMATYCZNA REALIZACJA

LEGENDA:

S scenariusz	D dodatkowa propozycja z następujących publikacji:
C ćwiczenie	* <i>Cały świat w klasie, CEO 2011:</i> globalna.ceo.org.pl.
P propozycja projektu	** <i>Szkoła pełna zasobów cz. 2, CEO 2013:</i> globalna.ceo.org.pl.

Nazwa materiału	Rodzaj materiału	Gdzie znaleźć materiał?	Punkt podstawy programowej
1. O równości płci i wyzwaniach kobiet na świecie	S	STR. 16	I, 2.4, 10.6
2. Małe działanie – wielki efekt	C	STR. 21	II, 3.3, 5.4, 23.4
3. Obywatele i obywatelki potrafią	C	STR. 25	II, IV, 5.3, 5.4
Działanie lokalne – zmiana globalna	D	*	IV, 5.4, 23.4
Sam wprowadzaj zmiany, na których ci zależy	D	*	I, II, IV, 5.4, 23.4
4. Dlaczego nie wiem, jak nazywa się premier Chin?	C	STR. 29	I, 6.2, 6.3
Z Kongo do kosza? Droga twojego telefonu	D	**	I, 6.3, 23.1, 23.4
Imigranci w Polsce	D	*	I, 8.3, 23.5
Obywatele świata	D	*	IV, 9.2
5. Prawa solidarnościowe we współczesnym świecie	S	STR. 33	IV, 10.6, 2.2
Ja/My w globalnej wiosce	D	*	I, 19.3, 23.1
6. W kręgu Organizacji Narodów Zjednoczonych – globalne wyzwania	C	STR. 39	I, 22.1
7. Diamenty, woda, ropa, czyli o konfliktach i ich rozwiązywaniu	S	STR. 43	I, 22.2
Globalne porównanie	D	*	I, 23.1

WYBRANE PUNKTY PODSTAWY PROGRAMOWEJ KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO

PRZEDMIOT: WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE

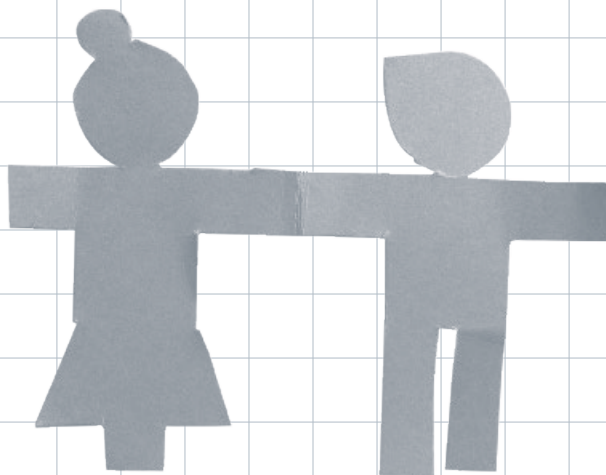
III ETAP EDUKACYJNY, GIMNAZJUM

Cele kształcenia – wymagania ogólne

- I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.
Uczeń znajduje i wykorzystuje informacje na temat życia publicznego; wyraża własne zdanie w wybranych sprawach publicznych i uzasadnia je; jest otwarty na odmienne poglądy.
- II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.
Uczeń rozpoznaje problemy najbliższego otoczenia i szuka ich rozwiązań.
- III. Współdziałanie w sprawach publicznych.
Uczeń współpracuje z innymi – planuje, dzieli się zadaniami i wywiązuje się z nich.
- IV. Uczeń rozumie demokratyczne zasady i procedury i stosuje je w życiu szkoły oraz innych społeczności; rozpoznaje przypadki łamania norm demokratycznych i ocenia ich konsekwencje; wyjaśnia znaczenie indywidualnej i zbiorowej aktywności obywateli.
- V. (...)
- VI. Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.
Uczeń rozumie procesy gospodarcze oraz zasady racjonalnego gospodarowania w życiu codziennym (...).

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

2. Życie społeczne. Uczeń:
 - 2) wyjaśnia na przykładach znaczenie podstawowych norm współżycia między ludźmi, w tym wzajemności, odpowiedzialności i zaufania;
 - 4) rozpoznaje role społeczne, w których występuje, oraz związane z nimi oczekiwania;
3. Współczesne społeczeństwo polskie. Uczeń:
 - 3) przedstawia wybrany problem społeczny ważny dla młodych mieszkańców swojej miejscowości i rozważa jego możliwe rozwiązania.
5. Udział obywateli w życiu publicznym. Uczeń:
 - 3) przedstawia przykłady działania organizacji pozarządowych i społecznych (...) i uzasadnia ich znaczenie dla obywateli;
 - 4) wyjaśnia, podając przykłady, jak obywatele mogą wpływać na decyzje władz na poziomie lokalnym, krajowym, europejskim i światowym;
6. Środki masowego przekazu. Uczeń:
 - 2) charakteryzuje prasę, telewizję, radio, Internet jako środki masowej komunikacji i omawia wybrany tytuł, stację czy portal ze względu na specyfikę przekazu i odbiorców;
 - 3) wyszukuje w mediach wiadomości na wskazany temat; wskazuje różnice między przekazami i odróżnia informacje od komentarzy; krytycznie analizuje przekaz reklamowy;
8. Naród i mniejszości narodowe. Uczeń:
 - 3) wymienia mniejszości narodowe i etniczne oraz grupy migrantów (w tym uchodźców) żyjące obecnie w Polsce i przedstawia przysługujące im prawa; na podstawie samodzielnie zebranych materiałów charakteryzuje jedną z tych grup (jej historię, kulturę, obecną sytuację);

1. O RÓWNOŚCI PŁCI I WYZWANIACH KOBIET NA ŚWIECIE

AUTORKA: JOLANTA BOWŻYK

Podczas lekcji młodzież poznaje wyzwania, z jakimi mierzą się kobiety na świecie oraz zastanawia się nad stereotypami dotyczącymi płci i rolami społecznymi pełnionymi przez kobiety i mężczyzn. Uczniowie i uczennice samodzielnie określą, jakie znaczenie dla rozwoju państw i społeczeństw ma równość płci.

S

1. O RÓWNOŚCI
PŁCI I WYZWANIACH
Kobiet
NA ŚWIECIE

Zagadnienia:

- ▶ Władza polityczna, demokracja i prawa człowieka
- ▶ Różnorodność i stosunki międzykulturowe

Czas trwania:

- ▶ 45 minut

Pytanie kluczowe:

- ▶ Z jakimi wyzwaniem mierzą się kobiety na świecie?

Cele zajęć:

- ▶ Zastanowisz się nad stereotypami dotyczącymi płci oraz rolami społecznymi pełnionymi przez kobiety i mężczyzn.
- ▶ Wymienisz wyzwania, z jakimi mierzą się kobiety na świecie.
- ▶ Dowiesz się, jakie znaczenie ma równość płci i wzmacnianie roli kobiet w rozwoju państw i społeczeństw.

Związek z podstawą programową:

- ▶ I, 2.4, 10.6

Metody:

- ▶ Burza pomysłów
- ▶ Quiz
- ▶ Mini wykład
- ▶ Dyskusja

Formy pracy:

- ▶ Praca w grupach
- ▶ Praca w parach

Środki dydaktyczne i materiały:

- ▶ Załączniki
- ▶ Duże kartki z napisami „prawda” i „fałsz”

Wprowadzenie

0

5

5

11

6

15

4

Praca właściwa

21

6

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

1. Narysuj na tablicy schematyczne postacie – kobietę i mężczyznę – i zapytaj młodzież, jakie zna stereotypy na temat każdej z płci. Mogą to być zarówno przymiotniki (np. kobiety i dziewczęta są wrażliwe, delikatne, emocjonalne, a mężczyźni i chłopcy silni, agresywni, dominujący itp.), jak i określenie ról społecznych, w jakich występują (np. kobiety zajmują się domem, opiekują się dziećmi, a mężczyźni zarabiają na utrzymanie rodziny czy pełnią funkcje w życiu publicznym; dziewczęta lubią rozmawiać o kosmetykach, a chłopcy grać w piłkę itp.). Odpowiedzi zapisuj na tablicy.
2. Następnie zadaj pytanie, czy uczniowie i uczennice zgadzają się z zapisanymi stwierdzeniami. Czy sami/same też w taki sposób siebie postrzegają? Jakie konsekwencje dla obu płci może mieć takie stereotypowe, uproszczone postrzeganie kobiet i mężczyzn oraz ich ról w społeczeństwie?
3. Po przeprowadzeniu krótkiej dyskusji powiedz, czym charakteryzują się stereotypy i jakie są ich konsekwencje. Wyjaśnij także uwarunkowania kulturowe stereotypów oraz to, że podlegają one zmianom. Na zakończenie tej części możesz przekreślić oba rysunki na tablicy, aby symbolicznie dać wyraz niezgodzie na powielanie stereotypów.

Stereotypy są niekompletnymi, a często też błędnymi obrazami ludzi i zjawisk funkcjonujących w różnych kulturach. Stosujemy je, ponieważ ułatwiają nam radzenie sobie ze złożonymi kwestiami codziennego życia, ale brak świadomości ich istnienia i uznawanie ich za obiektywne fakty może być groźne. Konsekwencją stereotypów mogą być uprzedzenia (dokonywanie negatywnych ocen na podstawie stereotypów) i dyskryminacja (już nie ocena, ale podejmowanie działań wynikających z uprzedzeń). Sposób postrzegania płci oraz społeczne role kobiet i mężczyzn także są uwarunkowane kulturowo – inne są bowiem oczekiwania społeczne od obu płci w różnych częściach świata (np. w krajach Europy, Afryki czy Bliskiego Wschodu) oraz zmieniają się w czasie – współcześnie bowiem kobiety coraz częściej podejmują pracę zarobkową i pełnią funkcje publiczne, a mężczyźni z kolei zajmują się domem i opieką nad dziećmi.

4. Przeprowadź w klasie krótki quiz na temat sytuacji kobiet na świecie (załącznik nr 1). Po przeciwnych stronach sali powieś na ścianach dwie kartki: na jednej napisz „prawda”, a na drugiej „fałsz”. Odczytaj kolejne stwierdzenia i poproś, aby młodzież ustawiała się pod tą kartką, która zawiera prawidłową według nich odpowiedź. Na bieżąco podawaj poprawne odpowiedzi. Możesz również rozdać quiz młodzieży, prosząc o pracę indywidualną.

Prawidłowe odpowiedzi:
1. F (70%) 2. P 3. P 4. P 5. P 6. F (20%) 7. P 8. P

QUIZ. SYTUACJA KOBIET NA ŚWIECIE

Prawda czy fałsz?

1. Wśród osób żyjących poniżej granicy skrajnego ubóstwa na świecie (czyli za mniej niż 1 dolara dziennie) 50% stanowią kobiety.

2. Ponad pół miliona kobiet w krajach globalnego Południa umiera każdego roku podczas porodu lub w wyniku komplikacji w czasie ciąży.

3. Kobiety przeznaczają 90% swoich dochodów na rodzinę lub cele społeczne, a mężczyźni zaledwie 30-40%.

4. W 2015 roku na świecie urząd prezydencki pełniło 11 kobiet, zaś 8 kobiet znajdowało się na stanowisku szefowych rządów¹.

5. Kobiety w skali całego świata posiadają zaledwie 1% własności, choć odpowiadają za produkcję 80% światowej żywności.

6. W skali światowej przeciętne wynagrodzenie kobiet jest o 5% niższe od przeciętnego wynagrodzenia mężczyzn na tym samym stanowisku.

7. Prawie 17% dorosłej populacji na świecie jest niepiśmienna, z czego 2/3 stanowią kobiety.

8. W 500 największych światowych korporacjach jedynie 13 kobiet zajmuje stanowisko dyrektorki generalnej.

¹ Prezydentki: Argentyna, Brazylia, Chile, Chorwacja, Kosowo, Korea Południowa, Liberia, Malta, Maurutius, Republika Środkowoafrykańska, Szwajcaria
Premierki: Bangladesz, Jamajka, Łotwa, Namibia, Niemcy, Norwegia, Polska, Trinidad i Tobago.
Dane za www.cfwd.org.uk.

ZNACZENIE RÓWNOŚCI PŁCI I WZMACNIANIA ROLI Kobiet DLA ROZWOJU PAŃSTW I SPOŁECZEŃSTW

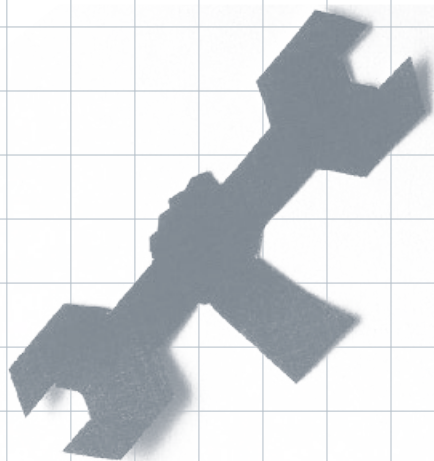
Zastanówcie się nad tym, jakie znaczenie i korzyści dla kobiet oraz dla rozwoju państw i społeczeństw ma równość płci oraz wzmocnienie roli kobiet w wymienionych wcześniej obszarach. W tym celu połączcie strzałkami przykładowe stwierdzenia z obszarami, których dotyczą. Pamiętajcie, że jedna odpowiedź może pasować do kilku obszarów.

„Ograniczenie aktywnego uczestnictwa kobiet w różnych aspektach życia wspólnotowego ma konsekwencje, które rozciągają się na wszystkich: i na kobiety, i na mężczyzn, na dzieci i na dorosłych” - Amartya Sen, laureat Nagrody Nobla w dziedzinie ekonomii z 1998 roku.

- ▶ zapewnia większą reprezentatywność społeczną – zarówno kobiety, jak i mężczyźni mogą podejmować decyzje, które mają znaczenie dla całego społeczeństwa.
- ▶ oznacza według Banku Światowego „mądrą gospodarkę” (ang. „smart economics”), ponieważ kobiety stanowią połowę siły roboczej na świecie.
- ▶ przekłada się na ograniczenie pracy dzieci, ponieważ im bardziej kobieta jest wykształcona, tym mniejsze ryzyko, że dzieci będą zmuszane do szukania zatrudnienia.
- ▶ ma znaczenie zarówno dla zdrowia fizycznego, jak i psychicznego.
- ▶ oznacza możliwość rozwoju osobistego i realizacji zainteresowań.
- ▶ oznacza większą wydajność pracy – zdrowy człowiek jest w stanie bardziej efektywnie pracować.
- ▶ ma duże znaczenie dla zdrowia reprodukcyjnego – kwestii związanych m.in. z planowaniem rodziny i wychowywaniem zdrowego potomstwa.

RÓWNOŚĆ PŁCI W ŻYCIU POLITYCZNYM...	RÓWNOŚĆ PŁCI W ŻYCIU GOSPODARCZYM...
RÓWNOŚĆ PŁCI W DOSTĘPIE DO EDUKACJI...	RÓWNOŚĆ PŁCI W DOSTĘPIE DO OPIEKI MEDYCZNEJ...

- ▶ zwiększa możliwości bezpiecznego i godnego życia.
- ▶ zwiększa dochody przypadające na rodzinę.
- ▶ wpływa na liczbę urodzeń i śmiertelność dzieci i niemowląt, ponieważ wyedukowane kobiety są w stanie lepiej zaopiekować się potomstwem.
- ▶ kreuje nowe potrzeby i ambicje.
- ▶ przyczynia się do wzrostu gospodarczego państwa.
- ▶ oznacza wydłużenie życia oraz poprawę jego komfortu.
- ▶ wpływa na większą aktywność społeczną i polityczną.
- ▶ powoduje większe rozumienie zależności między sytuacją życiową a własnym rozwojem, szansą na pracę i tym samym poprawę sytuacji ekonomicznej gospodarstwa domowego.
- ▶ sprawia, że kobiety wnoszą inną perspektywę, ponieważ mogą mieć inne priorytety niż mężczyźni i proponować inne niż oni rozwiązania.
- ▶ oznacza, że kobiety są w stanie skuteczniej dbać o uwzględnienie ich potrzeb i możliwości oraz domagać się realizacji swoich praw.
- ▶ sprawia, że kobiety znają swoje prawa i są w stanie skutecznie je egzekwować.

2. MAŁE DZIAŁANIE – WIELKI EFEKT

AUTORKA: PAULA LANGNEROWICZ

Dzięki ćwiczeniu uczniowie i uczennice poznają różne formy aktywności obywatelskiej i nacisku na osoby odpowiedzialne za rozwiązanie różnych problemów społecznych. Będą potrafili wskazać ich mocne i słabe strony oraz dobierać odpowiednie działania do problemu, który chcą rozwiązać.

2. MAŁE DZIAŁANIE - WIELKI EFEKT

Zagadnienia:

- ▶ Władza polityczna, demokracja i prawa człowieka

Czas trwania:

- ▶ 35 minut

Cele ćwiczenia:

- ▶ Dowiesz się, jakie działania możesz podjąć razem z innymi w celu rozwiązania problemu szkolnego, lokalnego, globalnego.

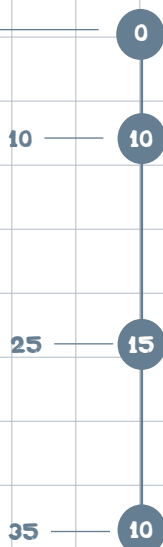
- ▶ Zrozumiesz, jakie znaczenie ma zaangażowanie każdego obywatela/obywatelki dla rozwiązania wielu problemów społecznych.
- ▶ Nauczysz się dobierać formę aktywności do rozwiązywanego problemu dzięki poznaniu mocnych i słabych stron działania.

Związek z podstawą programową:

- ▶ II, 3.3, 5.4, 23.4

Środki dydaktyczne i materiały:

- ▶ Załączniki

PRZEBIEG ĆWICZENIA:

- 1.** Zapytaj uczniów i uczennice, czy znają przykłady działań obywatelskich, które przyczyniły się do realnej zmiany na rzecz szkoły lub miejscowości bądź do rozwiązania ważnego problemu społecznego. Rozdaj klasie materiał pomocniczy (załącznik nr 1), poproś o zapoznanie się z podanymi przykładami i wskazanie tych, które mogłyby zaciekać ich rówieśników i rówieśnice (mogą odwoływać się także do własnych doświadczeń). W które działania chcieliby się włączyć i dlaczego? Jaki problem chcieliby dzięki podobnym formom aktywności rozwiązać? Uczniowie i uczennice dzielą się spostrzeżeniami na forum.
- 2.** Podziel uczniów i uczennice na cztery grupy i rozdaj każdej karty pracy (załącznik nr 2). Poproś o zapoznanie się z różnymi formami aktywności i przykładowymi problemami, które mogą pojawić się w środowisku szkolnym. Każda grupa wybiera jeden problem i jedną formę aktywności, która według nich najlepiej przyczyni się do jego rozwiązania. Następnie grupy odpowiadają na pytania dotyczące wybranego przez nie działania.
- 3.** Poproś przedstawicieli/przedstawicielki grup o zaprezentowanie odpowiedzi na forum klasy. Zachęć uczniów i uczennice do zastanowienia się nad innym problemem, który dostrzegają w swoim otoczeniu i nad metodą, którą zastosowałyby do jego rozwiązania. Poleć im portal www.dzialasz.pl, na którym znajdą wiele różnych pomysłów na aktywności społeczne.

Załączniki:

- Załącznik nr 1 – *Materiał pomocniczy: Różne formy aktywności obywatelskiej*
- Załącznik nr 2 – *Karta pracy: Rozwiązujemy problemy szkolne*

RÓŻNE FORMY AKTYWNOŚCI OBYWATELSKIEJ

AKTYWNOŚĆ	PRZYKŁAD
Happening	Aktywiści i aktywistki kampanii CleanClothes, chcąc zaprotestować przeciwko głodowym pensjom pracowników i pracownic fabryk H&M w Kambodży, zorganizowali w 2012 roku happening w dziesiątkach europejskich sklepów tej marki. Polegał on na wkładaniu do kieszeni ubrań „metek” z informacjami dotyczącymi płac w kambodżańskim sektorze odzieżowym. (za: ekonsument.pl)
Petycja	W trakcie szczytu G8 w lipcu 2008 roku 130 tysięcy użytkowników Avaaz.com podpisało petycję wzywającą kraje uprzemysłowione do ograniczenia globalnego ocieplenia do 2°C. Kraje G8 zgodziły się na ten postulat. (za: ceo.org.pl)
Viral – film video lub inny materiał zyskujący popularność dzięki masowemu udostępnianiu go w sieci, głównie na portalach społecznościowych.	Hiszlam Fakhri, saudyjski komik, zamieścił w Internecie nagranie „No Women, No Drive”, w którym wyśmiewa nieformalny zakaz prowadzenia samochodu przez saudyjskie kobiety. Piosenka będąca przerobionym utworem Boba Marleya stała się hitem sieci w dniu, w którym Saudyjki masowo wsiadły za kierownicę protestując przeciwko zakazowi. (za: wyborcza.pl)
Kampania społeczna	Kampania „Dziewczynka z książką” będąca częścią międzynarodowego ruchu #GIRL-WITHABOOK ma na celu walkę o dostęp do edukacji dla dzieci na całym świecie, zwłaszcza dla dziewcząt. Organizatorki kampanii zainspirowane działaniami młodej Pakistanki, Malali Yousafzai, popularyzują wiedzę na temat dostępu do edukacji w krajach globalnego Południa. Zachęcają także zwolenników i zwolenniczki akcji do fotografowania się z książkami i podpisem „I stand with Malala”. Zdjęcia znajdują się w specjalnym albumie, dochody z jego sprzedaży zostaną przeznaczone na rzecz szkół w Pakistanie. (za: działasz.pl)
Debata	Zadaniem rekrutacyjnym dla osób chcących wziąć udział w XVI sesji Sejmu Dzieci i Młodzieży było przeprowadzenie w szkole debaty dotyczące funkcjonowania Samorządu Uczniowskiego. Wnioski z debat przyczyniły się do powstania w czasie sesji uchwały dotyczącej samorządności uczniowskiej oraz wprowadzenia istotnych zmian w wielu szkołach. (za: ceo.org.pl)
Spotkanie z ekspertem/ekspertką	Coraz większą popularność w Polsce zdobywają spotkania z „Żywyymi Książkami” – osobami reprezentującymi grupę, wokół której narosło w społeczeństwie wiele uprzedzeń i stereotypów. Szczerą rozmowę z Czytelnikiem bądź Czytelniczką przyczynia się do walki z uprzedzeniami i dyskryminacją. Jedną z najbardziej znanych „Żywych Bibliotek” jest roczna akcja organizowana we Wrocławiu. (za: zywabiblioteka.pl)
Pokaz filmów	Grudzień dla wielu osób zainteresowanych prawami człowieka jest przede wszystkim miesiącem Międzynarodowego Festiwalu Filmowego WATCH DOCS. Każdego roku podczas festiwalu można obejrzeć blisko sto filmów dokumentalnych, w których zaangażowanie na rzecz praw jednostki łączy się ze sztuką filmową. (za: watchdocs.pl)

ROZWIĄZUJEMY PROBLEMY SZKOLNE

Po zapoznaniu się z poniższymi przykładami i formami aktywności społecznej, wybierzcie jeden problem i jedną formę aktywności, która według Was najlepiej przyczyni się do jego rozwiązania. Następnie odpowiedzcie na pytania dotyczące wybranego przez Was działania.

Przykłady problemów szkolnych:

- ▶ słaba komunikacja pomiędzy zarządem samorządu uczniowskiego a uczniami i uczennicami,
- ▶ brak stojaka na rowery przed szkołą,
- ▶ brak funduszy na zakup podręczników i przyborów szkolnych przez uczniów i uczennice z uboższych rodzin,
- ▶ niska świadomość praw i obowiązków szkolnych wśród uczniów i uczennic,
- ▶ niezdrowa żywność w szkolnym sklepiku/bufecie,
- ▶ mała wiedza uczniów i uczennic na temat profilaktyki zdrowia,
- ▶ małe zaangażowanie uczniów i uczennic w działania samorządu uczniowskiego i życie szkoły,
- ▶ niebezpieczne przejście przez ulicę w pobliżu szkoły.

Przykładowe formy aktywności społecznej:

- ▶ petycja skierowana do władz szkoły lub miejscowości,
- ▶ debata szkolna,
- ▶ spotkanie z ekspertem/ekspertką,
- ▶ pokaz filmów,
- ▶ happening,
- ▶ kampania społeczna/informacyjna,
- ▶ koncert/akcja charytatywna,
- ▶ realizacja projektu uczniowskiego.

1. JAKIE SĄ MOCNE I SŁABE STRONY WYKORZYSTANIA DANEJ AKTYWNOŚCI DO ROZWIĄZANIA PROBLEMU, KTÓRY WYBRALIŚCIE?

2. W JAKI SPOSÓB W WASZE DZIAŁANIE BĘDĄ ZAANGAŻOWANI WASI KOLEDZY I KOLEŻANKI? JAKA BĘDZIE ICH ROLA/ZADANIE?

3. OBYWATELE I OBYWATELKI POTRAFIĄ

AUTOR: JĘDRZEJ WITKOWSKI

Ćwiczenie pokazuje na przykładach, w jaki sposób zwykli obywatele i obywatelki mogą wpływać na decyzje podejmowane przez władze publiczne w innych krajach. W czasie zajęć uczniowie i uczennice rekonstruują schemat wywierania nacisku na władze z udziałem mediów i ruchów społecznych lub organizacji pozarządowych.

Zagadnienia:

- ▶ Władza polityczna, demokracja i prawa człowieka
- ▶ Zrównoważony rozwój
- ▶ Pokój i konflikty na świecie

Czas trwania:

- ▶ 25 minut

Cele ćwiczenia:

- ▶ Podasz przykłady skutecznych działań ruchów społecznych, które doprowadziły do zmiany decyzji podejmowanych przez polityków/polityczki.
- ▶ Wyjaśnisz, jak działa mechanizm wpływania na władze przez zwykłych obywateli/obywatelki.

Związek z podstawą programową:

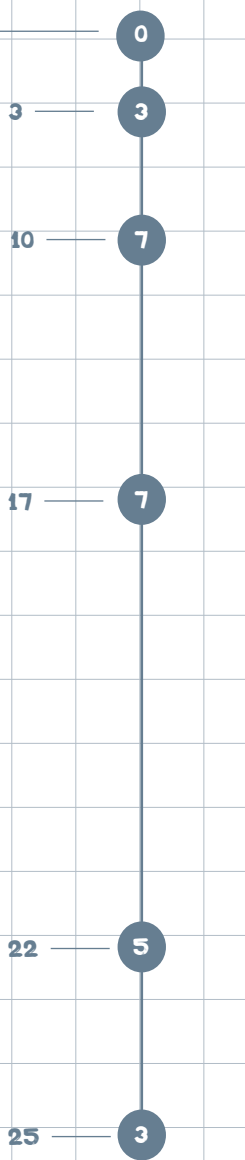
- ▶ II, IV, 5.3, 5.4

Środki dydaktyczne i materiały:

- ▶ Załączniki

PRZEBIEG ĆWICZENIA:

1. Powiedz klasie, że przyjrzyście się teraz przykładom działania ruchów społecznych, w ramach których zwykli obywatele i obywatelki wpłynęli na decyzje podejmowane przez władze publiczne innych krajów. Jeśli masz do dyspozycji więcej czasu możesz rozpocząć ćwiczenie od zadania klasie pytania, czy taki sukces jest możliwy.
2. Podziel uczniów i uczennice na 6 grup. Każdej z nich rozdaj po jednej rozsypance (dwie grupy pracują nad tą samą rozsypanką) zawierającej pomieszane elementy procesu z danego kraju (załącznik nr 1). Poproś, aby każda grupa wspólnie ułożyła poszczególne wydarzenia w odpowiedniej kolejności.
3. Poproś chętne grupy o odczytanie kolejności, w jakiej ułożyły elementy swoje rozsypanki. Sprawdź ich poprawność. Powiedz klasie, że przytoczone historie to przykłady działania ruchu społecznego Avaaz i opowiedz o nim kilka słów.

Avaaz jest międzynarodowym ruchem obywatelskim promującym aktywność w takich obszarach jak zmiana klimatu, prawa człowieka i konflikty religijne. Zrzesza około 41 mln osób ze 194 krajów świata. Słowo Avaaz oznacza „hałas” lub „głos”, stąd też czasami określa się ją jako organizację gotową przekazać światowym przywódcom i przywódczyniom „ogłoszające wezwanie do przejrzenia na oczy”. Celem jej działania jest zniwelowanie różnic pomiędzy światem takim jaki jest, a takim, jakim większość ludzi chciałaby, by był. Główną metodą osiągnięcia tego celu są petycje.

Więcej informacji na temat ruchu Avaaz:

- ▶ www.avaaz.org – strona internetowa ruchu (część treści dostępna w języku polskim)
- ▶ K. Wężyk, „Naprawianie świata, czy aktywizm dla leni?”, *Gazeta Wyborcza*, 31.05.2013 (artykuł w całości dostępny w Internecie za darmo)

4. Zapytaj uczniów i uczennice, jakie wspólne elementy pojawiły się we wszystkich trzech historiach. Odpowiedzi zapisuj na tablicy, wspominając, że przyczyniają się one do sukcesu działania. Następnie poproś klasę o ułożenie w odpowiedniej kolejności schematu działania petycji i ruchów społecznych (załącznik nr 2). Dla ułatwienia możesz zapisać na tablicy elementy tej części rozsypanki. Jeśli masz więcej czasu, możesz również poprosić klasę o samodzielne ułożenie poszczególnych elementów w grupach.
5. W podsumowaniu powiedz klasie, że poznała przykłady działań społecznych zakończonych sukcesem, ale nie oznacza to, że podobne przedsięwzięcia kończą się zawsze takim pozytywnym rozwiązaniem. Przykłady te pokazują jednak, że sukces w takich sytuacjach jest możliwy, a obywatele i obywatelki nie są bezsilni.

Załączniki:

- Załącznik nr 1 – Karta pracy z rozsypanką: Malediwy, Tanzania, Brazylia
- Załącznik nr 2 – Karta pracy z rozsypanką: Schemat działania petycji i ruchów społecznych

MALEDIWY, TANZANIA, BRAZYLIA

Malediwy

Na Malediwach 15-letnia ofiara gwałtu została skazana na publiczną chłostę. (W niektórych krajach muzułmańskich prawo uznaje wszystkie przypadki seksu pozamałżeńskiego, w tym gwałty, za cudzołóstwo, które jest karane m.in. karą chłosty).

Grupa aktywistów i aktywistek z Malediwów zainteresowała problemem międzynarodowy ruch Avaaz.

Pod petycją wzywającą władze Malediwów do zaniechania wykonania kary podpisało się prawie 2 mln członkiń i członków ruchu Avaaz.

Przedstawiciele organizacji zachęteni dużym zainteresowaniem petycją zlecili badania opinii publicznej, które pokazały, że większość obywateli i obywaterek Malediwów opowiada się za zmianą prawa, która uniemożliwiłaby podobne wyroki. Ich wyniki opublikowano w gazetach na całym świecie.

Przedstawiciele organizacji zagrozili publikacją wielkich ogłoszeń w tej sprawie w miejscach odwiedzanych przez turystów i turystyki (turystyka jest ważnym źródłem dochodów tego kraju).

Kara chłosty dla 15-letniej dziewczynki została przez władze unieważniona.

Tanzania

Rząd Tanzanii planował przekazanie ziemi tradycyjnie zajmowanej przez plemię Masajów pod inwestycje prywatnym firmom.

Masajowie zjednoczyli się w proteście przeciwko tym planom i swoją walką zainteresowali przedstawicielki i przedstawiciele ruchu społecznego.

Opublikowaną w Internecie petycję w sprawie Masajów podpisało prawie 2 mln ludzi z całego świata.

Organizacje walczące o prawo Masajów do pozostania na ich ziemi wsparte przez internautów i internautki zaangażowały w swój protest zagraniczne i tanzańskie media, które pokazały negatywne konsekwencje proponowanych rozwiązań.

Rząd Tanzanii pod presją społeczną (zarówno z strony Masajów, jak i ogólnokrajowych mediów) wycofał się z wcześniejszych planów i ogłosił, że Masajowie mogą pozostać na swojej ziemi.

Brazylia

Rząd Brazylii rozpoczął pracę nad ustawą zezwalającą na wycięcie części obszaru Puszczy Amazońskiej i wykorzystanie go jako pól uprawnych.

Brazylijscy aktywiści i aktywistki zainteresowali tym problemem podobne organizacje działające w różnych krajach świata.

Internauci z całego świata podpisywali petycję wzywającą rząd Brazylii do wycofania się z tego pomysłu i ochrony Puszczy Amazońskiej przed wycinką.

W ostatnim dniu przed głosowaniem nad ustawą mieszkający w Brazylii członkowie i członkinie ruchu, który przygotował ogólnoswiatową petycję wykonali ponad 14 000 telefonów i wysłali 30 000 wiadomości do kancelarii prezydenta Brazylii.

Władze Brazylii nie zdecydowały się na wprowadzenie nowego prawa i tym samym ochroniły Puszczę Amazońską przed kolejnymi wycinkami.

SCHEMAT DZIAŁANIA PETYCJI I RUCHÓW SPOŁECZNYCH

Niewielka grupa aktywistek i aktywistów postanawia zająć się wybranym problemem.

Za pośrednictwem ruchów społecznych i organizacji o sprawie dowiaduje się większa grupa osób, które mogą wyrazić swoje poparcie dla sprawy (np. podpisać petycję).

Sprawą zaczynają interesować się media, nagłaśniają ją jeszcze szerzej (docierają do kolejnych obywateli i obywaterek oraz polityków i polityczek).

Politycy i polityczki znajdują się pod rosnącą presją społeczną (obywateli i obywaterek) oraz naciskiem mediów.

Politycy i polityczki są zmuszeni do przyjrzenia się problemowi i podjęcia decyzji zgodnych ze zgłaszanymi postulatami.

4. DLACZEGO NIE WIEM, JAK NAZYWA SIĘ PREMIER CHIN?

AUTORKA: JOLANTA BOWŹYK

Dzięki ćwiczeniu uczniowie i uczennice poznają mechanizmy tworzenia zestawów informacyjnych. Uzasadniając wybór poszczególnych wiadomości będą kształtować umiejętność uzasadniania własnego zdania. Poznają także najpopularniejsze stacje informacyjne.

**4. DLACZEGO
NIE WIEM,
JAK NAZYWA SIĘ
PREMIER CHIN?**

Zagadnienia:

- ▶ Władza polityczna, demokracja i prawa człowieka
- ▶ Zrównoważony rozwój
- ▶ Zdrowie

Czas trwania:

- ▶ 25 minut

Cele ćwiczenia:

- ▶ Wyjaśnisz, dlaczego ważne informacje często nie znajdują miejsca w serwisach informacyjnych.
- ▶ Zrozumiesz, na czym polegają dylematy w doborze informacji do serwisu informacyjnego.

Związek z podstawą programową:

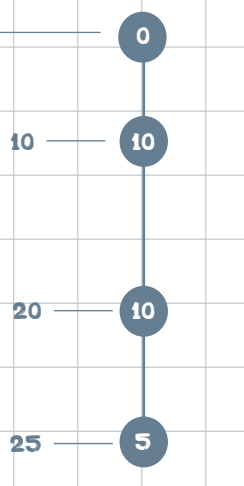
- ▶ I, 6.2, 6.3

Środki dydaktyczne i materiały:

- ▶ Załączniki

PRZEBIEG ĆWICZENIA:

- 1.** Podziel klasę na 5 grup. Każda losuje kartkę z nazwą stacji telewizyjnej (załącznik nr 1) i na czas lekcji staje się kolegium redakcyjnym serwisu informacyjnego. Rozdaj grupom karty pracy z zestawami wiadomości (załącznik nr 2). Zadanie polega na doradzeniu kolegom i koleżankom ze wskazanej stacji telewizyjnej, które wiadomości powinny wejść do głównego wydania serwisu informacyjnego w najlepszym czasie antenowym. Na karcie pracy w kolumnie „Nr w zestawie” należy zaznaczyć, czy dana wiadomość wejdzie do zestawu, a jeśli tak, to na którym miejscu.
- 2.** W ramach prezentacji jedna osoba z grupy występuje jako prezynter lub prezynterka serwisu informacyjnego i w ciągu minuty ma przedstawić publiczności, czyli reszcie klasy, trzy najważniejsze wiadomości. Po tej prezentacji grupa ma powiedzieć reszcie klasy, które wiadomości postanowiła pominąć.
- 3.** W omówieniu zapytaj uczniów i uczennice, czym kierowali się w doborze tematów i ich kolejności. Czy to były łatwe wybory? Dlaczego tak/dlaczego nie? Wspólnie stwórzcie listę wymienionych kryteriów.

Załączniki:

- Załącznik nr 1 – *Materiał pomocniczy: Telewizyjne kanały informacyjne*
- Załącznik nr 2 – *Karta pracy: Wiadomości z 21.11.2013 r.*

TELEWIZYJNE KANAŁY INFORMACYJNE

BBC News

Brytyjski publiczny kanał informacyjny, dostępny przede wszystkim na terenie Wielkiej Brytanii. Ramówkę tworzą następujące po sobie serwisy informacyjne, które skupiają się na wydarzeniach z kraju i ze świata.

Doradźcie kolegom i koleżankom z TVP1, jakie wiadomości powinni uwzględnić w wieczornym 18-minutowym wydaniu „Wiadomości”.

CNN

Amerykańska telewizja informacyjna, która jako pierwsza na świecie zaczęła nadawać serwisy informacyjne 24 h na dobę. Stacja dostępna na całym świecie, w swojej ramówce zawiera niemal wyłącznie serwisy informacyjne z USA i ze świata. CNN współpracuje z polskimi stacjami telewizyjnymi.

Doradźcie kolegom i koleżankom z Polsatu, jakie wiadomości powinni uwzględnić w wieczornym 18-minutowym wydaniu „Wydarzeń”.

TVN24

Polska telewizja informacyjna. Serwisy informacyjne z kraju i z zagranicy pojawiają się na antenie co pół godziny, pozostały czas zapewnia publicystyka, skróty informacji, reportaże, programy kulturalne i wywiady.

Doradźcie kolegom i koleżankom z TVN, jakie wiadomości powinni uwzględnić w wieczornym 18-minutowym wydaniu „Faktów”.

Euronews

Europejski kanał informacyjny nadawany w kilkunastu językach. Nadawane co 30 minut serwisy informacyjne skupiają się na doniesieniach z Europy oraz ze świata z perspektywy europejskiej. W ramach szerokiego zakresu tematycznego (dane rynkowe, sport, kultura, sztuka, nauka, przegląd prasy) 10% informacji i debat jest poświęconych bezpośrednio Unii Europejskiej.

Doradźcie kolegom i koleżankom z TVP2, jakie wiadomości powinni uwzględnić w wieczornym 18-minutowym wydaniu „Panoramy”.

Al-Dżazira English

Kanał informacyjny z głównymi studiami w Katarze i w Wielkiej Brytanii. W skład ramówki wchodzi: programy informacyjne, publicystyczne, filmy dokumentalne, debaty, reportaże, informacje ze świata gospodarki, sportu i technologii. Celem stacji jest zaoferowanie alternatywy dla zachodniego, anglosaskiego rozumienia świata.

Doradźcie kolegom i koleżankom z TVN International, jakie wiadomości powinni uwzględnić w wieczornym 18-minutowym wydaniu „Faktów”.

WIADOMOŚCI Z 21.11.2013 R.

Doradźcie kolegom i koleżankom z polskiej stacji telewizyjnej, które wiadomości powinny wejść do 18-minutowego zestawu informacyjnego i w jakiej kolejności. Sugestie zaznaczcie w kolumnie „Numer w zestawie”.

WIADOMOŚĆ	CZAS	NUMER W ZESTAWIE
<p>Premiera najnowszej części „Igrzysk śmierci” „Igrzyska śmierci: W pierścieniu ognia” to świetna metafora nie tylko współczesnych mediów, ale też sytuacji politycznej w wielu krajach świata. Bohaterowie pierwszej części filmu powracają na ekrany już w ten weekend tylko po to, żeby udowodnić, że zwycięstwo w igrzyskach było pozorne, a przed nimi jeszcze wiele trudnych wyborów.</p>	2 min	
<p>Ukraina przerywa negocjacje z Unią Europejską Julia Tymoszenko zostaje w więzieniu, a ukraiński rząd wstrzymuje współpracę z Unią. Rząd w Kijowie tłumaczy, że robi to, by nie pogarszać stosunków handlowych z Rosją. Około dwóch tysięcy ludzi protestowało tej nocy przeciwko takiemu rozwojowi sytuacji na głównym placu Kijowa.</p>	4 min	
<p>Skandalicznie niskie stawki za godzinę pracy W Polsce uregulowana jest pensja minimalna, która wynosi 1600 zł, co w przeliczeniu na godzinę daje ok. 10 zł. Nie obowiązuje jednak minimalna stawka za godzinę, a można znaleźć oferty pracy zaczynające się od zaledwie 2,40 zł. Minister pracy rozważa wprowadzenie w Polsce minimalnej stawki za godzinę.</p>	4 min	
<p>Zawirowania w Platformie Obywatelskiej Premier Donald Tusk w ramach przetarasowań w rządzie odwołał ministra środowiska. Wywołał tym samym międzynarodowy skandal, bo w Warszawie trwa aktualnie szczyt klimatyczny, któremu przewodniczy tradycyjnie minister środowiska kraju goszczącego wydarzenie. Delegaci na szczyt wyrażają swoją frustrację, bo konferencja wchodzi właśnie w krytyczne stadium, kiedy rola przewodniczącego w osiągnięciu satysfakcjonujących rezultatów jest kluczowa.</p>	4 min	
<p>Liczba ofiar tajfunu Haiyan przekroczyła 4400 Rząd w Manili donosi o kolejnych ofiarach śmiertelnych najpotężniejszego tajfunu w historii Filipin. Liczenie ofiar trwa, a ludzie desperacko potrzebują pomocy. Polska Akcja Humanitarna zbiera fundusze na pomoc ofiarom tajfunu. Wielu ekspertów wiąże niespotykaną siłę tajfunu ze zmianą klimatu, która prowadzi do ekstremalnych zjawisk pogodowych.</p>	4 min	
<p>Aktywista Greenpeace na wolności Tomasz Dziemianczuk wychodzi z rosyjskiego aresztu. Greenpeace wpłaca kaucję, ale polski aktywista do czasu rozpoczęcia procesu pomieszka w polskim konsulacie, bo nie ma rosyjskiej wizy. Polak za kratkami był od dwóch miesięcy po udziale w akcji przeciwko wydobywaniu ropy w Arktyce na Morzu Barentsa.</p>	3 min	
<p>Walka z HIV coraz skuteczniejsza, ale nie wszędzie Według Organizacji Narodów Zjednoczonych wysiłki mające na celu zahamowanie rozprzestrzeniania się HIV/AIDS na świecie przynoszą coraz lepsze rezultaty. Pomimo tego nadal są regiony, w których pandemia szerzy się coraz bardziej. Specjaliści zwracają uwagę na to, że szczególnym problemem w regionach, w których HIV/AIDS nadal panuje jest stygmatyzacja osób chorych a także brak lub bardzo zła edukacja seksualna. (na podstawie: http://www.infoswiat.com/2013/11/21/walka-z-hiv-coraz-skuteczniejsza-ale-nie-wszedzie/)</p>	3 min	
<p>Akcja Greenpeace na Pałacu Kultury i Nauki Działacze Greenpeace ponownie przypomnieli o niebezpieczeństwie grożącym Arktyce w kontekście ekspansji przemysłu wydobywczego na jej terenie. Wspięli się na Pałac Kultury i Nauki i wywiesili baner „Ratujmy Arktykę. Uwolnić arktyczną 30.” z tarasu widokowego budynku. Baner został ściągnięty po kilku godzinach, jednak problemy, których dotyczy - pozostały.</p>	2 min	
<p>Jak mieszkać, to tylko w Gdyni, we Wrocławiu lub w Toruniu! Najlepiej w swoim mieście czują się mieszkańcy Gdyni, najgorzej – Radomia – wynika z sondażu przeprowadzonego na zlecenie „Gazety Wyborczej”. Widzimy, że nasze miasta się rozwijają, i czujemy się w nich bezpiecznie. Najbardziej doskwiera nam słaba dostępność przedszkoli i żłobków oraz zły stan ulic. Większość mieszkańców dobrze ocenia jakość życia w dużych polskich miastach. (http://wyborcza.pl/piatekextra/1,134664,14990482,Jak_zamieszkać_to_tyko_w_Gdyni__Wroclawiu_lub.html)</p>	3 min	
<p>Protest przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego na szczycie klimatycznym W Warszawie trwają ostatnie dni międzynarodowego szczytu klimatycznego. Organizacje pozarządowe opuściły obrady w geście protestu przeciwko brakowi postępu w dążeniu do porozumienia w sprawie redukcji emisji gazów cieplarnianych. Jednak ich członkowie zapowiadają, że skupią się na mobilizowaniu ludzi do kolejnych działań, ale wrócą do negocjacyjnego stołu na szczycie klimatycznym w przyszłym roku w Limie w Peru.</p>	3 min	

5. PRAWA SOLIDARNOŚCIOWE WE WSPÓŁCZESNYM ŚWIECIE

AUTORKA: KAROLINA KRYŚCIAK

Podczas lekcji młodzież zastanawia się nad pojęciem solidarności w życiu codziennym oraz w szerszym wymiarze – globalnym. Przypomina sobie poznane prawa człowieka oraz definiuje wybrane prawa człowieka trzeciej generacji, rozważając ich wartość i znaczenie we współczesnym świecie.

S

Zagadnienia:

- ▶ Władza polityczna, demokracja i prawa człowieka
- ▶ Pokój i konflikty na świecie
- ▶ Zrównoważony rozwój

Czas trwania:

- ▶ 45 minut

Pytanie kluczowe:

- ▶ Jakie znaczenie dla współczesnego świata ma solidarność i prawa człowieka trzeciej generacji?

Cele zajęć:

- ▶ Zastanowisz się nad pojęciem solidarności.
- ▶ Wyjaśnisz znaczenie praw człowieka trzeciej generacji.
- ▶ Będiesz w stanie wyjaśnić znaczenie praw człowieka we współczesnym świecie.

Związek z podstawą programową:

- ▶ IV, 10.6, 2.2.

Metody:

- ▶ Burza pomysłów
- ▶ Praca z tekstem
- ▶ Prezentacja na forum

Formy pracy:

- ▶ Praca indywidualna
- ▶ Praca grupowa

Środki dydaktyczne i materiały:

- ▶ Załączniki

Wprowadzenie

0

10

10

Praca właściwa

12

2

18

6

20

2

32

12

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

1. Zapytaj uczniów i uczennice, co oznacza dla nich pojęcie solidarności. Poproś o podanie przykładów z ich życia. Po wysłuchaniu odpowiedzi powiedz, że jest to jedna z postaw obywatelskich wyrażająca poczucie współodpowiedzialności, i że podczas lekcji wspólnie zastanowicie się nad jej znaczeniem w odniesieniu do praw człowieka i wyzwań współczesnego świata.

W tej części lekcji możesz także nawiązać do innych postaw zawartych w koncepcji edukacji globalnej (infografika w postaci książki na początku publikacji): szacunku, otwartości, empatii, uczciwości i odpowiedzialności, zachęcając do refleksji nad ich znaczeniem w perspektywie globalnej.

2. Zapytaj młodzież, o jakich prawach człowieka słyszała. Odpowiedzi zapisz na tablicy.

3. Przypomnij krótko ideę praw człowieka. Wyjaśnij, co to znaczy, że prawa są naturalne, niezbywalne i nienaruszalne. Przedstaw poszczególne generacje praw człowieka (załącznik nr 1), a następnie poproś uczniów i uczennice, aby przyporządkowali wypisane wcześniej na tablicy prawa do odpowiednich generacji.

4. Powiedz, że teraz zajmiecie się prawami człowieka trzeciej generacji i wyjaśnij krótko, czego one dotyczą.

Wyjaśnij, że ta kategoria praw jest związana z procesem globalizacji i coraz większą współzależnością państw i rozwojem cywilizacyjnym, a odpowiedzialność za ich realizację spoczywa na nas wszystkich – obywatelach i obywatelkach świata oraz społeczności międzynarodowej. Są to prawa zarówno indywidualne, jak i kolektywne, które przynależą wszystkim narodom i często są nazywane prawami solidarnościowymi, ponieważ stoją za nimi szczytne idee – ogólnoludzka solidarność i braterstwo.

5. Podziel klasę na 5 grup i każdej rozdaj opis jednego z praw trzeciej generacji (załącznik nr 2). Wyjaśnij, że zadaniem każdej z grup jest przeczytanie opisu i przygotowanie 30-sekundowego spotu telewizyjnego przekazującego jak najwięcej informacji na temat tego prawa i jego znaczenia we współczesnym świecie. Pozostałe grupy będą miały za zadanie podać przykład realizacji lub łamania prawa, którego dotyczy każda z prezentacji. Zachęć uczniów i uczennice do twórczego myślenia i zaznacz, że każda grupa ma 12 minut na przeczytanie i przygotowanie spotu i 30 sekund na jego prezentację.

6. Zaprosz grupę do prezentacji poszczególnych praw, a resztę do zgadywania, o jakim prawie mowa. Pilnuj ustalonego czasu.

7. Na zakończenie poproś młodzież o udzielenie odpowiedzi na pytanie kluczowe. Zwróć uwagę młodzieży na to, że prawa III generacji dotyczą zarówno jednostek, jak i społeczności, i to je odróżnia od praw I i II generacji.

- | Możesz przytoczyć także słowa Virginii Dandan, niezależnej ekspertki Organizacji Narodów
- | Zjednoczonych zajmującej się prawami człowieka i międzynarodową solidarnością, które brzmią:
- | „Solidarność międzynarodowa ocali naszą planetę i doprowadzi do wspólnego dobrobytu”.

PRACA DOMOWA:

1. Poproś uczniów i uczennice o pisemną odpowiedź na pytanie, jakich zagadnień globalnych dotyczą prawa człowieka III generacji i dlaczego są nazywane prawami solidarnościowymi.

2. Dla starszej młodzieży: Poproś o przeczytanie artykułu „Prawo do rozwoju” autorstwa Kamila Raczyńskiego i pisemną odpowiedź na pytanie, jakie są szanse i przeszkody w realizacji prawa do rozwoju przez kraje globalnego Południa i globalnej Północy.

Link do artykułu:

http://globalna.ceo.org.pl/sites/globalna.ceo.org.pl/files/prawo_do_rozwoju_kamil_raczynski_1.pdf

Źródła:

KOSS online, podręcznik Centrum Edukacji Obywatelskiej:

<http://www.ceo.org.pl/pl/koss/online>

Kamil Raczyński, „Prawo do rozwoju”: http://globalna.ceo.org.pl/sites/globalna.ceo.org.pl/files/prawo_do_rozwoju_kamil_raczynski_1.pdf

http://www.mos.gov.pl/g2/big/2012_12/927b84fcb58c51d3731bd08d-c2ff700d.pdf

http://www.mos.gov.pl/g2/big/2012_12/927b84fcb58c51d3731bd08d-c2ff700d.pdf -

<http://www.polskapomoc.gov.pl/Pomoc,humanitarna,170.html#reguly> (dostęp: grudzień 2014)

<http://liberte.pl/iii-generacja-praw-czlowieka/>

<http://www.tydzienedukacjiglobalnej.pl>

<http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=12900&LangID=E>

<http://ungc.org.pl/zrownowazone-cele-rozwoju-sdgs/>

Załączniki:

Załącznik nr 1 – *Tabela: Generacje Praw Człowieka*

Załącznik nr 2 – *Materiał pomocniczy: Prawa człowieka III generacji*

GENERACJE PRAW CZŁOWIEKA

I GENERACJA Prawa i wolności osobiste i polityczne <ul style="list-style-type: none">▶ prawo do życia▶ wolność osobista▶ prawo do prywatności▶ prawo do posiadania własności▶ równość wobec prawa▶ prawo do sądu▶ wolność słowa▶ wolność wyznania i przekonań▶ prawo udziału w wyborach▶ wolność stowarzyszeń i zgromadzeń	II GENERACJA Prawa i wolności ekonomiczne, socjalne i kulturalne <ul style="list-style-type: none">▶ prawo do oświaty▶ prawo do opieki zdrowotnej▶ prawo do zabezpieczenia socjalnego▶ prawo do pracy▶ prawo do urlopu▶ prawo do opieki nad matką i dzieckiem▶ prawo do korzystania z dóbr kultury	III GENERACJA Prawa kolektywne/ solidarnościowe (wybór) <ul style="list-style-type: none">▶ prawo do rozwoju▶ prawo do pokoju▶ prawo do zdrowego środowiska naturalnego▶ prawo do wspólnego dziedzictwa ludzkości▶ prawo do pomocy humanitarnej
--	---	--

Opracowanie na podstawie: Podręcznik KOSS online, Centrum Edukacji Obywatelskiej, www.ceo.org.pl/pl/koss/online

PRAWA CZŁOWIEKA III GENERACJI

Przeczytajcie tekst i przygotujcie 30-sekundowy spot telewizyjny przekazujący najważniejsze informacje na temat tego prawa i jego znaczenia we współczesnym świecie.

Prawo do rozwoju

Nie tylko każdy człowiek ma prawo do rozwoju, ale także wszystkie narody na świecie. Zgodnie z Deklaracją Prawa do Rozwoju, proklamowaną przez Organizację Narodów Zjednoczonych w 1986 roku, prawo do rozwoju jest nienaruszalne i dotyczy rozwoju gospodarczego, społecznego, kulturalnego i politycznego. W tych poszczególnych obszarach zawierają się kwestie, które warunkują dobrobyt zarówno krajów globalnej Północy, jak i globalnego Południa – np. bezpieczeństwo żywnościowe, sprawiedliwy dostęp do zasobów naturalnych, dostęp do służby zdrowia, edukacji, czy możliwość samodzielnego podejmowania decyzji przez każde z państw. Szczególne znaczenie w kontekście prawa do rozwoju ma współpraca międzynarodowa pomiędzy krajami globalnej Północy i globalnego Południa – wszyscy bowiem odpowiadają za rozwój na świecie i państwa bogatsze mają obowiązek udzielać pomocy tym, które jej potrzebują, mając na względzie wzajemną zależność.

Przeczytajcie tekst i przygotujcie 30-sekundowy spot telewizyjny przekazujący najważniejsze informacje na temat tego prawa i jego znaczenia we współczesnym świecie.

Prawo do pokoju

Pokój i bezpieczeństwo na świecie stanowią jeden z warunków realizacji praw człowieka i podstawowych wolności. W 1978 roku Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych proklamowało Deklarację o przygotowaniu społeczeństw do życia w pokoju, zgodnie z którą pokój między narodami jest dobrem ludzkości i stanowi jeden z warunków rozwoju. Wojny i konflikty zbrojne naruszają prawo międzynarodowe i stanowią zagrożenie dla realizacji praw człowieka, a zagwarantowanie prawa do pokoju jest fundamentalnym obowiązkiem każdego państwa. W celu realizacji prawa do pokoju państwa powinny rozwiązywać wszelkie konflikty międzynarodowe bez uciekania się do przemocy, tylko przy wykorzystaniu pokojowych metod, w tym środków dyplomatycznych, odwołując się do zasad sformułowanych w Karcie Narodów Zjednoczonych.

Przeczytajcie tekst i przygotujcie 30-sekundowy spot telewizyjny przekazujący najważniejsze informacje na temat tego prawa i jego znaczenia we współczesnym świecie.

Prawo do zdrowego środowiska naturalnego

Choć Organizacja Narodów Zjednoczonych nie sformułowała dotychczas dokumentu o prawie do zdrowego środowiska naturalnego, to istnieje szereg deklaracji dotyczących ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju. Jedną z nich jest dokument końcowy Konferencji Narodów Zjednoczonych na temat Zrównoważonego Rozwoju (Rio+20), która odbyła się w 2012 roku w Brazylii, zatytułowany „Przyszłość, jakiej chcemy”. Dokument ten potwierdza znaczenie środowiska dla godnego i bezpiecznego życia oraz wcześniejsze zobowiązania społeczności międzynarodowej, m.in. do uwzględniania kwestii środowiskowych w rozwoju gospodarczym państw. Zwraca również uwagę na kwestię negatywnych skutków zmian klimatu, które dotyczą wszystkie kraje, a szczególnie kraje globalnego Południa, i ograniczają możliwość osiągnięcia zrównoważonego rozwoju. W celu realizacji prawa do zdrowego środowiska naturalnego niezbędna jest współpraca zarówno na szczeblu międzynarodowym, jak i lokalnym – wszyscy bowiem mamy obowiązek dbać o środowisko z myślą o nas samych, jak i przyszłych pokoleniach. W 2015 roku w życie weszły Zrównoważone Cele Rozwoju, mające na celu zapewnienie transformacji ekonomicznej na rzecz zlikwidowania biedy, stworzenia podstaw praworządności oraz ochrony przyrody.

Przeczytajcie tekst i przygotujcie 30-sekundowy spot telewizyjny przekazujący najważniejsze informacje na temat tego prawa i jego znaczenia we współczesnym świecie.

Prawo do wspólnego dziedzictwa ludzkości

Pojęcie wspólnego dziedzictwa ludzkości oznacza dobra wspólne przynależne całej ludzkości, które nie mogą zostać zawłaszczone przez żadne z państw, a ich wykorzystywanie może się odbywać jedynie w celach pokojowych i dla dobra całej ludzkości. W szerszym rozumieniu za wspólne dziedzictwo można uznać dziedzictwo kulturalne (zabytki i miejsca zabytkowe, w tym dzieła architektury, rzeźby, malarstwa, czy budowle o charakterze archeologicznym) oraz naturalne (m.in. pomniki przyrody oraz strefy stanowiące siedlisko zagrożonych gatunków zwierząt i roślin). Zgodnie z Konwencją w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego przyjętą przez UNESCO w 1972 roku wszystkie państwa będące stronami konwencji mają obowiązek chronić i zapewnić konserwację dziedzictwa, które znajduje się na ich terytorium, a także udostępniać je obecnym i kolejnym pokoleniom.

Przeczytajcie tekst i przygotujcie 30-sekundowy spot telewizyjny przekazujący najważniejsze informacje na temat tego prawa i jego znaczenia we współczesnym świecie.

Prawo do pomocy humanitarnej

Pomoc humanitarna to działania prowadzone w celu udzielenia pomocy ludności znajdującej się w trudnej sytuacji w wyniku katastrofy, klęski żywiołowej lub konfliktu zbrojnego. Obejmuje ona różnego rodzaju wsparcie, m.in.: pomoc żywnościową, medyczną, rzeczową, techniczną czy finansową, a do otrzymania takiej pomocy mają prawo wszyscy. Wśród reguł dobrego świadczenia pomocy humanitarnej znajduje się m.in. zasada niedyskryminacji – udzielania pomocy humanitarnej nie można uzależniać od narodowości, rasy, wyznania ani poglądów politycznych; niezależności – nie można wspierać żadnej ze stron konfliktu zbrojnego oraz neutralności – nie może wynikać z pobudek politycznych, gospodarczych czy militarnych. Udzielaniem pomocy humanitarnej zajmują się m.in.: Organizacja Narodów Zjednoczonych za pośrednictwem wyspecjalizowanych agend, organizacje rządowe, Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycy oraz organizacje pozarządowe.

6. W KRĘGU ORGANIZACJI NARODÓW ZJEDNOCZONYCH – GLOBALNE WYZWANIA

AUTORKA: HALINA NOISZEWSKA

Celem ćwiczenia jest przedstawienie i utrwalenie informacji o najważniejszych programach, organizacjach, agendach i funduszach składających się na system Organizacji Narodów Zjednoczonych. Zadanie polega na uporządkowaniu przez uczniów i uczennice podanych informacji oraz zastanowieniu się nad wyzwaniami globalnymi, na które stara się odpowiadać ONZ.

Zagadnienia:

- ▶ Władza polityczna, demokracja i prawa człowieka
- ▶ Pokój i konflikty na świecie
- ▶ Globalny rynek i handel międzynarodowy
- ▶ Ubóstwo
- ▶ Zdrowie

Czas trwania:

- ▶ 20 minut

Cele ćwiczenia:

- ▶ Poznasz najważniejsze programy, organizacje, agendy i fundusze ONZ.
- ▶ Podasz przykłady wyzwań globalnych oraz działań na ich rzecz podejmowanych przez ONZ.

Związek z podstawą programową:

- ▶ I, 22.1

Środki dydaktyczne i materiały:

- ▶ Załącznik

PRZEBIEG ĆWICZENIA:

1. Poproś klasę o odpowiedź na pytanie: „Jaki jest cel istnienia ONZ”? Odpowiedzi możesz zapisać na tablicy.

Przypomnij, że głównym celem Organizacji Narodów Zjednoczonych jest utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, a także odpowiadanie na wyzwania współczesnego świata. ONZ promuje działania na rzecz rozwoju państw i społeczeństw, zarówno w wymiarze społecznym, jak i gospodarczym, a do ich realizacji powoływane są programy i fundusze, np. na rzecz edukacji kultury, wspierania dzieci, zwalczania HIV/AIDS, pomocy rozwojowej i humanitarnej.

2. Połącz uczniów i uczennice w pary i rozdaj każdej po jednym komplecie rozsypanki (załącznik nr 1). Powiedz, że celem ćwiczenia jest przyporządkowanie celów oraz przykładowych działań do danego programu, organizacji, agendy lub funduszu ONZ. Na tablicy możesz zapisać nagłówki z tabeli, które pozwolą ułożyć rozsypankę w odpowiedniej kolejności.

3. Sprawdźcie wspólnie poprawne odpowiedzi. Zachęć, aby każda para przeczytała po jednym przykładzie.

4. Zapytaj, czy ktoś w klasie słyszał wcześniej o innych działaniach podejmowanych przez ONZ. Poproś o podanie przykładów inicjatyw odpowiadających na globalne wyzwania współczesnego świata.

PRACA DOMOWA:

1. Na podstawie ćwiczenia możesz zaproponować pracę domową – wypisanie, jakimi wyzwaniami współczesnego świata zajmuje się Organizacja Narodów Zjednoczonych. W tym celu zachęć także do odwiedzenia stron internetowych poszczególnych programów, organizacji, agend i funduszy ONZ, a także strony Ośrodka Informacji ONZ w Warszawie.

Źródła:

- <http://www.unic.un.org.pl/>
- <http://www.un.org/>

Załącznik:

Załącznik nr 1 – Karta pracy z rozsypanką: W kręgu Organizacji Narodów Zjednoczonych – globalne wyzwania

W KRĘGU ORGANIZACJI NARODÓW ZJEDNOCZONYCH – GLOBALNE WYZWANIA

Nazwa jednostki ONZ	Cel działalności jednostki ONZ	Przykładowe działania jednostki ONZ
 <p>FAO Food and Agriculture Organization Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa</p>	<p>Jednym z celów tej organizacji jest wyeliminowanie głodu i niedożywienia na świecie. Realizuje m.in. programy poprawiające jakość nasion uprawianych roślin oraz wspomagające rolnictwo w krajach globalnego Południa.</p>	<p>Organizacja promuje m.in. rolnictwo rodzinne, wskazując je jako alternatywę dla wielkoobszarowych gospodarstw produkujących w skali masowej. Rok 2014 został ogłoszony przez ONZ Międzynarodowym Rokiem Rolnictwa Rodzinnego.</p>
 <p>WHO World Health Organization Światowa Organizacja Zdrowia</p>	<p>Zajmuje się wzmacnianiem współpracy międzynarodowej oraz wyznaczeniem norm i standardów w dziedzinie ochrony zdrowia. Organizacja monitoruje również zagrożenia chorobowe na świecie (SARS, ptasia grypa, AIDS itp.) i kieruje badaniami, które mają im zapobiegać.</p>	<p>Jednym z największych osiągnięć tej organizacji było całkowite wyeliminowanie na świecie występowania ospy prawdziwej – wirusowej choroby zakaźnej, na którą do końca lat 60. XX wieku chorowało co roku 10-15 mln ludzi, a ok. 2 mln umierało. Obecnie trwają podobne działania, aby wyeliminować chorobę Heinego-Medina, zwaną inaczej polio.</p>
 <p>UNESCO United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Oświaty, Nauki i Kultury</p>	<p>Utworzona w celu wspierania współpracy międzynarodowej w dziedzinie kultury, sztuki, nauki i komunikacji międzyludzkiej. Promuje poszanowanie praw człowieka, wolny przepływ informacji i wolność słowa, oraz zajmuje się zabezpieczaniem dziedzictwa kulturowego.</p>	<p>Od 1997 roku przyznaje nagrodę wolności prasy im. Guillermo Cano. Nagrodę może otrzymać osoba, organizacja bądź instytucja, która szczególnie zasłużyła się w walce o wolność prasy. Jedną z laureatek tej nagrody była rosyjska dziennikarka – Anna Politkowska, która przeciwstawiała się łamaniu praw człowieka w Czeczenii.</p>
 <p>WORLD BANK Bank Światowy</p>	<p>Nadrzędnym celem tej jednostki realizowanym przez wzmacnianie gospodarki państw uboższych jest redukcja ubóstwa na świecie. Zapewnia państwom m.in. długoterminowe pożyczki o preferencyjnym oprocentowaniu i realizuje programy służące żywieniu gospodarstwu.</p>	<p>W 2012 roku instytucja ta umorzyła pożyczki trzem państwom: Komorom, Wybrzeżu Kości Słoniowej i Gwinei. Dług międzynarodowy stanowi poważną barierę w rozwoju najbardziej ubogich krajów na świecie - państwa zamiast inwestować w edukację, służbę zdrowia czy infrastrukturę, są zmuszone spłacać wcześniejściągnięte kredyty z olbrzymimi odsetkami.</p>

OPCW
Organization for the Prohibition
of Chemical Weapons
Organizacja do Spraw Zakazu
Broni Chemicznej

Organizacja odpowiedzialna za wcielanie w życie Konwencji o zakazie prowadzenia badań, produkcji, składowania i użycia broni chemicznej oraz niszczenie jej zapasów. Zajmuje się m.in. prowadzeniem inspekcji obiektów przemysłu chemicznego i monitorowaniem produkcji materiałów, które mogą zostać wykorzystane do produkcji broni chemicznej.

Inspektorzy tej organizacji przyjechali w 2013 roku do Syrii, aby skontrolować zakłady produkujące broń chemiczną. Na mocy rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ utworzono misję, której celem jest zniszczenie syryjskiego arsenału chemicznego i uniknięcie interwencji wojskowej w Syrii. Organizacja otrzymała w 2013 roku pokojową Nagrodę Nobla.

IAEA
International Atomic Energy Agency
Międzynarodowa Agencja Energii
Atomowej

Zajmuje się koordynacją współpracy międzynarodowej w zakresie pokojowego wykorzystywania energii nuklearnej. Opracowuje m.in. standardy bezpieczeństwa związane z wykorzystywaniem materiałów promieniotwórczych, prowadzi rejestrację i kontrolę przemieszczania materiałów jądrowych na świecie.

Po zakończeniu wojny w Zatoce Perskiej w 1991 r. organizacja zajmowała się m.in. prowadzeniem inspekcji obiektów nuklearnych w Iraku. Monitoruje także sytuację w Korei Północnej w związku z zobowiązaniem do nierozprzestrzeniania broni jądrowej.

ILO
International Labour Organization
Międzynarodowa Organizacja
Pracy

Promuje ideę sprawiedliwości społecznej, koncentrując się na pracownikach i pracownicach na całym świecie i dba o przestrzeganie praw człowieka. Dąży do poprawy warunków życia i pracy, zajmując się takimi kwestiami jak godna płaca, warunki zatrudnienia czy zabezpieczenie socjalne.

Wraz z władzami Bangladeszu organizacja rozpoczęła jesienią 2013 roku program mający na celu osiągnięcie zrównoważonego rozwoju poprzez poprawę warunków pracy osób zatrudnionych w sektorze odzieżowym, który jest ważną gałęzią gospodarki tego kraju.

UNICEF
United Nations Children's Fund
Fundusz Narodów Zjednoczonych
na rzecz Dzieci

Głównym celem tej jednostki jest promowanie i ochrona praw dziecka na całym świecie. Zajmuje się wieloma zagadnieniami, w tym kwestią wyżywienia, przeciwdziałaniem ubóstwu, ochroną zdrowotną czy ochroną przed przemocą.

Jednym z działań tej jednostki jest dbanie o to, aby wszystkie dzieci na świecie miały możliwość ukończenia przynajmniej szkoły podstawowej oraz aby dziewczęta i chłopcy mieli równy dostęp do wszystkich etapów edukacji.

UNHCR
United Nations High Commissioner
for Refugees
Biuro Wysokiego Komisarza
Narodów Zjednoczonych do spraw
Uchodźców

Zajmuje się wspieraniem oraz ochroną uchodźców i uchodźczyń - pomaga im w powrocie do ojczyzny lub zorganizowaniu pobytu w nowym kraju, do którego trafili. Monitoruje granice i zapewnia pomoc bezpaństwowcom.

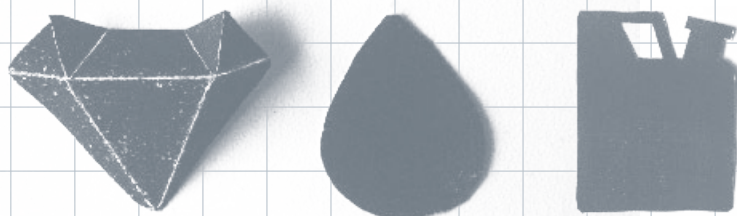
Prowadzi działania na rzecz ludności Sahary, która z powodu konfliktu i zaanektowania przez Maroko terytorium Sahary Zachodniej przybyła w latach 1975-1976 do miasta Tinduf w Algierii i od tego czasu zamieszkuje jeden z największych na świecie obozów dla uchodźców.

UNDP
United Nations Development
Programme
Program Narodów Zjednoczonych
ds. Rozwoju

Zajmuje się udzielaniem wsparcia krajom najstabilniej rozwiniętym pod względem społecznym i gospodarczym. Finansuje liczne projekty rozwojowe, których celem jest ograniczenie ubóstwa, promowanie zrównoważonego rozwoju, wzmacnianie kobiet oraz promowanie ich praw.

Dzięki wsparciu tej jednostki oraz współpracy z innymi agendami ONZ społeczności lokalnej w północno-wschodniej Nikaragui udało się wybudować system zapewniający dostęp do wody pitnej. Wcześniej w tym regionie mniej niż 20% ludzi miało dostęp do wody i urządzeń sanitarnych, a kobiety codziennie poświęcały część dnia na poszukiwanie i noszenie wody.

7. DIAMENTY, WODA, ROPA, CZYLI O KONFLIKTACH I ICH ROZWIĄZYWANIU

AUTORKA: HALINA NOISZEWSKA

Scenariusz prezentuje zagadnienie konfliktów współczesnego świata w perspektywie zasobów naturalnych. Młodzież dyskutuje o przyczynach konfliktów na świecie i zastanawia się, jakie działania mogą prowadzić do ich rozwiązania.

S

7. DIAMENTY, WODA, ROPA, CZYLI O KONFLIKTACH I ICH ROZWIĄZYWANIU

Zagadnienia:

- ▶ Władza polityczna, demokracja i prawa człowieka
- ▶ Pokój i konflikty na świecie
- ▶ Zasoby naturalne
- ▶ Zrównoważony rozwój

Czas trwania:

- ▶ 45 minut

Pytanie kluczowe:

- ▶ Jakie działania można podejmować na rzecz rozwiązywania konfliktów?

Cele zajęć:

- ▶ Wskażesz przykładowe miejsca konfliktów na świecie.
- ▶ Zrozumiesz, jakie są przyczyny i konsekwencje konfliktów o zasoby.
- ▶ Podasz przykłady zapobiegania i rozwiązywania konfliktów.

Związek z podstawą programową:

- ▶ I, 22.2

Metody:

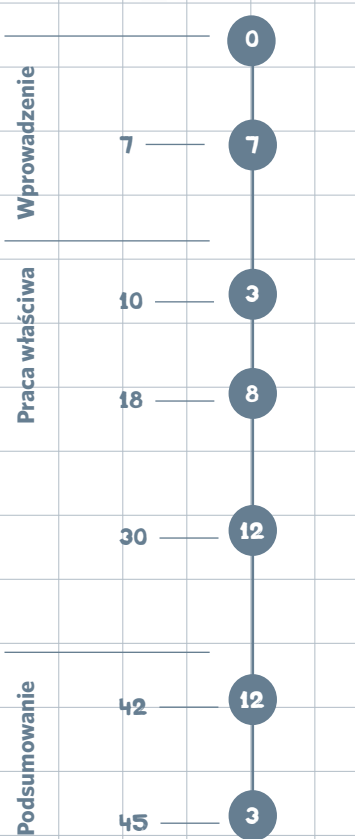
- ▶ Praca z tekstem źródłowym
- ▶ Spektrum rozwiązań

Formy pracy:

- ▶ Praca w parach
- ▶ Praca w grupach

Środki dydaktyczne i materiały:

- ▶ Załączniki

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

1. Zapowiedz uczniom i uczennicom, że na dzisiejszej lekcji będziecie rozmawiali o konfliktach międzynarodowych. Poproś młodzież o wykonanie ćwiczenia na rozgrzewkę: osoby dobierają się w pary. Jedna osoba zaciska prawą pięść, a zadaniem drugiej jest otworzenie tej pięści. Po upływie minuty następuje zamiana ról. Zapytaj uczniów i uczennice o to, jakie strategie obrali, żeby otworzyć pięść lub nie dopuścić do jej otworzenia. Czy ktoś spróbował najpierw po prostu poprosić drugą osobę o otworzenie pięści?
2. Bazując na odpowiedziach z poprzedniego ćwiczenia wymień kilka przyczyn wybuchów i eskalacji konfliktów na świecie, zwracając szczególną uwagę na konflikty o zasoby, czyli walkę o kontrolę nad dobrami materialnymi. Poinformuj młodzież, że na tym temacie skupicie się w kolejnej części lekcji.
3. Podziel klasę na 4 grupy i każdej z nich przydziel po jednym opisie konfliktu (załączniki nr 1-3). Każda grupa ma za zadanie przeczytać otrzymany tekst i odpowiedzieć na umieszczone w poleceniu pytania.
4. Następnie każda grupa otrzymuje elementy rozsypanki (załącznik nr 4) i kopie karty pracy (załącznik nr 5). Zadanie polega na uporządkowaniu na spektrum pomysłów działań zapobiegawczych w kontekście konfliktu, z którym właśnie się zapoznała, co pozwoli udzielić odpowiedzi na pytanie kluczowe. Grupy mogą odwołać się do odpowiedzi z ćwiczenia wprowadzającego z początku lekcji: które strategie okazały się skuteczne, a które nie zadziałały?
5. Po zakończeniu pracy poproś grupy o przedstawienie konfliktu, z którym się zapoznały (według pytań, na które udzieliły odpowiedzi wcześniej) oraz o podzielenie się dwoma pomysłami na działania, które uznały za najbardziej skuteczne w kontekście omawianego przez nie konfliktu.
6. Poproś uczniów i uczennice, żeby bazując na wynikach poprzedniego ćwiczenia w parach porozmawiali o tym, jaka jest rola osób indywidualnych w zapobieganiu i rozwiązywaniu konfliktów na świecie.

PRACA DOMOWA:

1. Zachęć uczniów i uczennice do poszukania informacji na temat innych współczesnych konfliktów o zasoby i poproś o przygotowanie krótkich prezentacji na następne zajęcia w oparciu o te same pytania, na które odpowiadali podczas lekcji.

Źródła:

- <http://www.psz.pl/tekst-2233/Diamentowe-konflikty-Liberia-i-Sierra-Leone>
- <http://worldpoliticsjournal.com/pl/2012/04/15/sudany-na-krawedzi-wojny/>
- <http://www.konflikty.wp.pl/kat,1020235,title,Trudna-niepodleglosc-Sudanu-Poludniowego,wid,14741619,wiadomosc.html?icaid=115508>
- <http://www.new.org.pl/822,post.html>
- <http://www.konserwatyzm.pl/artukul/9763/ekologiczne-spyry-w-azji-srodkowej>

Załączniki:

- Załącznik nr 1 – *Karta pracy: Konflikt o ropę naftową*
- Załącznik nr 2 – *Karta pracy: Konflikt o wodę*
- Załącznik nr 3 – *Karta pracy: Konflikt o diamenty*
- Załącznik nr 4 – *Karta pracy z rozsypanką: Propozycje rozwiązań*
- Załącznik nr 5 – *Karta pracy: Spektrum rozwiązań*

KONFLIKT O ROPEŃ NAFTOWĄ

Przeczytajcie dokładnie tekst. Współpracując ze sobą poszukajcie odpowiedzi na pytania:

Kto bierze udział w konflikcie?

Co było bezpośrednią przyczyną zaostrzenia konfliktu?

Jakie są skutki konfliktu?

Czy konflikt został rozwiązany? Jeśli tak, w jaki sposób?

Konflikt o ropę naftową

Ropa naftowa zwana „czarnym złotem” jest przyczyną wielu współczesnych konfliktów na świecie. Niektóre z nich są konfliktami wewnętrznymi o małym natężeniu, tak jak w przypadku Nigerii i działających tam koncernów wydobywczych, inne zaś rozgrywają się na arenie międzynarodowej i przeradzają się w wojny, tak jak stało się to na Bliskim Wschodzie. Przyjrzyjmy się jednemu z konfliktów o ropę naftową na świecie – konfliktowi w Sudanie.

Sudan Południowy to najmłodsze państwo świata, które ogłosiło niepodległość w lipcu 2011 po ogólnonarodowym referendum, w którym przytłaczająca większość obywateli opowiedziała się za niepodległością. Wówczas mieszkańcy Sudanu mieli już za sobą trwającą ponad 22 lata wojnę domową - jedną z najdłuższych i najkrwawszych w regionie.

Powstanie nowego państwa niosło za sobą poważne niebezpieczeństwo. W granicach Sudanu Południowego znalazły się trzy czwarte złóż ropy naftowej, a gospodarka nowopowstałego państwa jest w 98% oparta na sprzedaży ropy naftowej. Jednocześnie urządzenia związane z przemysłem naftowym (rurociągi, port naftowy) znajdują się po stronie Sudanu. W kwietniu 2012 roku doszło do zaostrzenia konfliktu, kiedy Sudan Południowy wstrzymał wydobycie ropy aż do ustalenia cen za transport surowca rurociągiem, który leży na terenie Sudanu (Północnego). Obydwie strony oskarżały się o złą wolę i wspieranie grup rebelianckich, które działają na terenach obu państw i destabilizują sytuację polityczną.

Kiedy z rejonów pogranicznych, gdzie dochodziło do starć zaczęli uciekać ludzie, a ceny ropy na rynkach poszybowały w górę, zaniepokojenie wyraziła wspólnota międzynarodowa. Sekretarz Generalny ONZ Ban Ki-moon wezwał strony do pokojowego rozwiązania konfliktu, podkreślając, że walki zbrojne na pewno nie doprowadzą do rozwiązania sporu. Do apelu dołączył również prezydent USA, Barack Obama.

Pod groźbą sankcji ONZ obydwie strony zobowiązały się do wycofania swoich zbrojnych oddziałów z terenów pogranicza. W 2013 roku pod okiem Unii Afrykańskiej w stolicy Etiopii Addis Abebie zostało podpisane porozumienie bilateralne dotyczące m.in. wytyczenia dokładnych granic na terenach roponośnych i podziału kosztów ze sprzedaży ropy.

KONFLIKT O WODĘ

Przeczytajcie dokładnie tekst. Współpracując ze sobą poszukajcie odpowiedzi na pytania:

Kto bierze udział w konflikcie?

Co było bezpośrednią przyczyną zaostrzenia konfliktu?

Jakie są skutki konfliktu?

Czy konflikt został rozwiązany? Jeśli tak, w jaki sposób?

Konflikt o wodę

Mimo że blisko $\frac{2}{3}$ naszej planety stanowi woda, to w ostatnich latach miało miejsce prawie 300 konfliktów z nią związanych. Wielu spośród nich nie zażegnano do dziś. Jednym z nich jest spór pomiędzy dawnymi radzieckimi republikami (a dziś niepodległymi państwami): Uzbekistanem i Tadżykistanem. Przedmiotem sporu jest budowana od 1976 roku hydroelektrownia Rogun. Zapory wodne są bardzo często powodem napięć, bo powstają na dużych rzekach, które przecinają granice różnych państw. Tama powstaje w górnym biegu rzeki Wachs w Tadżykistanie, ale poważne skutki odczuwa kraj położony w jej dolnym biegu, Uzbekistan.

Rogun ma być najwyższą na świecie, ponad trzystumetrowej wysokości zaporą na rzece Wachs, która jest głównym dopływem Amu-darii, zasilającej pola uzbeckiej bawełny (w 2015 roku dwie najważniejsze na świecie zapory wodne znajdują się również w Tadżykistanie na rzekach Bertang i Wachs). Problem polega na tym, że powstały po wybudowaniu hydroelektrowni zbiornik napełniałby się przez kilka lat, co oznaczałoby długą przerwę w zasilaniu Amu-darii przez rzekę Wachs. Uzbekistan za wszelką cenę usiłuje zablokować budowę hydroelektrowni, obawiając się klęski suszy, która byłaby katastrofalna dla upraw bawełny. Sytuację utrudnia przestarzały i nieefektywny uzbecki system nawadniający.

Z drugiej strony dla Tadżykistanu ukończenie inwestycji stało się celem narodowym (urządzono nawet ogólnokrajową zbiórkę funduszy), bo Rogun ma zapewnić państwu niezależność od dostaw energii z Uzbekistanu. Jest to szczególnie ważne, bo w 2008 i 2009 roku Tadżykistan doświadczył kryzysu energetycznego, kiedy przerwane zostały dostawy uzbeckiego gazu. Jednocześnie Uzbekistan nie zgodził się na tranzyt gazu z Turkmenistanu do Tadżykistanu w celu uzupełnienia braków w dostawach. Nawet sami Uzbeki nie popierają represyjnej polityki ich autorytarnego prezydenta wobec Tadżyków.

Z czasem rząd Uzbekistanu osłabił ton swoich roszczeń i zaproponował budowę większej ilości mniejszych zapór, które nie miałyby tak drastycznego skutku dla uzbeckiego reżimu wodnego. Propozycje te nie są brane pod uwagę przez rząd Tadżykistanu ze względu na znacznie wyższe koszty inwestycyjne.

KONFLIKT O DIAMENTY

Przeczytajcie dokładnie tekst. Współpracując ze sobą poszukajcie odpowiedzi na pytania:

Kto bierze udział w konflikcie?

Co było bezpośrednią przyczyną zaostrzenia konfliktu?

Jakie są skutki konfliktu?

Czy konflikt został rozwiązany? Jeśli tak, w jaki sposób?

Konflikt o diamenty

Piękne kamienie będące symbolem bogactwa i miłości bywają również przyczyną okrutnych konfliktów. Jednym z najbardziej znanych jest wojna domowa w Sierra Leone; w konflikt zamieszana była też Liberia – w owym czasie rządzona przez dyktaturę.

Wojna w Sierra Leone wybuchła w 1991 roku. Gospodarka kraju była w słabej kondycji, a sytuację pogarszała rozpowszechniona wśród polityków korupcja. To doprowadziło do rozprzestrzenienia się walk z Liberii na teren Sierra Leone. Walka dotyczyła nie tyle dojścia do władzy politycznej, co kontroli nad obszarami wydobywania diamentów. Handel „krwawymi diamentami” dawał możliwość pozyskiwania funduszy ze sprzedaży cennych minerałów na kontynuację konfliktu zbrojnego: zakup broni, amunicji i opłacenie żołnierzy. Rola krwawych diamentów, prywatnych przedsiębiorstw i rządów w finansowaniu wojen domowych w Afryce została ujawniona dzięki raportowi międzynarodowej organizacji strażniczej *Global Witness*.

Skutki trwającego 11 lat konfliktu zbrojnego dotknęły całe społeczeństwo. Blisko połowa mieszkańców i mieszkanki tego kraju straciła swoje domy, trudno powiedzieć jak wielu ludzi zginęło podczas starć. Gospodarka i infrastruktura Sierra Leone zostały zniszczone w wyniku konfliktu. Raport organizacji Partnerstwo Afryka-Kanada stwierdza, że pokój może być umocniony tylko po wprowadzeniu specjalnej kontroli nad sprzedażą diamentów. To właśnie dofinansowanie pochodzące z ich sprzedaży doprowadziło do tego, że walki trwały przez długie lata.

Pod koniec lat 90. XX wieku międzynarodowe rządy i organizacje podjęły wysiłki w celu zakończenia wspierania wojen przez handel diamentami. Dołączyli do nich również przedstawiciele przemysłu diamentowego, w trosce o wizerunek cennych kamieni. Ich zadaniem jest sprawienie, by przemysł diamentowy był przejrzysty, po to, by konsumenci mieli łatwy dostęp do wiarygodnych informacji o źródle pochodzenia diamentów i konsekwencji związanych z ich nabywaniem. Po zakończeniu wojny domowej pod auspicjami ONZ utworzono legalne kanały sprzedaży diamentów z Sierra Leone. Pod lupą jest głównie rynek diamentowy w Antwerpii, jednak według szacunków 10% diamentów na rynku światowym nadal pochodzi z nielegalnych źródeł.

PROPOZYCJE ROZWIĄZAŃ

piętnowanie nieetycznych produktów (np. diamenty, futra)	zorganizowania happeningu albo flashmoba promującego wiedzę na temat konfliktu	ograniczenie zużycia ropy lub gazu w życiu codziennym i promowanie ich oszczędzania
promowanie alternatyw konsumenckich (np. ręcznie robiona biżuteria)	zorganizowanie pokojowej blokady w miejscu planowanego projektu	domaganie się od rządu regulacji na rzecz oszczędności energii i odnawialnych źródeł energii
mobilizowanie ludzi ze swojego otoczenia na rzecz odnawialnych źródeł energii	zorganizowanie spotkania z ekspertem/ką na temat skutków środowiskowych wielkich projektów energetycznych	wysłanie listu do swojego banku z żądaniem wycofania pieniędzy z projektów na rzecz paliw kopalnych lub szkodliwych środowiskowo
apel ze strony ONZ i prezydentów państw do zważnionych stron o rozwiązanie konfliktu	zorganizowanie kampanii informacyjnej lub promowanie rozwiązania konfliktu w mediach społecznościowych	poproszenie znajomego księdza, żeby opowiedział o problemie i możliwych rozwiązaniach podczas mszy
napisanie listu z propozycją możliwych rozwiązań konfliktu do redakcji lokalnej gazety	zapoczątkowanie petycji do osób, które mogą doprowadzić do zakończenia konfliktu	inwestowanie zysków z paliw kopalnych w projekty społeczne (np. w rozwój systemu edukacji)
zorganizowanie projekcji filmu dokumentalnego dotyczącego konfliktu i dyskusja po filmie	noszenie koszulki lub znaczka z hasłem popierającym rozwiązanie konfliktu	wprowadzanie nowoczesnych rozwiązań technologicznych, np. w systemach nawadniających
bojkot konsumencki	zorganizowanie marszu poparcia	interwencja militarna na terenie objętym konfliktem
zaproszenie na spotkanie osoby, która bezpośrednio doświadcza negatywnych skutków projektu lub konfliktu	wycofywanie międzynarodowych funduszy z kraju, który łamie prawa obywateli/ek	świadome naruszenie prawa prowadzącego do konfliktu (nieposłuszeństwo obywatelskie)
obecność międzynarodowych sił pokojowych na terenie konfliktu	sprawdzanie skąd pochodzą kupowane produkty	zorganizowanie zbiórki publicznej na ofiary konfliktu
głosowanie w wyborach lokalnych i krajowych na kandydatów/ki opowiadających się za rozwiązaniem konfliktu	start w wyborach lokalnych i krajowych z programem obejmującym pokojowe rozwiązanie konfliktu	całkowite odejście od gospodarki opartej na paliwach kopalnych
zaproszenie na wspólne spotkanie przedstawicieli/ek zważnionych stron	zorganizowanie negocjacji pokojowych z udziałem międzynarodowych mediatorów	rozmowa ze znajomą osobą na temat sytuacji konfliktowej i możliwych rozwiązań

SPEKTRUM ROZWIĄZAŃ

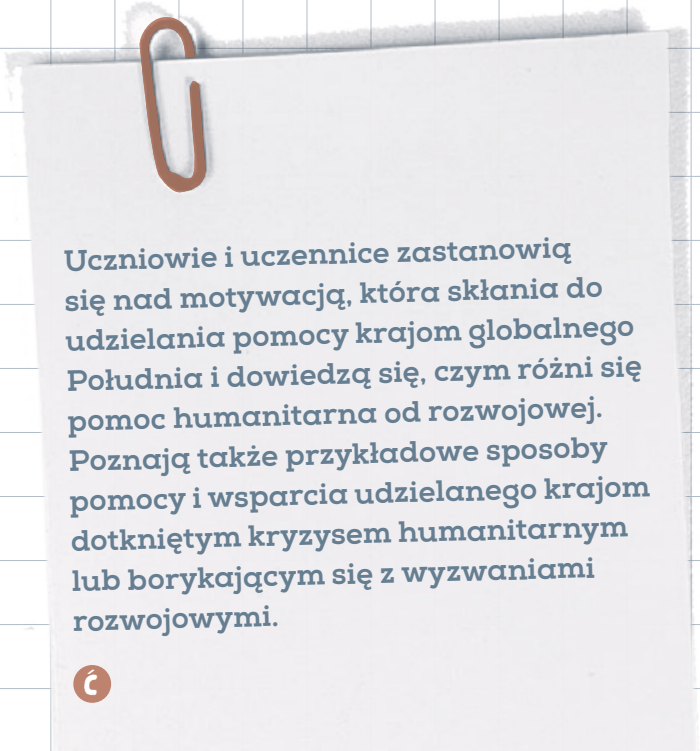

Jakiego konfliktu dotyczą proponowane rozwiązania?

8. KRYZYSY HUMANITARNE, WYZWANIA ROZWOJOWE. JAK POMAGAĆ?

AUTORKI: JOLANTA BOWŻYK, HALINA NOISZEWSKA

Uczniowie i uczennice zastanowią się nad motywacją, która skłania do udzielania pomocy krajom globalnego Południa i dowiedzą się, czym różni się pomoc humanitarna od rozwojowej. Poznają także przykładowe sposoby pomocy i wsparcia udzielanego krajom dotkniętym kryzysem humanitarnym lub borykającym się z wyzwaniami rozwojowymi.

8. KRYZYSY HUMANITARNE, WYZWANIA ROZWOJOWE. JAK POMAGAĆ?

Zagadnienia:

- ▶ Władza polityczna, demokracja i prawa człowieka
- ▶ Ubóstwo
- ▶ Zrównoważony rozwój
- ▶ Zdrowie

Czas trwania:

- ▶ 30 minut

Cele ćwiczenia:

- ▶ Zastanowisz się nad motywacją stojącą za udzielaniem pomocy.
- ▶ Dowiesz się, czym różni się pomoc humanitarna od rozwojowej.
- ▶ Wymienisz przykładowe sposoby udzielania pomocy humanitarnej i rozwojowej.

Związek z podstawą programową:

- ▶ I, 23.2

Środki dydaktyczne i materiały:

- ▶ Załączniki

PRZEBIEG ĆWICZENIA:

1. Zapytaj młodzież, dlaczego, jej zdaniem, państwa oraz różne instytucje i organizacje udzielają pomocy krajom globalnego Południa. Odpowiedzi zanotuj na tablicy, a następnie zapytaj, czy Polska udziela pomocy innym państwom i jaka motywacja stoi za tymi działaniami. Podsumuj zebrane odpowiedzi, uzupełniając je o dodatkowe informacje (załącznik nr 1).

2. Rozdaj uczniom i uczennicom karty pracy (załącznik nr 2, część A) – po jednej na ławkę i poproś, aby każda para przeczytała krótkie opisy sytuacji i zdecydowała, czy udzielana pomoc jest w danym przypadku pomocą humanitarną, czy pomocą rozwojową. Wyjaśnij krótko, że pomoc humanitarna jest pomocą interwencyjną, natomiast pomoc rozwojowa jest pomocą długofalową. Gdy młodzież wypełni karty, sprawdź odpowiedzi na forum – znajomość poprawnych odpowiedzi ułatwi wykonanie drugiej części tego ćwiczenia.

- ┆ *Prawidłowe odpowiedzi:*
- ┆ *Pomoc humanitarna: 3, 5, 6*
- ┆ *Pomoc rozwojowa: 1, 2, 4*

3. Następnie poproś, aby młodzież przyporządkowała określenia do każdego z typów pomocy (załącznik nr 2, część B) i na ich podstawie stworzyła pełne definicje pomocy rozwojowej i humanitarnej. Sprawdź odpowiedzi na forum, wyjaśnij ewentualne wątpliwości i uzupełnij brakujące informacje.

- ┆ *Prawidłowe odpowiedzi:*
- ┆ *Pomoc humanitarna: a, c, d, e, i*
- ┆ *Pomoc rozwojowa: b, f, g, h, j*

4. Na zakończenie poproś uczniów i uczennice, aby wrócili pamięcią do początku lekcji, kiedy była mowa o udzielaniu pomocy przez państwa i instytucje, i zastanowili się, czy pojedyncze osoby także mogą podejmować działania na rzecz krajów globalnego Południa, a jeśli tak, to w jaki sposób. Zapytaj, czy sami też chcieliby pomagać i jaka byłaby ich motywacja, żeby to robić.

Źródła:

- Dorota Moran, „Międzynarodowa współpraca na rzecz rozwoju”: http://globalna.ceo.org.pl/sites/globalna.ceo.org.pl/files/międzynarodowa_wspolpraca_na_rzecz_rozwoju.pdf
- Kamil Raczyński, „Prawo do rozwoju”: http://globalna.ceo.org.pl/sites/globalna.ceo.org.pl/files/prawo_do_rozwoju_kamil_raczynski_1.pdf
- Jędrzej Witkowski, „Kraje bogate, kraje biedne”: http://globalna.ceo.org.pl/sites/globalna.ceo.org.pl/files/m2_kraje_bogate_kraje_biedne_koss_fin_0_0.pdf
- Wykaz państw należących do Komitetu Pomocy Rozwojowej OECD: <http://www.oecd.org/dac/dacmembers.htm>

Załączniki:

- Załącznik nr 1 – *Materiał pomocniczy: Pomoc humanitarna i rozwojowa*
- Załącznik nr 2 – *Karta pracy: Pomoc humanitarna czy rozwojowa?*

POMOC HUMANITARNA I ROZWOJOWA

Motywację do udzielania pomocy i wsparcia krajom globalnego Południa mogą stanowić względy moralne – poczucie solidarności, empatii, odpowiedzialności, chęć odwzajemnienia pomocy, którą wcześniej się otrzymało, altruistyczna troska o bardziej sprawiedliwy i bezpieczny świat, a także względy geopolityczne czy gospodarcze wynikające z bliskości geograficznej miejsc, którym udzielana jest pomoc (państwa udzielają pomocy innym państwom, licząc na to, że te kupią od ich firm usługi i produkty). Motywacją może być również chęć poprawy wizerunku (np. kreowanie pozytywnego PR-u) czy fakt, że dana sprawa została nagłośniona w mediach. Pomaganie w wymiarze międzynarodowym wynika często również z przyjętych przez państwa zobowiązań – np. poprzez podpisanie dokumentów (np. *Konsensusu europejskiego w sprawie pomocy humanitarnej*, *Konwencji dotyczącej statusu uchodźców*, *Europejskiego Konsensusu ws. Rozwoju*) czy przystąpienie do organizacji międzynarodowych (ONZ, NATO, Unii Europejskiej, OECD – Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju).

Polska jest sygnatariuszem wymienionych dokumentów, a także członkiem tych organizacji. W 2013 roku została także przyjęta do Komitetu Pomocy Rozwojowej OECD – grona największych dawców pomocy rozwojowej na świecie, w którego skład wchodzi 28 państw oraz Unia Europejska. W czasie transformacji ustrojowej po 1989 roku Polska otrzymywała pomoc ze strony państw należących do OECD, a także Banku Światowego i Międzynarodowego Funduszu Walutowego w celu przeprowadzenia niezbędnych reform; obecnie jest jednym z 40 najbardziej rozwiniętych państw świata (zgodnie ze wskaźnikiem rozwoju społecznego HDI – Human Development Index – w 2014 roku zajęła 35 miejsce na 187 państw) i sama może udzielać takiego wsparcia oraz dzielić się z innymi państwami (np. Ukrainą czy Tunezją) swoimi doświadczeniami polityczno-gospodarczymi.

Pomoc humanitarna to pomoc doraźna, kierowana do osób i państw poszkodowanych w wyniku klęsk naturalnych, katastrof (czyli nieoczekiwanych wydarzeń spowodowanych przez ludzi – wypadki górnicze, lotnicze, kolejowe itp.) lub konfliktów zbrojnych, odpowiadająca na konkretne zdarzenie lub zaistniałą sytuację, mająca na celu ratowanie i ochronę życia ludzkiego i obejmująca np.: akcję ratowniczą, dostarczenie zapasów wody pitnej, żywności, leków i środków medycznych czy kocy i namiotów.

Pomoc humanitarna powinna być świadczona zgodnie z następującymi zasadami: szybkości, adekwatności (ważne, aby wiedzieć, jaka pomoc jest najbardziej potrzebna), humanitaryzmu, bezstronności (niesienia pomocy humanitarnej nie można uzależniać od narodowości, wyznania czy poglądów politycznych osób poszkodowanych), niezależności (pomocy humanitarnej udziela się bez względu na cele polityczne, gospodarcze czy militarne), neutralności (nie można wspierać żadnej ze stron konfliktu) oraz przy możliwie niskich kosztach administracyjnych, aby większość środków była przeznaczona na faktyczną pomoc.

Pomoc rozwojowa to pomoc długofalowa, kierowana do osób i państw uboższych borykających się z różnymi problemami społeczno-gospodarczymi, odpowiadająca na bardziej złożone problemy systemowe, mająca na celu wspieranie społeczno-gospodarczego i politycznego rozwoju państw i obejmująca np.: budowę infrastruktury (szkoły, szpitale, drogi itp.) czy kształcenie kadr (szkolenie ekspertów, wspieranie prowadzenia badań, wymiana doświadczeń itp.).

Pomoc rozwojowa to wsparcie, jakiego udzielają państwa i organizacje międzynarodowe krajom uboższym, nazywanym czasem krajami rozwijającymi się lub coraz częściej – krajami globalnego Południa. Wsparcie może być udzielane w formie finansowej (np. dotacje czy pożyczki), rzeczowej bądź doradczej. Ważne, aby państwa, którym udziela się wsparcia, były traktowane w sposób partnerski i miały możliwość samodzielnego decydowania o swoich potrzebach i kierunku rozwoju. Z tego powodu coraz częściej używa się sformułowania „współpraca rozwojowa” zamiast „pomoc” – oddaje to bowiem intencję równego, partnerskiego traktowania się obu stron i zwiększenia sprawczości – czyli decydowania o własnym losie.

POMOC HUMANITARNA CZY ROZWOJOWA?

Część A

Przeczytajcie krótkie opisy sytuacji (1-6) i zdecydujcie, czy udzielana pomoc jest w danym przypadku pomocą humanitarną (H), czy pomocą rozwojową (R).

1. Zakup wyposażenia i sprzętu medycznego dla szpitala w jednej z miejscowości w Somalii oraz zorganizowanie rocznego szkolenia dla personelu medycznego zatrudnionego w tym szpitalu.
2. Zorganizowanie dla dziennikarzy i dziennikarek z Ukrainy wizyt studyjnych w redakcjach polskich dzienników oraz ufundowanie pięciu stypendiów dla studentów i studentek wyróżniających się wynikami na uczelni oraz działalnością akademicką i społeczną.
3. Przekazanie artykułów żywnościowych, leków, materacy oraz kocy dla uchodźców i uchodźczyń syryjskich, którzy tydzień wcześniej przybyli do Turcji w poszukiwaniu schronienia przed wojną domową w ich ojczyźnie.
4. Zwiększenie dostępu do wody pitnej poprzez wybudowanie studni w jednej z miejscowości w Sudanie Południowym oraz przeprowadzenie konsultacji społecznych w związku z planami budowy kolejnych obiektów sanitarnych na tym obszarze.
5. Zorganizowanie szpitala polowego w następstwie powodzi, jaka nawiedziła Pakistan, oraz podjęcie działań mających na celu przeciwdziałanie wybuchowi epidemii cholery – ostrej choroby zakaźnej przewodu pokarmowego.
6. Przekazanie przez ministerstwo spraw zagranicznych środków finansowych na działania Indonezyjskiego Czerwonego Krzyża po trzęsieniu ziemi, jakie nawiedziło Sumatrę Zachodnią.

Część B

Przyporządkujcie określenia pasujące do pomocy humanitarnej i do pomocy rozwojowej, i na ich podstawie stwórzcie definicje obu typów pomocy.

POMOC HUMANITARNA

POMOC ROZWOJOWA

- a. pomoc kierowana do osób i państw poszkodowanych w wyniku klęsk naturalnych, katastrof, konfliktów zbrojnych
- b. pomoc obejmująca np.: budowę infrastruktury (szkoły, szpitale, drogi itp.) czy kształcenie kadr (szkolenie ekspertów, wspieranie prowadzenia badań, wymiana doświadczeń itp.)
- c. pomoc odpowiadająca na konkretne zdarzenie lub zaistniałą sytuację
- d. pomoc mająca na celu ratowanie i ochronę życia ludzkiego
- e. pomoc doraźna
- f. pomoc odpowiadająca na bardziej złożone problemy
- g. pomoc mająca na celu wspieranie społeczno-gospodarczego i politycznego rozwoju państw
- h. pomoc kierowana do osób i państw uboższych borykających się z różnymi problemami społeczno-gospodarczymi
- i. pomoc obejmująca np.: akcję ratowniczą, dostarczenie zapasów wody pitnej, żywności, leków i środków medycznych czy kocy i namiotów
- j. pomoc długofalowa

9. ŚWIAT W SZAFIE, CZYLI O WŁÓKIENNICZEJ ŁODZI W PERSPEKTYWIE GLOBALNEJ

AUTORKA: HALINA PAWŁOWSKA

Łódź wyrosła jako miasto przemysłowe w XIX wieku. Do lat 80. XX wieku była centrum przemysłu włókienniczego i odzieżowego w Polsce. Lata 90. XX wieku stały się początkiem końca włókienniczej Łodzi. Jednym z istotnych czynników była globalizacja gospodarki i napływ na rynek europejski, w tym polski, tanich wyrobów włókienniczych i odzieżowych z Azji. Scenariusz pozwala spojrzeć na proces globalizacji z perspektywy lokalnej.

S

9. ŚWIAT
W SZAFIE, CZYLI
O WŁÓKIENNICZEJ
ŁODZI
W PERSPEKTYWIE
GLOBALNEJ

Zagadnienia:

- ▶ Konsumpcja i produkcja
- ▶ Globalny rynek i handel międzynarodowy

Czas trwania:

- ▶ 45 minut

Pytanie kluczowe:

- ▶ Jak globalizacja wpłynęła na losy włókienniczej Łodzi?

Cele zajęć:

- ▶ Poznasz i przeanalizujesz wybrane mechanizmy rynkowe: popyt, podaż, cena.

- ▶ Dowiesz się, co to jest globalny rynek i jakie może mieć znaczenie dla rozwoju lub upadku danej gałęzi gospodarki.
- ▶ Wskażesz negatywne zjawiska zachodzące w życiu gospodarczym: nieuczciwa konkurencja, łamanie praw pracowniczych, brak dbałości o bezpieczne warunki pracy.
- ▶ Podasz możliwe rozwiązania związane z poprawą sytuacji ekonomicznej w Łodzi.

Związek z podstawą programową:

- ▶ VI, 23.3, 23.1, 25.4, 31.1

Metody:

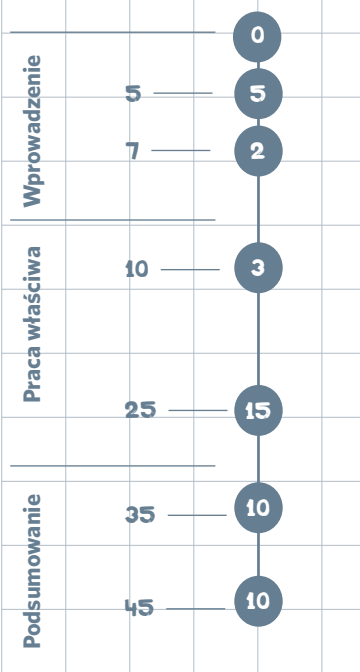
- ▶ Dyskusja
- ▶ Prezentacja

Formy pracy:

- ▶ Praca zespołowa

Środki dydaktyczne i materiały:

- ▶ Załączniki

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

1. Zapytaj uczniów i uczennice, czy wiedzą, gdzie są produkowane ubrania, które noszą. Zapisuj na tablicy wymieniane nazwy krajów, które pojawiają się najczęściej. Czy wśród wymienianych miejsc jest Polska? Czy znają sklep w ich okolicy, który sprzedaje ubrania produkowane w Polsce?
2. Zapisz na tablicy temat lekcji i pytanie kluczowe.
3. Powiedz uczniom i uczennicom, że ich zadaniem będzie teraz podzielić się na grupy, ale bez używania słów. Rozdaj każdemu po jednym pojęciu z definicją (załącznik nr 1). Zadaniem każdego jest odnalezienie pozostałych osób, które otrzymały karteczkę z tym samym pojęciem, bez używania słów ani pokazywania sobie nawzajem kartek z tekstem. Poproś grupy o przeczytanie definicji na głos.
4. Każdej grupie rozdaj kopię tekstu (załącznik nr 2) i karty pracy (załącznik nr 3). Zadanie polega na przeczytaniu zadanego fragmentu tekstu i uzupełnieniu na jego podstawie informacji w korespondującej części karty pracy. Każda grupa zajmuje się jedną częścią tekstu.
5. Ustal kolejność prezentacji wykonanego zadania przez zespoły. Uczniowie i uczennice na bieżąco wypełniają brakujące informacje na kartach pracy. W tej części lekcji można znaleźć odpowiedź na pytanie kluczowe.
6. Na podstawie zebranych informacji podsumuj, jakie mechanizmy rynkowe wpłynęły na kryzys w Łodzi i w jaki sposób można wpłynąć na zmianę sytuacji.

Źródła:

- „Etyka w produkcji ubrań”, Katarzyna Szeniawska, Marta Minakowska:
http://globalna.ceo.org.pl/sites/globalna.ceo.org.pl/files/etyka_w_produkcji_ubran_0.pdf
<http://www.historycznie.uni.lodz.pl/poczatek.htm>
http://lodz.gazeta.pl/lodz/1,35136,14724909,Jak_dziala_polska_branza_odzieżowa_czyli_paryski.html
<http://www.cleanclothes.org/>

Załączniki:

- Załącznik nr 1 – *Karteczki z definicjami*
 Załącznik nr 2 – *Materiał pomocniczy: Świat w szafie, czyli o włókienniczej Łodzi w globalnej perspektywie*
 Załącznik nr 3 – *Karta pracy: Świat w szafie*

KARTECZKI Z DEFINICJAMI

popyt – zapotrzebowanie na towary i usługi

podaż – ilość danego towaru znajdująca się na rynku

cena – wartość czegoś wyrażana w pieniądzech

popyt – zapotrzebowanie na towary i usługi

podaż – ilość danego towaru znajdująca się na rynku

cena – wartość czegoś wyrażana w pieniądzech

popyt – zapotrzebowanie na towary i usługi

podaż – ilość danego towaru znajdująca się na rynku

cena – wartość czegoś wyrażana w pieniądzech

popyt – zapotrzebowanie na towary i usługi

podaż – ilość danego towaru znajdująca się na rynku

cena – wartość czegoś wyrażana w pieniądzech

popyt – zapotrzebowanie na towary i usługi

podaż – ilość danego towaru znajdująca się na rynku

cena – wartość czegoś wyrażana w pieniądzech

popyt – zapotrzebowanie na towary i usługi

podaż – ilość danego towaru znajdująca się na rynku

cena – wartość czegoś wyrażana w pieniądzech

ŚWIAT W SZAFIE, CZYLI O WŁÓKIENNICZEJ ŁODZI W GLOBALNEJ PERSPEKTYWIE

Przeczytaj tekst i odpowiedz na odpowiednie pytania na karcie pracy: Świat w szafie.

Świat w szafie, czyli o włókienniczej Łodzi w globalnej perspektywie

Część I

Przemysł odzieżowy jest podstawą gospodarki wielu krajów w Azji, Ameryce Południowej i Afryce. W Kambodży i Bangladeszu odpowiada za ok. 80% dochodów z eksportu. W Lesotho daje 90% miejsc pracy w przemyśle. Uzależnienie państw od przemysłu odzieżowego sprawia, że zwłaszcza młodzi, bezrobotni ludzie często nie mają innego wyjścia niż przyjąć pracę w fabryce odzieżowej, nawet jeśli oferowane warunki pracy są niekorzystne (np. niska płaca, niebezpieczne środowisko pracy, brak możliwości założenia związku zawodowego). Co więcej, rządów państw produkujących dużo odzieży zależy na utrzymaniu konkurencyjności na coraz bardziej zglobalizowanym rynku, przez co przysmakują oko na wykroczenia firm odzieżowych, nie współpracują ze związkami zawodowymi, nie mają interesu w podnoszeniu płacy minimalnej, a nawet lekceważą zanieczyszczenie środowiska powodowane przez działalność tych firm. Uzależnienie krajów od produkcji odzieży sprawia też, że globalna konkurencja i zawirowania na światowym rynku ubrań mogą mieć daleko idące skutki dla setek tysięcy ludzi zatrudnionych w tej branży.

Przemysł odzieżowy bardzo trudno całkowicie zmechanizować. Są elementy, które można wykonywać maszynowo, jak tkanie materiału, ale szycie i wykańczanie długo jeszcze będzie wymagać pracy ludzkich rąk. Przemysł odzieżowy wymaga więc ogromnych nakładów siły roboczej i jest to ważny element kosztów produkcji ubrań. Dlatego firmom opłaca się przenosić produkcję do krajów, gdzie siła robocza jest tańsza niż w krajach wysoko rozwiniętych. Takie kraje to przede wszystkim kraje Azji Wschodniej i Ameryki Południowej, ale w związku z rosnącymi kosztami pracy w krajach azjatyckich coraz więcej produkcji przenosi się do krajów afrykańskich, gdzie koszty siły roboczej są jeszcze niższe.

Przeczytaj tekst i odpowiedz na odpowiednie pytania na karcie pracy: Świat w szafie.

Świat w szafie, czyli o włókienniczej Łodzi w globalnej perspektywie

CZĘŚĆ II

W I połowie XIX wieku Łódź stała się centrum Łódzkiego Okręgu Przemysłowego, ukierunkowanego na produkcję włókienniczą. W Łodzi koncentrowały się duże fabryki, a w okolicznych miastach takich jak: Pabianice, Zgierz, Aleksandrów Łódzki, Konstancin Łódzki, Ozorków, Tomaszów Mazowiecki, Zduńska Wola i Sieradz powstawały mniejsze zakłady, zajmujące się głównie produkcją odzieży. Było to możliwe dzięki dogodnemu położeniu regionu na szlaku handlowym, a także uwarunkowaniom naturalnym: łatwo dostępnym wodom powierzchniowym (potrzebnym do przeprowadzania procesów technologicznych) oraz materiałom budowlanym, takim jak drewno z okolicznych lasów. Dodatkowo liczne cegielnie dostarczały cegły do konstrukcji budynków fabrycznych.

Status największego okręgu przemysłu lekkiego i zarazem przemysłu włókienniczego w Polsce zachowała Łódź również po II wojnie światowej. Okręg Łódzki dostarczał ponad połowę tkanin na rynku, a co trzecia osoba zatrudniona w przemyśle włókienniczym w Polsce pracowała właśnie tam. Produkowano głównie odzież i wyroby dziewiarskie, ale też tkaniny wełniane, bawełniane i jedwabne.

W latach 90. XX wieku przemysł lekki i włókienniczy w Łodzi przeżywał kryzys, na który złożyło się wiele czynników. Rozpoczęły się głębokie przemiany gospodarcze. Zakłady były prywatyzowane, skończyły się państwowe dotacje, rosły koszty pracy i utrzymania zakładów. Wraz z rozpadem ZSRR firmy utraciły tradycyjny rynek zbytu (już od XIX wieku Łódź dostarczała towary dla imperium rosyjskiego). Wreszcie na horyzoncie pojawiły się konkurencyjne cenowo towary włókiennicze z Azji.

Spadek eksportu polskich towarów włókienniczych i wzrost importu tanich towarów z Azji doprowadziły do likwidacji wielu zakładów przemysłu włókienniczego w Łodzi i jej okolicy (i w całej Polsce). Skutkiem tego był i wciąż pozostaje wysoki poziom bezrobocia, który w konsekwencji doprowadził do licznych wyjazdów mieszkańców i mieszkanek miasta w poszukiwaniu pracy za granicą.

Przeczytaj tekst i odpowiedz na odpowiednie pytania na karcie pracy: Świat w szafie.

Świat w szafie, czyli o włókienniczej Łodzi w globalnej perspektywie

CZĘŚĆ III

W ostatnich latach w Łodzi i okolicy nastąpiło pewne ożywienie w przemyśle odzieżowym, który jest jednak mocno rozdrobniony. Powstają małe firmy, które zatrudniają po kilku, kilkudziesięciu pracowników, z których co trzecia produkuje odzież roboczą, np. uniformy, fartuchy lekarskie czy mundury. Coraz ważniejsza staje się produkcja dla polskich marek, jednak w przypadku dużych zamówień firmy odzieżowe częściej składają zamówienia u azjatyckich producentów, którzy dysponują większą kumulacją produkcji (większa ilość przedsiębiorstw skupiona w jednym miejscu) i niższymi kosztami pracy.

Eksperti wskazują różne działania, które mogą wpłynąć na poprawę kondycji tej branży. Najważniejsze z nich to wykorzystanie nowych technologii do produkcji tkanin specjalistycznych na potrzeby przemysłu i rolnictwa, zwiększenie jakości produkowanych towarów, zbudowanie własnej silnej marki, która obroni się przed konkurencją, wykorzystanie nisz rynkowych – produkcja tkanin chroniących zdrowie i życie użytkowników. Ważnym elementem jest też aktywna promocja swoich towarów na rynku lokalnym i światowym.

Nie bez znaczenia jest rosnąca popularność rodzimych projektantów, którzy swoje ubrania produkują w Polsce. Póki co jest to niszowa działalność, jednak rynek odbiorców wciąż się poszerza, zwłaszcza dzięki temu, że ubrania są nie tylko oryginalne, ale też dobrej jakości. W Łodzi podobne trendy są promowane chociażby na wydarzeniach takich jak Targi Odpowiedzialnej Mody WearFair. Polskie marki szyją też na zlecenie ekskluzywnych projektantów europejskich. Taka odzież najczęściej nosi metkę „Made in EU”.

ŚWIAT W SZAFIE

Odpowiedz na pytania na podstawie tekstu „Świat w szafie, czyli o włókienniczej łodzi w globalnej perspektywie”.

MOŻLIWY ROZWÓJ SYTUACJI

Jakie zmiany w przemyśle włókienniczym nastąpiły w Łodzi w ostatnich latach?

Co może wpłynąć na poprawę w przemyśle włókienniczym w Łodzi?

Jaka może być nasza w tym rola?

CZYNNIKI WEWNĘTRZNE

Jakie czynniki przyczyniły się do rozwoju przemysłu włókienniczego w Łodzi?

Jakie czynniki przyczyniły się do kryzysu przemysłu włókienniczego w Łodzi w latach 90.?

Jakie były skutki kryzysu dla polskich pracowników/pracowniczek i konsumentów/konsumentek?

CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE

Gdzie produkuje się ubrania?

Dlaczego właśnie w tych krajach?

Jakie to ma skutki dla konsumentów i konsumentek, czyli dla nas?

10. NIE TAKI CUKIER SŁODKI. DWA PAŃSTWA, JEDEN PRODUKT

AUTORKA: HALINA PAWŁOWSKA

Cukier to bardzo ważny produkt zarówno w codziennej konsumpcji, jak i różnych gałęziach przemysłu, a jego konsumpcja i produkcja wciąż rośnie. Produkuje się go w różnych regionach świata, a wśród producentów znajdują się m.in. Polska i Brazylia. Celem ćwiczenia jest pokazanie wymiaru ekonomicznego i społecznego koncentracji wytwarzania jednego produktu.

10. NIE TAKI
CUKIER SŁODKI.
DWA PAŃSTWA,
JEDEN PRODUKT

Zagadnienia:

- ▶ Konsumpcja i produkcja
- ▶ Żywność i rolnictwo

Czas trwania:

- ▶ 25 minut

Cele ćwiczenia:

- ▶ Dowiesz się, jaki wpływ ma rolnictwo przemysłowe na sytuację ekonomiczną i społeczną w różnych regionach świata.
- ▶ Wskażesz pozytywne i negatywne zjawiska wynikające z koncentracji produkcji.

Związek z podstawą programową:

- ▶ VI, 23.3, 23.1, 25.4

Środki dydaktyczne i materiały:

- ▶ Załączniki

PRZEBIEG ĆWICZENIA:

- 1.** Zapytaj uczniów i uczennice, jakie produkty otrzymuje się z trzciny cukrowej i buraka cukrowego oraz w jakich krajach uprawia się te rośliny. Odpowiedzi zapisuj na tablicy, dokonując podziału na informacje dotyczące każdej z roślin. Możesz skorzystać z informacji pomocniczej (załącznik nr 1).

Produkty otrzymywane z trzciny cukrowej: cukier spożywczy (powstaje z niego ponad połowa światowej produkcji cukru), surowiec do produkcji rumu, etanol – alkohol, w Brazylii wykorzystywany częściowo jako agropaliwo do samochodów. Najwięksi producenci: Brazylia, Indie, Chiny i Tajlandia.

Produkty otrzymywane z buraka cukrowego: cukier spożywczy, pasza dla bydła (liście, wysłodki i melasa); z melasy otrzymuje się również wiele produktów chemicznych, m.in. glicerynę i kwas cytrynowy; agropaliwa – etanol. Najwięksi producenci: Rosja, Francja, Stany Zjednoczone Ameryki i Niemcy.

- 2.** Podziel klasę na zespoły tak, aby w każdej grupie były po 4 osoby i rozdaj im materiały – pocięty na 4 części tekst (załącznik nr 1) oraz rozsypankę (załącznik nr 2). Wyjaśnij, że na rynku światowym panuje rywalizacja między producentami cukru buraczanego i trzcinowego, co prowadzi do kumulacji plantacji i produkcji cukru buraczanego, aby utrzymać jej opłacalność. Młodzież ma za zadanie przeczytać swoje krótkie fragmenty tekstu i wspólnie ustalić, jakie są konsekwencje globalizacji rynku, odwołując się do przykładu produkcji cukru w Polsce i Brazylii. W tym celu mają ułożyć rozsypankę w trzech kolumnach – w pierwszej kolumnie umieszczają procesy dotyczące Polski, w drugiej – procesy dotyczące Brazylii, a w trzeciej – wspólne. Na wykonanie zadania mają 10 minut.

- 3.** Poproś zespoły o prezentację wyników pracy.

- 4.** Zainicjuj krótką dyskusję na temat globalnych współzależności na podstawie wyników pracy uczniów i uczennic – jakie są pozytywne i negatywne konsekwencje globalizacji w sferze gospodarczej dla mieszkańców i mieszkank globalnej Północy i globalnego Południa?

Źródła:

- http://www.fapa.org.pl/gfx/fammu/raporty/sygnalny_cukier.pdf
- Arkadiusz Artyszak, „Zmiany w produkcji cukru w Polsce na tle Unii Europejskiej w pierwszej dekadzie XXI wieku”:
- [http://www.wne.sggw.pl/czasopisma/pdf/PRS_2013_T13\(28\)_z1.pdf](http://www.wne.sggw.pl/czasopisma/pdf/PRS_2013_T13(28)_z1.pdf)
- <http://projectsyndicate.natemat.pl/81813,gorzki-smak-cukru>

Załączniki:

- Załącznik nr 1 – *Materiał pomocniczy: Nie taki cukier słodki*
- Załącznik nr 2 – *Karta pracy z rozsypanką: Globalizacja a rynek cukru w Polsce i Brazylii*

NIE TAKI CUKIER SŁODKI

Podzielcie się fragmentami tekstu do przeczytania i wspólnie ustalcie, jakie są konsekwencje globalizacji rynku, odwołując się do przykładu produkcji cukru w Polsce i Brazylii. W tym celu ułóżcie rozsypankę (załącznik nr 2) w trzech kolumnach: w pierwszej kolumnie umieście procesy dotyczące Polski, w drugiej – procesy dotyczące Brazylii, a w trzeciej – wspólne.

Na początku lat 90. XX wieku udział cukru z buraków stanowił ponad 1/3 produkcji cukru w skali światowej, a obecnie wynosi ok. 1/4. W Polsce działało wówczas 78 cukrowni. Od 2001 roku rozpoczął się proces zamykania małych cukrowni, a produkcja przeniosła się do dużych koncernów. Ta sytuacja w Polsce związana była m.in. z wejściem zagranicznego kapitału do Polski (inwestycje zagraniczne), jak również z wejściem Polski do Unii Europejskiej i dostosowaniem się do unijnych dyrektyw. Rezultatem tego procesu było wyłączenie z produkcji 60 cukrowni w latach 2001-2009.

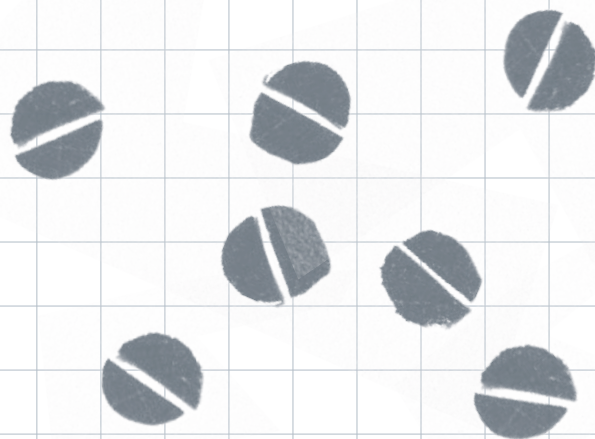
Obecnie w Polsce działa 18 dużych cukrowni. W wyniku ograniczenia produkcji cukru nastąpiło zmniejszenie powierzchni uprawy buraków cukrowych oraz koncentracja produkcji w dużych gospodarstwach rolnych. Restrukturyzacja (przebudowa) przemysłu cukrowniczego przyczyniła się do likwidacji wielu obszarów plantacyjnych i spadku dochodów drobnych rolników, którzy najczęściej są zmuszeni do rezygnacji z dotychczasowej produkcji. Opustoszałe budynki po cukrowniach niszczej, a byli pracownicy i pracownice często mają kłopoty ze znalezieniem pracy.

Producenci buraka cukrowego obawiają się intensywnie rozwijających się plantacji trzciny cukrowej na świecie – w ciągu ostatniej dekady zbiory tej rośliny wzrosły o prawie 13% w skali globu, szczególnie w Ameryce Południowej, skąd pochodzi największy jej producent, czyli Brazylia (pozostali to: Indie, Chiny i Tajlandia), która jest także największym eksporterem tego surowca, skupiając niemal połowę eksportu światowego. Od brazylijskich zbiorów zależy cena tego surowca na giełdach światowych.

Rywalizacja o rynki zbytu również w Brazylii prowadzi do kumulacji upraw trzciny cukrowej i produkcji cukru, którymi zarządzają wielcy właściciele, a drobni rolnicy coraz częściej pracują w dużych gospodarstwach. Produkcja cukru w Brazylii przyciąga inwestorów z różnych stron świata, co prowadzi do umacniania się tego kraju na rynkach światowych. Tę pozytywną wizję rozwoju zakłóca jednak problem niszczenia środowiska naturalnego – zabieranie gruntów pod uprawę trzciny cukrowej przyczynia się bowiem do wylesiania Amazonii. Innym negatywnym skutkiem jest skupienie gruntów w rękach wielkich plantatorów, którzy czerpią największe zyski dzięki popytowi na cukier trzcinowy.

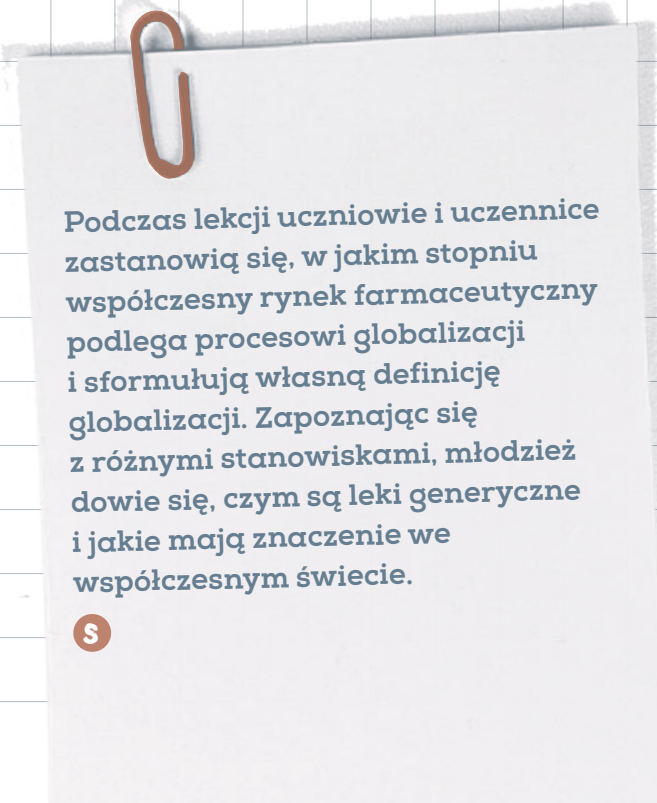
GLOBALIZACJA A RYNEK CUKRU W POLSCE I BRAZYLII

POLSKA	WSPÓLNE	BRAZYLIA
Spadek produkcji cukru.	Pogorszenie sytuacji ekonomicznej drobnych rolników.	Wzrost efektywności produkcji poprzez obniżenie jej kosztów.
Niszczenie mienia dawnych cukrowni.	Powstawanie dużych koncernów cukrowniczych.	Zwiększenie uprawy trzciny cukrowej.
Zmniejszenie uprawy buraka cukrowego.	Skupienie produkcji w dużych gospodarstwach.	Niszczenie środowiska naturalnego.
Dostosowanie do unijnych wymagań.		Zwiększenie zużycia pestycydów.
Likwidacja małych, lokalnych cukrowni.		Wzrost produkcji cukru.
Restrukturyzacja przemysłu cukrowniczego.		Inwestycje koncernów cukrowniczych w Brazylii.
Utrata pracy przez pracowników małych cukrowni.		Zmniejszanie powierzchni lasów w Amazonii.
		Napływ inwestorów zagranicznych.

11. GLOBALIZACJA A DOSTĘP DO LEKÓW NA ŚWIECIE

AUTORKA: KAROLINA KRYŚCIAK

Podczas lekcji uczniowie i uczennice zastanowią się, w jakim stopniu współczesny rynek farmaceutyczny podlega procesowi globalizacji i sformułują własną definicję globalizacji. Zapoznając się z różnymi stanowiskami, młodzież dowie się, czym są leki generyczne i jakie mają znaczenie we współczesnym świecie.

S

Zagadnienia:

- ▶ Zdrowie
- ▶ Globalny rynek i handel międzynarodowy

Czas trwania:

- ▶ 45 minut

Pytanie kluczowe:

- ▶ Jakie znaczenie we współczesnym świecie, w tym dla globalnego Południa i globalnej Północy, mają leki generyczne?

Cele zajęć:

- ▶ Sformułujesz definicję globalizacji i odniesiesz ją do procesów zachodzących na rynku farmaceutycznym.
- ▶ Dowiesz się, czym są leki generyczne oraz jakie są przyczyny i skutki powstania tych leków.
- ▶ Wyjaśnisz znaczenie leków generycznych we współczesnym świecie.

Związek z podstawą programową:

- ▶ I, 23.1, 23.3

Metody:

- ▶ Praca z tekstem
- ▶ Prezentowanie stanowisk
- ▶ Dyskusja tak/nie

Formy pracy:

- ▶ Praca grupowa

Środki dydaktyczne i materiały:

- ▶ Załącznik

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

Wprowadzenie

0

1. Zapytaj młodzież, czy spotkała się z pojęciem leków generycznych, a jeśli tak, to poproś o wyjaśnienie tego pojęcia. Jeśli młodzież nie będzie go znała, wspomnij, że leki generyczne to zamienniki leków oryginalnych i przybliż więcej informacji na ten temat, zwracając także uwagę na pojęcie ochrony patentowej. Zapytaj, czy uczniowie i uczennice wiedzą, jakie znaczenie we współczesnym świecie mają te leki i wyjaśnij, że podczas lekcji będą się wspólnie nad tym zastanawiać.

5

5

Lek generyczny (inaczej generyk) jest to lek będący zamiennikiem leku oryginalnego, zawierający tę samą substancję czynną i dużo od niego tańszy, ponieważ jest wprowadzany na rynek dopiero po wygaśnięciu patentu na lek oryginalny. Leki generyczne, które mają zastąpić leki oryginalne (posiadające patent), muszą spełniać kilka warunków: posiadać ten sam skład, zawierać tę samą ilość substancji czynnej, mieć taką samą drogę podawania oraz być odpowiednio oznakowane. Leki te mogą zawierać inne substancje pomocnicze, ale nie mogą one zmieniać właściwości leku i wpływać na jego skuteczność. Przed wprowadzeniem na rynek leku generycznego poddaje się go badaniom, sprawdzając jego skuteczność, podobieństwo do leku oryginalnego oraz biorównoważność, czyli przyswajanie leku przez organizm. Ważne jest, żeby nie mylić leków generycznych z lekami podrabianymi (leki podrabiane to substancje, których właściwości lecznicze są inne, często słabsze, lub substancje, które w ogóle nie leczą).

Praca właściwa

13

8

2. Podziel uczniów i uczennice na 6 grup i każdej rozdaj po jednej karcie prezentującej stanowisko danej osoby (załącznik nr 1; karty A-F) oraz po jednej kartce formatu A4. Powiedz, żeby młodzież wyobraziła sobie, że pewna organizacja zorganizowała debatę na temat znaczenia leków generycznych we współczesnym świecie i zaprosiła przedstawicieli i przedstawicielki różnych środowisk, aby zaprezentowali swoje stanowiska w tej sprawie. Grupy mają zapoznać się z tekstem, wypisać na kartce najważniejsze argumenty, zaznaczając, które z nich to fakty, a które opinie, omówić sposób zaprezentowania stanowiska i wybrać osobę, która przedstawi je na forum.

25

12

3. Zaproś młodzież do prezentacji. Kolejność przedstawiania stanowisk jest dowolna; każdy ma maksymalnie 2 minuty. Poproś, aby pozostałe osoby postarały się zapamiętać jak najwięcej przytoczanych w wystąpieniach argumentów i informacji, ponieważ będą one potrzebne do dalszej dyskusji. W tej części lekcji padają odpowiedzi na pytania kluczowe.

KARTY Z ROLAMI DLA MŁODZIEŻY

Karta A

Dyrektorka jednej z największych firm farmaceutycznych w Europie

Produkujemy szczepionki na choroby zakaźne oraz leki przeciwbólowe i związane z chorobami cywilizacyjnymi takimi jak: cukrzyca, astma, nowotwory czy choroby układu krążenia. Badania laboratoryjne i kliniczne na wymienione choroby są bardzo kosztowne i czasochłonne. Musimy zarabiać na sprzedaży leków, nad którymi pracowaliśmy przez lata, bo w przeciwnym razie nie będzie nas stać na kolejne inwestycje i badania, niezbędne dla postępu w medycynie i opracowywania nowych leków. Producenci leków generycznych korzystają z gotowych patentów, dlatego nie muszą wydawać pieniędzy na badania laboratoryjne i kliniczne tak jak nasza firma. Środki finansowe są nam także potrzebne na promocję, a leki generyczne nie potrzebują jej w tym samym stopniu, ponieważ często korzystają już z renomy, jaką zyskał lek oryginalny. Z tego powodu musimy dbać o odnawianie patentów na nasze leki oraz obejmować nimi nowe składniki, żeby móc utrzymać się na rynku i rozwijać naszą działalność.

Karta B

Dyrektor firmy farmaceutycznej produkującej leki generyczne

Obecnie największymi producentami tzw. leków generycznych, czyli tańszych zamienników leków oryginalnych są Chiny, Brazylia i Indie, zwane czasem „apteką świata”. Leki generyczne, które produkujemy, mają taki sam skład jak leki oryginalne znanych firm farmaceutycznych i również poddaje się je badaniom, dzięki czemu są one bezpieczne i równie skuteczne. Różnica jednak polega na tym, że są od nich dużo tańsze. Możemy je produkować dzięki temu, że wygasają patenty chroniące oryginalne produkty na rynku. Niestety firmy farmaceutyczne bardzo często przedłużają okres swoich patentów, zmieniając czasami jakiś składnik, który nie ma wpływu na działanie leku. To powoduje, że nie jesteśmy wówczas w stanie udostępnić danego leku osobom, które go potrzebują, ale nie mają wystarczających środków finansowych, żeby je zakupić - dotyczy to szczególnie osób z krajów globalnego Południa, choć leki generyczne są również bardzo popularne w krajach globalnej Północy. Według mnie warto pamiętać, że badania naukowe poszczególnych firm farmaceutycznych to dorobek naukowy, który powinien być udostępniony całej ludzkości.

Karta C

Lekarka pracująca przez wiele lat w różnych krajach Afryki Wschodniej

Pełniąc służbę w czasie trwania konfliktów zbrojnych, obserwowałam zmagania ludzi z wieloma chorobami. Ich przyczyną było najczęściej ubóstwo i wynikające z niego niedożywienie lub brak dostępu do opieki medycznej. Zdarzało się, że kilka tygodni musieliśmy czekać na kolejne transporty lekarstw; czasami leki można było kupić nielegalnie, ale były bardzo drogie – nawet na te najbardziej podstawowe dolegliwości, a co dopiero leki na malarię, czy inne choroby tropikalne. Najwięcej leków generycznych sprowadzano z Indii i Chin – często są one o połowę tańsze niż leki wyprodukowane przez globalne koncerny farmaceutyczne. Leki antymalaryczne z Indii są jednak nie tylko tańsze, ale – jak zauważyłam – bardziej skuteczne, ponieważ Hindusi również zmagają się z problemem malarii i mają dzięki temu większe doświadczenie w badaniach klinicznych, niż laboratoria w krajach globalnej Północy. W 2003 roku Światowa Organizacja Handlu (WTO) zezwoliła na eksport leków generycznych do najbiedniejszych krajów świata, dzięki czemu uratowano życie milionom ludzi. Warto jednak pamiętać, że w pewnych grupach leków nie jest zalecane stosowanie zamienników, np. przy leczeniu padaczki czy niewydolności serca.

Karta D

Pacjent z Brazylii

W Brazylii, skąd pochodzę, zdrowy styl życia i badania profilaktyczne nie są tak rozpowszechnione jak w krajach wysoko rozwiniętych. Rządu nie stać na bardzo drogie leki produkowane przez koncerny farmaceutyczne (np. potrzebne do leczenia chorób nowotworowych), dlatego wprowadził program państwowy, którego celem jest poprawa dostępu obywateli i obywaterek do opieki medycznej. Cieszę się, że nasz rząd zauważył ten problem i stara się wesprzeć społeczeństwo tak, aby każdego było stać na zakup leków. W 2011 roku powstało pierwsze nowoczesne państwowe laboratorium, które zajmuje się wytwarzaniem leków generycznych – dużo tańszych, niż ich oryginalne odpowiedniki. Od czasu pojawienia się na rynku leków generycznych Brazylijczycy i Brazylijki zaoszczędzili już ponad 10 mld reali (ok. 6 mld dolarów), a sam rynek tych leków coraz bardziej się rozrasta i przynosi duże zyski. Istnieje nadzieja, że leki generyczne okażą się odpowiedzią na wyzwania współczesnego świata związane z ochroną zdrowia.

Karta E

Pacjentka z jednego z krajów Europy Środkowo-Wschodniej

Na prośbę osoby kupującej farmaceuta/farmaceutka ma obowiązek sprzedać lek generyczny w tej samej dawce i odpowiedniej ilości co lek oryginalny. Dla mnie ma to duże znaczenie, ponieważ wydaję dzięki temu mniej pieniędzy na leki dla chorego syna – leki generyczne potrafią być nawet o 90% tańsze od ich oryginalnych odpowiedników. W Europie na coraz większą skalę stosuje się leki generyczne; obecnie stanowią one około połowy rynku farmaceutycznego, a w Polsce, która znajduje się na drugim miejscu pod względem ilości zażywanych leków (za Francją), udział ten wynosi ponad 80%. Dzięki lekom generycznym pacjenci i pacjentki mają większy dostęp do bezpiecznych i skutecznych kuracji za bardziej przystępną cenę, a oszczędzają na tym także systemy opieki zdrowotnej, które mogą spożytkować te oszczędności na refundowanie (dofinansowywanie przez państwo) leków innowacyjnych. Warto jednak pamiętać o tym, że istnieje także ryzyko pojawienia się na rynku podróbek leków, które nie tylko nie będą leczyły, ale mogą też zaszkodzić pacjentom i pacjentkom.

Karta F

Prawnik specjalizujący się w prawie własności intelektualnej

W 1994 roku w ramach Światowej Organizacji Handlu (WTO) zawarto umowę TRIPS, czyli Porozumienie w sprawie Handlowych Aspektów Praw Własności Intelektualnej, które dotyczy także rynku farmaceutycznego i leków. Oznacza to, że producenci leków generycznych mogą rozpocząć ich produkcję po upływie okresu ochrony patentowej na oryginalny lek, która trwa 20 lat z możliwością przedłużenia o kolejnych 5 lat poprzez uzyskanie dodatkowych świadectw ochronnych. Wprowadzenie nawet drobnej zmiany w składzie leku i objęcie go nowym patentem blokuje możliwość powstania leku generycznego będącego jego odpowiednikiem. Strategię tę stosują firmy farmaceutyczne, które chcą się pozbyć konkurencji ze strony producentów leków generycznych. Warto również pamiętać o tym, że firmy farmaceutyczne często próbują obejmować patentem substancje pochodzenia roślinnego (np. zioła), które od stuleci są wykorzystywane przez tradycyjne społeczności w krajach globalnego Południa. W konsekwencji wykorzystywanie w tradycyjnej medycynie opatentowanej przez firmę farmaceutyczną substancji okazuje się działaniem niezgodnym z prawem, co budzi liczne kontrowersje.

12. ZANIM SKOŃCZYSZ ŚNIADANIE, JUŻ ZALEŻYSZ OD WIĘKSZOŚCI ŚWIATA

AUTORKA: JOLANTA BOWŻYK

Uczniowie i uczennice dyskutują o tym, co różni konsumentów/konsumentki od świadomych konsumentów/konsumentek. Poznają skutki codziennych wyborów konsumenckich dla krajów globalnego Południa i globalnej Północy.

S

Zagadnienia:

- ▶ Zrównoważony rozwój
- ▶ Konsumpcja i produkcja
- ▶ Globalny rynek i handel międzynarodowy

Czas trwania:

- ▶ 45 minut

Pytanie kluczowe:

- ▶ Co to znaczy być świadomym konsumentem/ świadomą konsumentką?

Cele zajęć:

- ▶ Poznasz pojęcie konsument/ka i świadomy/a konsument/ka.
- ▶ Zrozumiesz, w jaki sposób nasze codzienne decyzje wpływają na kraje globalnego Południa.
- ▶ Wymienisz konsekwencje naszych wyborów dla krajów globalnej Północy i globalnego Południa.

Związek z podstawą programową:

- ▶ II, IV, 23.4

Metody:

- ▶ Rozsypanka

Formy pracy:

- ▶ Praca w grupach

Środki dydaktyczne i materiały:

- ▶ Załączniki

Wprowadzenie

0

10

10

13

3

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

- 1.** Narysuj na tablicy sylwetkę człowieka i przedziel ją na pół. Z jednej strony napisz „konsumpcja”, z drugiej „świadoma konsumpcja”. Zapytaj uczniów i uczennice, co robi konsument/konsumentka i co jest dla niego/niej ważne. Po zebraniu kilku odpowiedzi zapytaj o to samo w odniesieniu do świadomego konsumenta/konsumentki. Odpowiedzi mogą być oparte na zasadzie kontrastu do tych z drugiej strony rysunku.

- | *Świadoma konsumpcja to podejmowanie wyborów konsumenckich w oparciu o wiedzę na temat społecznych, ekologicznych i politycznych konsekwencji ich produkcji, użytkowania i utylizacji.*

- 2.** Odczytaj młodzieży słowa Martina Lutera Kinga, który powiedział:

- | *„Czy zastanawiałeś się kiedyś nad tym, że nie możesz wyjść rano z domu bez bycia zależnym od większości świata? Skąd pochodzi kawa w twoim kubku? Jakim cudem na twój stół trafił bananowy jogurt? I zanim skończysz śniadanie, już zależysz od większości świata”.*

Zapytaj, o jakie przedmioty można dzisiaj uzupełnić tę listę. (Mogą to być ubrania, które nosimy, telefony, w których sprawdzamy wiadomości z całego świata, czy nawet pastę do zębów, która najprawdopodobniej została wyprodukowana przez międzynarodową korporację). Zwróć uwagę na to, że codzienna konsumpcja to największy obszar naszego wpływu na to, co dzieje się na świecie i jak żyje się ludziom w innych jego częściach.

- | *Działania, wartości i postawy świadomych konsumentów i konsumentek:*
 1. ograniczanie zakupów i wizyt w sklepach,
 2. kupowanie w lokalnych sklepach,
 3. naprawianie uszkodzonych rzeczy,
 4. dbanie o sprzęt i ubrania,
 5. kupowanie wyłącznie tego, co niezbędne,
 6. kupowanie rzeczy wyprodukowanych etycznie,
 7. kupowanie produktów lokalnych,
 8. udział w działaniach na rzecz promocji etyki w handlu i produkcji,
 9. robienie tyle, ile w ich mocy, by pozytywnie wpływać na środowisko i ludzi zaangażowanych w proces produkcji i dystrybucji.
 10. wybieranie firm, które etycznie inwestują swoje zyski,
 11. wybieranie firm odpowiedzialnych wobec otoczenia i ograniczających emisję substancji szkodliwych do środowiska,
 12. właściwa utylizacja opakowań, zużytego produktu lub jego resztek,
 13. poczucie solidarności z ludźmi, którzy wyprodukowali daną rzecz,
 14. poczucie wpływu na sytuację producentów z krajów globalnego Południa.

SKUTKI WYBORÓW KONSUMENCKICH

Wypełnijcie kartę pracy, podając skutki różnych wyborów konsumenckich. Skupcie się na punkcie widzenia mieszkańców i mieszkank globalnego Południa lub globalnej Północy – w zależności od otrzymanych instrukcji.

SYTUACJA

KONSEKWENCJE WYBORÓW KONSUMENCKICH

**dla mieszkańców i mieszkank
kraju globalnego Południa**

**dla mieszkańców i mieszkank
kraju globalnej Północy**

Kupuję w sezonie na lokalnym targu kilogram polskich brzoskwiń uprawianych bez użycia nawozów sztucznych i środków ochrony roślin za 6 zł. Brzoskwinie nie są duże i mają nieregularne kształty, ale zjadam je ze smakiem.

Na wakacje lecę samolotem do hotelu „all-inclusive” w Tunezji na wycieczkę wykupioną w międzynarodowym biurze podróży. Pogoda jest słoneczna, a hotel bardzo wygodny, jednak z powodu upału niechętnie wybieram się na wycieczki. Jeśli opuszczam hotel, to tylko w klimatyzowanym autokarze.

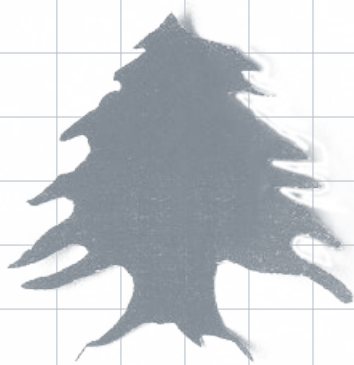

W Kampali (stolica Ugandy) należę do spółdzielni, która wytwarza torby na zakupy wielokrotnego użytku, które są eksportowane do Europy. Spółdzielnia dzieli zyski między członków i członkinie oraz cele społeczne takie jak pomoc w utrzymaniu lokalnej szkoły czy szpitala.

ZAŁĄCZNIK NR 2 – KARTA PRACY Z ROZSYPAKĄ

<p>Jeśli kupuję wyłącznie sezonowe i lokalne owoce, to nie kupuję owoców egzotycznych, czyli zamorscy producenci tracą część rynku.</p>	<p>Jeśli osoba, która kupi torbę będzie z niej regularnie korzystała, to zmniejszy się ilość plastikowych jednorazówek, które zaśmiecają ulice i zapełniają wysypiska śmieci.</p>
<p>Jeśli nie wspieram rynku owoców egzotycznych, to będzie on mniej opłacalny, a międzynarodowe korporacje będą miały mniejszą motywację do kupowania lub przejmowania upraw od drobnych rolników.</p>	<p>Wraz z transportem toreb na duże odległości rosną emisje CO₂ wpływających na zwiększenie efektu cieplarnianego, którego skutki są odczuwalne coraz bardziej w Polsce.</p>
<p>Jeśli nie kupuję owoców egzotycznych, to nie powoduję dodatkowych emisji CO₂ potrzebnych do ich transportu. Zmniejsza się mój udział w powodowaniu zmiany klimatu, która w pierwszej kolejności dotyka krajów globalnego Południa.</p>	<p>Jeśli ktoś w Polsce kupi torbę wyprodukowaną przez moją spółdzielnię, to będzie mieć piękną torbę, która może zainspirować innych do podobnych zakupów, albo nawet do założenia własnej spółdzielni.</p>
<p>Wspieram finansowo lokalnego producenta brzoskwiń i lokalnego sprzedawcę owoców. Lokalne rolnictwo jest dzięki temu opłacalne, a rolnicy nie muszą szukać zatrudnienia w miastach, czy zastępować upraw roślin jadalnych uprawami przemysłowymi.</p>	<p>Dzięki spółdzielni powstały nowe miejsca pracy – ludzie do niej należący mogą liczyć na stałe źródło dochodu. W takiej formie produkcji powstaje więcej miejsc pracy, niż gdyby taka sama ilość toreb miała być wyprodukowana w fabryce.</p>
<p>Dostarczę organizmowi dawkę witamin bez dodatków niezdrowej chemii.</p>	<p>Brzoskwinie, które kupuję na targu nie wyglądają tak atrakcyjnie jak te, które można kupić w hipermarkecie.</p>
<p>Jeśli eksportujemy nasze produkty, to wraz z ich transportem lotniczym rosną emisje CO₂, które wpływają na zwiększenie efektu cieplarnianego, którego skutków w pierwszej kolejności doświadczają kraje globalnego Południa.</p>	<p>Do spółdzielni często dołączają osoby, które są marginalizowane przez społeczeństwo. Dzięki temu, że znajdują godną pracę, w której mogą wykorzystać swoje umiejętności, rośnie ich poczucie własnej wartości.</p>
<p>Turystyka to podstawa gospodarki Tunezji, a wpływy z tej dziedziny gospodarki zasilają zarówno kieszenie obywateli jak i budżet państwa.</p>	<p>Dzięki źródle dochodu osoby należące do spółdzielni mogą przeznaczyć fundusze na wysłanie swoich dzieci do szkoły (która też może być wspierana z pieniędzy spółdzielni).</p>
<p>Ponieważ jest to wycieczka „all-inclusive” to wydanymi przeze mnie pieniędzmi właściciel/właścicielka hotelu będą musieli podzielić się z międzynarodowym biurem podróży.</p>	<p>Jeśli ktoś w Polsce kupi torbę z Kampali zamiast podobnej wyprodukowanej na miejscu, to lokalni producenci toreb i torebek foliowych strąca część rynku.</p>
<p>Na potrzeby obsługi ruchu turystycznego zatrudniona jest w Tunezji jedna na pięć osób, a moja wizyta wspiera ten trend.</p>	<p>Ponieważ nie spędzę wakacji w Polsce, to lokalni dostawcy usług turystycznych tracą część rynku na rzecz tych z Tunezji.</p>
<p>Ponieważ na wakacje lecę samolotem, to rosną emisje dwutlenku węgla przyczyniające się do efektu cieplarnianego, którego skutki w pierwszej kolejności odczuwają kraje globalnego Południa.</p>	<p>Jeśli spędzę cały czas w hotelu i na oferowanych wycieczkach, to nie doświadczę autentycznej twarzy kultury Tunezji i nie poznam lokalnych mieszkańców i mieszkańek.</p>
<p>Wakacje spędzę w ekskluzywnych warunkach – zrelaksuję się i ładnie opalę.</p>	<p>Jeśli po udanych wakacjach zorganizuje pokaz zdjęć dla moich znajomych, to wzrośnie ich wiedza na temat innych kultur.</p>
<p>Ponieważ na wakacje lecę samolotem, to rosną emisje dwutlenku węgla przyczyniające się do efektu cieplarnianego, którego skutków coraz dotkliwiej doświadczamy także w Polsce.</p>	

13. DLACZEGO BASSEM MIESZKA TERAZ W LIBANIE?

AUTORKA: KAROLINA KRYŚCIAK

Podczas lekcji uczniowie i uczennice zapoznają się z terminem uchodźstwa i dowiadują się, jak wygląda sytuacja uchodźców i uchodźczyń z Syrii. Sylwetki osób, które znalazły schronienie w Libanie, Jordanii, Iraku oraz Grecji, pomagają zrozumieć, z jakimi problemami mierzą się ci ludzie i nadają ludzką twarz temu globalnemu wyzwaniu.

S

13. DLACZEGO
BASSEM MIESZKA
TERAZ W LIBANIE?

Zagadnienia:

- ▶ Migracje
- ▶ Władza polityczna, demokracja i prawa człowieka
- ▶ Pokój i konflikty na świecie

Czas trwania:

- ▶ 45 minut

Pytanie kluczowe:

- ▶ Dlaczego sytuacja uchodźców i uchodźczyń ma wymiar międzynarodowy?

Cele zajęć:

- ▶ Dowiesz się, co oznaczają pojęcia: „uchodźca”, „uchodźca wewnętrzny”, „uchodźca klimatyczny”.

- ▶ Poznasz sytuację uchodźców i uchodźczyń na przykładzie osób, które wyjechały z Syrii z powodu wojny domowej.
- ▶ Wymienisz przykładowe formy pomocy, jakiej udziela się uchodźcom i uchodźczyniom.

Związek z podstawą programową:

- ▶ I, 23.5

Metody:

- ▶ Praca z tekstem
- ▶ Praca z materiałem audio
- ▶ Mini wykład
- ▶ Dyskusja

Formy pracy:

- ▶ Praca indywidualna
- ▶ Praca w parach
- ▶ Praca w grupach

Środki dydaktyczne i materiały:

- ▶ Dostęp do Internetu w celu odsłuchania 4-minutowego nagrania „Uchodźcy w Libanie – Shiklar” (lekcję można również przeprowadzić, pomijając ten element)
- ▶ Załączniki

Wprowadzenie

0

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

1. Rozdaj uczniom i uczennicom definicję pojęcia „uchodźca” zapisaną w konwencji genewskiej z 1951 roku oraz 5 krótkich opisów, na podstawie których mają zdecydować, czy dana osoba może zostać nazwana uchodźcą/uchodźczynią (załącznik nr 1). Poproś o odczytanie i uzasadnienie odpowiedzi; wyjaśnij ewentualne wątpliwości i zwróć uwagę na terminy: „uchodźca klimatyczny” oraz „uchodźca wewnętrzny”.

Prawidłowe odpowiedzi:

1 – tak 2 – nie 3 – tak 4 – nie 5 – tak

Uchodźcy klimatyczni to osoby zmuszone opuszczać swoje domy czasowo lub na stałe z powodu ekstremalnych warunków pogodowych, których częstotliwość lub intensywność wzrasta na skutek zmiany klimatu – podnoszenia się poziomu wód w morzach i oceanach, występowania powodzi lub susz, cyklonów i burz tropikalnych czy osunięć ziemi, które uniemożliwiają dalsze życie na danym obszarze. W konwencji genewskiej z 1951 roku nie uwzględniono tej kategorii uchodźstwa – negatywne skutki zmiany klimatu nie były jeszcze wówczas tak silnie odczuwane i nie było potrzeby stworzenia takiej definicji. Obecnie jednak stanowi to ważne zagadnienie, któremu społeczność międzynarodowa musi stawić czoła – szacuje się, że do 2050 roku na świecie będzie nawet 200 milionów uchodźców i uchodźczyń klimatycznych.

Uchodźcy wewnętrzni (ang. Internally Displaced Person, w skrócie IDP) to osoby, które z powodu konfliktów zbrojnych, prześladowań lub katastrof czy klęsk naturalnych są zmuszone opuścić swoje domy i przenoszą się w inne miejsce w obrębie państwa, którego są obywatelami/obywatelkami. Do takich osób nie ma zastosowania konwencja genewska z 1951 roku (aby uzyskać status uchodźcy, zgodnie z konwencją genewską należy przekroczyć granicę państwa), jednak w wyjątkowych sytuacjach bywają obejmowane ochroną i pomocą ze strony UNHCR – Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców.

2. Zapytaj, czy uczniowie i uczennice wiedzą, z jakiego powodu ludzie byli zmuszeni uciekać z Syrii i co wiedzą na temat tego konfliktu. Przybliż podstawowe informacje na ten temat. Następnie poproś młodzież, aby na podstawie mapy (załącznik nr 2) wymieniła państwa, w których uchodźcy i uchodźczynie z Syrii szukali schronienia.

10 — 10

Praca właściwa

18 — 8

UCHODźCY I UCHODźCZYNIE

Definicja terminu „uchodźca” w rozumieniu Konwencji dotyczącej statusu uchodźców sporządzonej w Genewie w 1951 roku:

Jest to osoba, która na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych przebywa poza granicami państwa, którego jest obywatelem, i nie może lub nie chce z powodu tych obaw korzystać z ochrony tego państwa, albo która nie ma żadnego obywatelstwa i znajdując się na skutek podobnych zdarzeń, poza państwem swojego dawnego stałego zamieszkania nie może lub nie chce z powodu tych obaw powrócić do tego państwa.

Przeczytaj poniższe opisy i zdecyduj, czy zgodnie z powyższą definicją dana osoba może zostać nazwana uchodźcą/uchodźczynią. Odpowiedź uzasadnij.

- 1.** Shirin jest działaczką opozycyjną z Iranu i dwa lata temu po udziale w demonstracji antyrządowej została aresztowana na pół roku. Po opuszczeniu więzienia wyjechała do Francji w obawie o życie własne oraz swoich najbliższych.

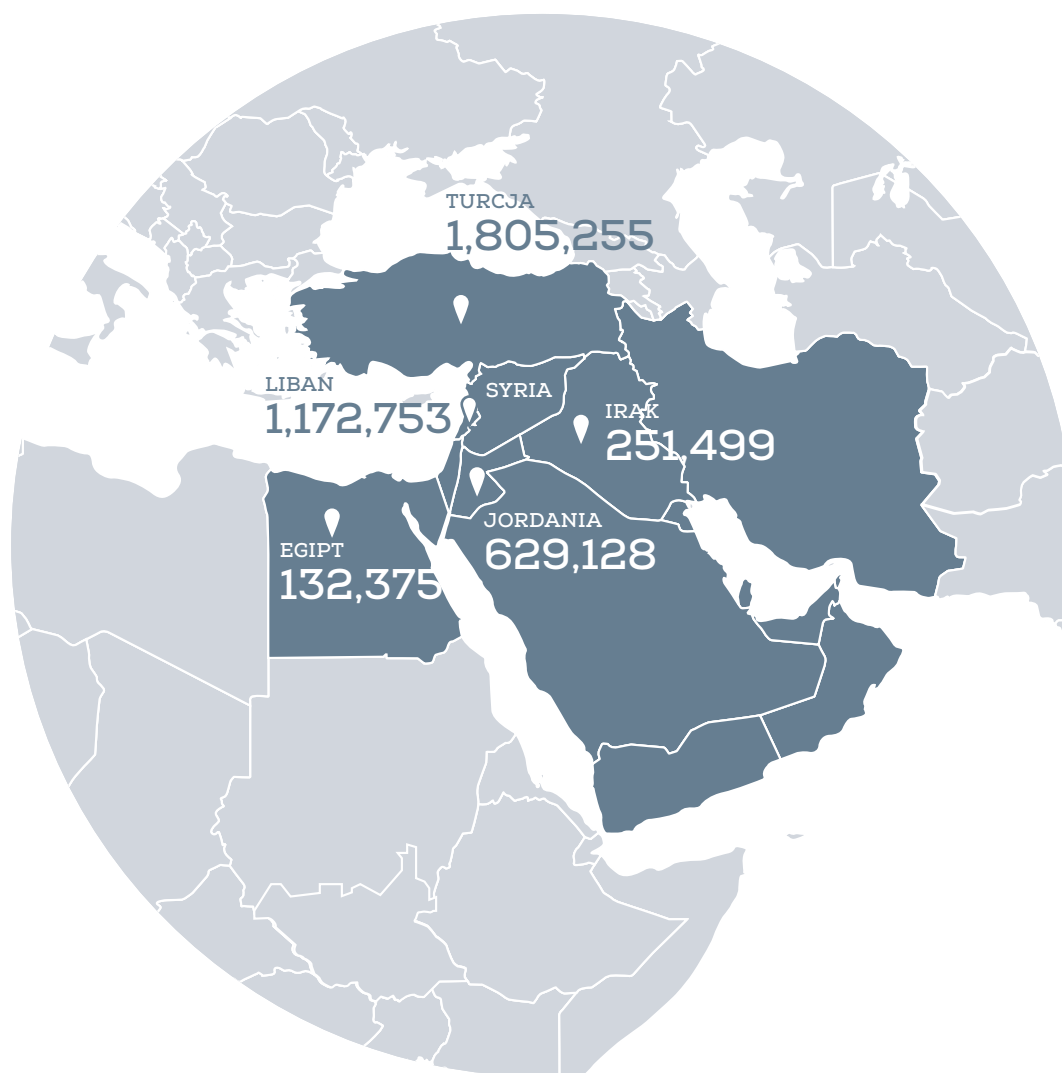
- 2.** Amina jest Irakijką pochodzącą z Bagdadu i od pięciu lat mieszka w Wielkiej Brytanii. Przyjechała tu na studia, a obecnie pracuje jako korespondentka dla jednej ze stacji telewizyjnych.

- 3.** Thang pochodzi z Birmy i z powodu konfliktu pomiędzy buddystami a muzułmańską mniejszością opuścił swój kraj i wyjechał do Tajlandii, gdzie nie musi się obawiać prześladowań.

- 4.** W wyniku powodzi, które nawiedziły Peru, Pedro stracił cały swój dobytek i przeniósł się wraz z rodziną 100 km na północ od swojej miejscowości, gdzie zorganizowano schronienie dla poszkodowanych.

- 5.** Bassem pochodzi z miasta Homs w Syrii, gdzie toczy się wojna domowa. Został posądzony o bycie bojownikiem, dlatego wyjechał do Libanu w poszukiwaniu schronienia.

ROZMIESZCZENIE SYRYJSKICH UCHODźCÓW I UCHODźCZYŃ

Źródła: UNHCR, lipiec 2015, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/syria.php>,
<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Map-World-Middle-East.png>

UCHODŹCY I UCHODŹCZYNIĘ Z SYRII

Karta A

Zijad mieszka teraz w obozie Az-Za'atari w Jordanii

Zijad ma 31 lat i wraz z rodziną – żoną i trójką dzieci – mieszka w obozie dla uchodźców Az-Za'atari w Jordanii, gdzie pracuje jako strażnik. To obecnie jeden z największych obozów dla uchodźców na świecie – pod koniec 2013 roku mieszkało w nim ok. 130 tysięcy osób. Rodzice Zijada oraz jego bracia i siostry zostali w Syrii. Ciągłe musi ze sobą walczyć, żeby nie rzucić wszystkiego i tam nie wrócić, ale przed tą decyzją powstrzymuje go troska o bezpieczeństwo najbliższych i kolejne dziecko, którego oczekują wraz z żoną. Rok wcześniej, jeszcze w Syrii, został aresztowany i trafił do więzienia, nie mógł więc spędzić ramadanu – muzułmańskiego miesiąca postu – z rodziną. W tym roku, choć jest daleko od domu, cieszy się, że spędzi ten czas z żoną i dziećmi. Mimo trudów życia w obozie dla uchodźców starają się stworzyć namiastkę domowego ciepła. Posyłają także starsze dzieci do jednej ze szkół, które współfinansuje UNICEF – Fundusz Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci.

Źródło: <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/syria.php> oraz <http://www.unicef.org/infobycountry/jordan.html>

Karta B

Hamad mieszka teraz z rodzicami w obozie Domiz w Iraku

Rodzice dwupółletniego Hamada przez cały rok jeździli razem z nim po Syrii, uciekając przed niebezpieczeństwem i szukając schronienia w różnych miastach, aż w końcu dotarli do Domiz, obozu dla uchodźców w północnym Iraku. Otrzymali tu wsparcie ze strony UNHCR – Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców, m.in. w postaci materacy, kocy i przyborów kuchennych. Czekają również na namiot – to będzie ich pierwszy dom od dwunastu miesięcy. W obozach dla uchodźców i uchodźczyń ludzie mają często także możliwość skorzystania z opieki medycznej; ma to szczególne znaczenie ze względu na dzieci, które w końcu mogą zaszczepić, m.in. przeciwko odrze czy polio. W obozie Domiz opiekę medyczną oraz dostęp do czystej wody i sanitariatów zapewnia przede wszystkim międzynarodowa organizacja pozarządowa Lekarze bez Granic, która w 1999 roku za swoją działalność otrzymała Pokojową Nagrodę Nobla.

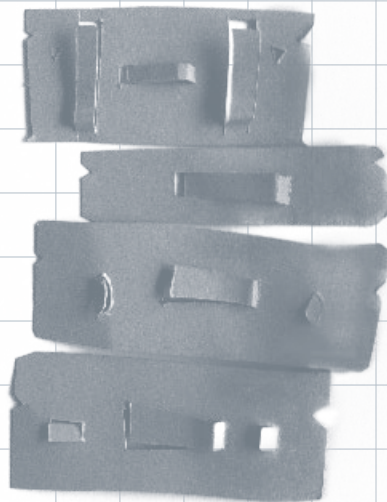
Źródło: <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/syria.php> oraz <http://www.doctorswithoutborders.org/>

Karta C

Lajla mieszka teraz z dziećmi w Atenach, w Grecji

Lajla ma 40 lat i dotychczas wiodła spokojne i szczęśliwe życie. Mieszkała w północnej Syrii, gdzie wraz z mężem prowadzili mały sklep, pozwalający na utrzymanie całej ośmioosobowej rodziny. Kiedy dwa lata temu w czasie wojny zniszczono jej wioskę i uciekła z domu, zdążyła zabrać ze sobą jedynie rodzinny album ze zdjęciami. Teraz mieszka z dziećmi w Atenach, w Grecji, a jej mąż pozostał w Syrii. Bardzo się o niego martwi i nie wie, czy jest bezpieczny. Wielu uchodźców i uchodźczyń, tak jak Lajla, nie mieszka w specjalnie utworzonych obozach, tylko wynajmuje mieszkania w miejscach, do których trafiają. Organizacje humanitarne i pomocowe starają się wówczas wspierać ich, aby mogli sobie na nowo ułożyć życie; czasem opłacają koszt czynszu lub finansują edukację dzieci. Zdarza się również (na przykład w Libanie), że w geście solidarności ludzie przyjmują do swoich domów syryjskie rodziny, oferując im nie tylko mieszkanie i wyżywienie, ale także swoją obecność i życzliwość, i traktują ich jak członków i członkinie rodziny.

Źródło: <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/syria.php>

14. O SYTUACJI UCHODźCÓW I UCHODźCZYŃ NA ŚWIECIE

AUTORKA: KAROLINA KRYŚCIAK

Jeśli przeprowadziłeś/przeprowadziłaś lekcję pt. „Dlaczego Bassem mieszka teraz w Libanie?” i zauważyłeś/zauważyłaś, że temat uchodźstwa zainteresował Twoich uczniów i uczennice lub uważasz, że mógłby się spotkać z ich zainteresowaniem, zachęć ich, aby zaangażowali się w projekt edukacyjny poświęcony temu zagadnieniu. Zgodnie z metodologią projektu gimnazjalnego to młodzież – przy Twoim wsparciu – określi dokładny obszar tematyczny projektu, jego cel oraz etapy realizacji, wykona poszczególne działania oraz zaprezentuje wyniki swojej pracy na szerszym forum. Poniższe propozycje dotyczące realizacji projektu o uchodźcach i uchodźczyniach we współczesnym świecie mogą stanowić punkt wyjścia do rozważań nad tym, w jaki sposób młodzież będzie chciała go przeprowadzić.

P

Proponowany problem:

- ▶ W jaki sposób uchodźcy i uchodźczynie rozpoczynają życie na nowo?

Zagadnienia:

- ▶ Migracje
- ▶ Władza demokratyczna, demokracja i prawa człowieka
- ▶ Pokój i konflikty na świecie

Związek z podstawą programową:

- ▶ I, III, 23.5

Proponowane cele projektu:

- ▶ Przeanalizujemy najważniejsze dokumenty międzynarodowe regulujące sytuację uchodźców i uchodźczyń na świecie.
- ▶ Dotrzemy do relacji uchodźców i uchodźczyń, aby poznać ich perspektywę i zrozumieć problemy, z jakimi się mierzą i sposoby, jakimi sobie z nimi radzą.
- ▶ Poznamy formy wsparcia udzielanego uchodźcom i uchodźczynom przez różne organizacje międzynarodowe oraz państwa.

Proponowany okres realizacji projektu:

- ▶ 8-10 tygodni

Proponowana liczebność grupy projektowej:

- ▶ Do ustalenia; grupa może pracować w mniejszych 4-6-osobowych zespołach.

PROPONOWANE ETAPY DZIAŁANIA W PROJEKCIE:

1. Przeprowadzenie zajęć wprowadzających w tematykę uchodźstwa; może to być lekcja z niniejszej publikacji pt. „Dlaczego Bassem mieszka teraz w Libanie?”.
2. Przedstawienie lub przypomnienie młodzieży zasad pracy metodą projektu. Ustalenie wraz z młodzieżą celów projektu i jego zaplanowanie, a także omówienie zasad oceny i samooceny projektu.

Zachęcamy do skorzystania z materiałów Centrum Edukacji Obywatelskiej poświęconych metodzie projektu edukacyjnego. Wszystkie materiały są dostępne na stronie internetowej pod adresem: <http://www.ceo.org.pl/pl/projekt/>.

Szczególnie polecamy następujące materiały:

- ▶ *Jak organizować i prowadzić gimnazjalne projekty edukacyjne, Jacek Strzemieczny:*
http://bit.ly/ceo_gimnazjalne_projekty_educacyjne
- ▶ *Jak zrobić dobry projekt? Przewodnik dla uczniów (prezentacja multimedialna):*
http://bit.ly/ceo_dobry_projekt
- ▶ *Karta projektu i karta zadania:*
http://bit.ly/ceo_karta_projektu
- ▶ *Materiały dla opiekunów projektu i wychowawców:*
http://bit.ly/ceo_materiały_opiekun_wychowawca
- ▶ *Dozwolony użytek edukacyjny. Infografika (prawo autorskie w kontekście projektów):*
http://bit.ly/ceo_dozwolony_uzytek.

3. Podział na podgrupy liczące od 4 do 6 osób. Ustalenie pytania badawczego przez każdy z zespołów oraz sposobów realizacji projektu.

Oto przykładowe zespoły badawcze oraz pytania pomocnicze, na które mogą szukać odpowiedzi:

1) Grupa prawników i prawniczek:

Jakie dokumenty regulują sytuację uchodźców i uchodźczyń na świecie oraz w Polsce? Czego dotyczy konwencja genewska z 1951 roku oraz protokół nowojorski z 1967 roku? Jakie ustalenia odnośnie uchodźców i uchodźczyń zapisane są w Ustawie o cudzoziemcach z 2003 roku? Jak wygląda w Polsce postępowanie w sprawie nadania statusu uchodźcy?

Zachęć młodzież do odwiedzenia następujących stron internetowych:
<http://refugee.pl/cms/site.files/File/konwencja%20genewska.pdf>
http://refugee.pl/cms/site.files/File/protokol_nowojorski.pdf
<http://www.udsc.gov.pl>
http://bip.udsc.gov.pl/?cid=61&bip_id=244
<http://www.emn.gov.pl>

2) Grupa pracowników i pracownic ONZ:

Kiedy i dlaczego powstał UNHCR? Czym się zajmuje? Jakie obecnie podejmuje inicjatywy? W jakich częściach świata działa? Jakimi działaniami zajmuje się w Polsce? Jakie jednostki ONZ poza UNHCR zajmują się udzielaniem wsparcia uchodźcom i uchodźczyniom? Na czym polega to wsparcie? Czym zajmuje się UNRWA?

- | Zachęć młodzież do odwiedzenia następujących stron internetowych:
- | <http://www.unhcr-centraleurope.org/pl/index.html>
- | <http://www.unhcr-centraleurope.org/pl/materialy.html>
- | <http://www.un.org.pl/>
- | http://www.un.org.pl/opis_agendy.php?agenda=10
- | <http://www.unic.un.org.pl/>
- | Uczniom i uczennicom, którzy znają język angielski, poleć następujące linki:
- | <http://www.unhcr.org>
- | <http://www.unicef.org/>
- | <http://www.undp.org/>
- | <http://www.unrwa.org/>
- | <http://www.refworld.org/>

3) Grupa lokalnych badaczy i badaczek:

Czy w Polsce/mojej miejscowości mieszkają uchodźcy i uchodźczynie? Skąd pochodzą? Dlaczego przyjechali do Polski? W jaki sposób tutaj trafili? Jak wygląda ich codzienne życie? Jakie wsparcie otrzymują w Polsce?

- | Zachęć młodzież do odwiedzenia następujących stron internetowych:
- | <http://www.refugee.pl/>
- | <http://www.udsc.gov.pl>
- | <http://fundacjaocalenie.org.pl/>
- | <http://www.pah.org.pl/>
- | <http://www.unhcr-centraleurope.org/pl/index.html>
- | <http://www.polskapomoc.gov.pl/Pomoc,dla,uchodzcow,7.html>

- | Jeśli w Waszej miejscowości mieszkają uchodźcy i uchodźczynie, spróbujcie zrealizować projekt przy współpracy z lokalnymi instytucjami, które zajmują się udzielaniem im wsparcia. Jeśli pojawi się taka możliwość – zaproście uchodźców i uchodźczynie do szkoły i pozwólcie opowiedzieć im swoje historie oraz udzielić odpowiedzi na nurtujące was pytania. Bezpośredni kontakt to najlepszy sposób, żeby pozbyć się stereotypów i uprzedzeń, nauczyć się empatii i zrozumieć położenie drugiego człowieka.

4) Grupa dziennikarzy i dziennikarek:

Jakie historie mają do opowiedzenia uchodźcy i uchodźczynie? Jakie okoliczności sprawiły, że znaleźli się w takim położeniu? Jak wyglądała ich droga z kraju obywatelstwa/zamieszkania do kraju uchodźstwa? Jak odnajdują się w nowym kraju? Jak żyją? Jakie mają marzenia?

- | Zachęć młodzież do wyszukania różnych relacji opowiedzianych przez uchodźców i uchodźczynie lub prezentujących ich losy; mogą to być reportaże, wywiady, opowiadania, filmy. Jeśli uczniowie i uczennice mają taką możliwość, zachęć ich do samodzielnego przeprowadzenia wywiadów z uchodźcami i uchodźczyniami i opublikowania ich prac w lokalnych mediach. Młodzież może również zorganizować pokaz filmu dotyczącego tematyki uchodźczej.

- | Zachęć młodzież do odwiedzenia następujących stron internetowych:
- | <http://www.refugee.pl>
- | <http://www.iplex.pl/> (legalne i darmowe filmy, w tym dokumentalne)
- | <http://kinoplex.gazeta.pl/> (legalne i darmowe filmy, w tym dokumentalne)
- | http://bit.ly/polskapomoc_radio

5) Grupa ekologów i ekolożek:

Kim są uchodźcy klimatyczni i uchodźczynie klimatyczne? Jaki jest ich status w świetle prawa międzynarodowego? Jakie są przyczyny i konsekwencje uchodźstwa klimatycznego? Jakich rejonów świata dotyczy to zagadnienie? W jaki sposób można zapobiegać zwiększaniu się ilości uchodźców i uchodźczyń klimatycznych?

- | Zachęć młodzież do odwiedzenia następujących stron internetowych:
- | <http://www.refugee.pl/?mod=knowbase&path=5138&PHPSESSID=0253f670189094a772b-6215fe7917a07>
- | <http://dlaklimatu.pl/>
- | http://globalnepoludnie.pl/IMG/pdf/scenariusz-FINAL_bez_spadow.pdf
- | <http://www.chronmyklimat.pl/>
- | <http://ziemianarozdrozu.pl>

4. Realizacja projektu. Młodzież wyszukuje dane i materiały, które pomogą w odpowiedzi na postawione cele i pytania. Czyta i analizuje zebrane materiały, przeprowadza działania (ogląda filmy, czyta reportaże, przeprowadza wywiady itp.). Uczniowie i uczennice przygotowują się do zaprezentowania wyników pracy w wybranej przez siebie formie.

- | *Warto pozwolić młodzieży na samodzielną pracę, aby miała poczucie, że projekt jest ich działaniem i czuła większą motywację do zaangażowania się w realizację zaplanowanych działań.*

5. Podsumowanie części badawczej. Młodzież prezentuje wyniki swojej pracy podczas spotkania grupy projektowej, wspólnie ustalając sposób i przebieg prezentacji na forum szkoły.

6. Prezentacja projektu na forum szkoły w wybranej przez siebie formie.

7. Przeprowadzenie spotkania ewaluacyjnego (samoocena i ocena grupowa pracy uczniów i uczennic).

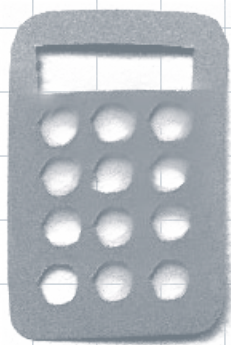
- | *Polecamy następujący materiał:*
- | ▶ *Scenariusz spotkania ewaluacyjnego, Judyta Ziętkowska:*
- | http://bit.ly/ceo_scenariusz_spotkania_ewaluacyjnego

PROPONOWANE PRODUKTY PROJEKTU:

- ▶ Gazetka szkolna poświęcona tematyce uchodźczej, zawierająca materiały zebrane podczas realizacji projektu.
- ▶ Specjalnie utworzona strona internetowa (np. na stronie szkoły, fanpage na Facebooku, blog) zawierająca informacje na temat przebiegu projektu oraz zdobytych materiałów.
- ▶ Wywiady z uchodźcami i uchodźczyniami zamieszczone w lokalnej prasie.

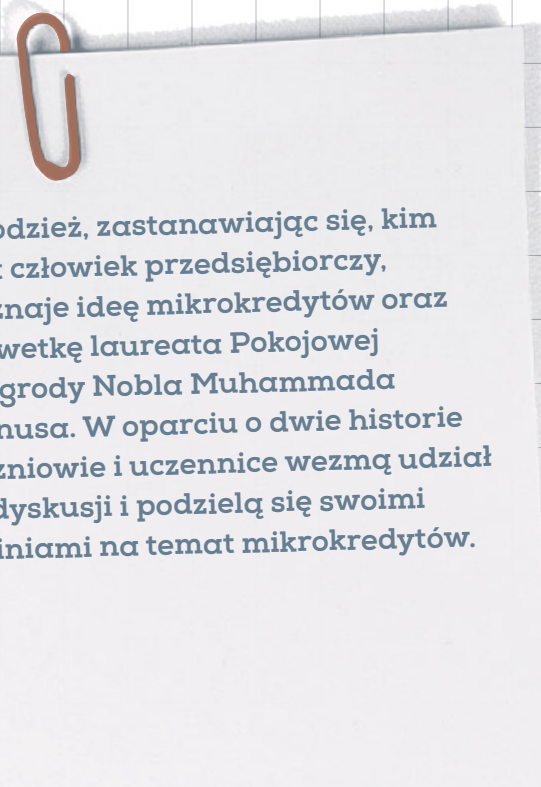
PROPONOWANY SPOSÓB PREZENTACJI:

- ▶ Prezentacja multimedialna podsumowująca działania wszystkich zespołów badawczych.
- ▶ Pokaz filmu dotyczącego tematyki uchodźczej oraz zaproszenie gości specjalnych.
- ▶ Wieczór literacki, podczas którego zaprezentowana zostanie wybrana twórczość uchodźców i uchodźczyń.
- ▶ Zorganizowanie szkolnego dnia uchodźcy/uchodźczyni wraz z wydarzeniami towarzyszącymi zaproponowanymi przez poszczególne zespoły (np. konferencja naukowa, stoiska itp.).

15. MIKROKREDYTY, KOBIETY I PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

AUTORKA: HALINA NOISZEWSKA

A brown paperclip is attached to the top left corner of a white, torn-edge piece of paper. The paper contains text in a dark blue font.

Młodzież, zastanawiając się, kim jest człowiek przedsiębiorczy, poznaje ideę mikrokredytów oraz sylwetkę laureata Pokojowej Nagrody Nobla Muhammada Yunusa. W oparciu o dwie historie uczniowie i uczennice wezmą udział w dyskusji i podzielą się swoimi opiniami na temat mikrokredytów.

S

15. MIKROKREDYTY, KOBIECY I PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

Zagadnienia:

- ▶ Konsumpcja i produkcja
- ▶ Globalny rynek i handel międzynarodowy
- ▶ Ubóstwo

Czas trwania:

- ▶ 45 minut

Pytanie kluczowe:

- ▶ Jaką rolę w ograniczaniu ubóstwa pełnią mikrokredyty?

Cele zajęć:

- ▶ Dowiesz się, czym są mikrokredyty i w jaki sposób mogą wspierać przedsiębiorczość.
- ▶ Będziesz w stanie przedstawić własną opinię na temat mikro kredytów i ich znaczenia.

Związek z podstawą programową:

- ▶ I, VI, 24.2, 25.3

Metody:

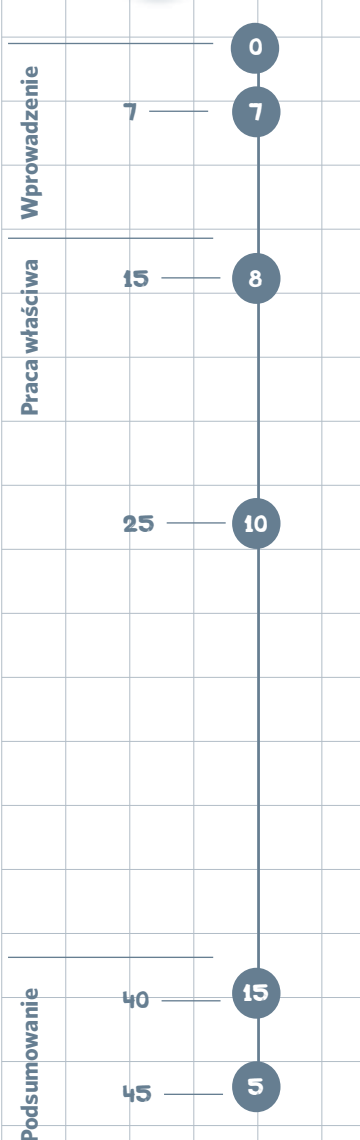
- ▶ Praca z tekstem
- ▶ Dyskusja metodą myślących kapeluszy

Formy pracy:

- ▶ Praca indywidualna
- ▶ Praca w grupach

Środki dydaktyczne i materiały:

- ▶ Załączniki

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

1. Zapytaj, czy młodzież spotkała się z pojęciem mikro kredytów: na czym polegają, komu się ich udziela i czemu służą. Przy podsumowaniu tej części dopowiedz brakujące informacje dotyczące idei mikro kredytów oraz przedstaw sylwetkę noblisty z Bangladeszu – Muhammada Yunusa; możesz skorzystać z materiału pomocniczego (załącznik nr 1).
2. Rozdaj kopie tekstu „Mikro kredyty, kobiety i przedsiębiorczość” (załącznik nr 2). Poproś, aby każdy przeczytał tekst. Wyjaśnij, że na podstawie tych historii młodzież będzie później dyskutować na temat mikro kredytów.
3. Zaproś młodzież do dyskusji, zadając pytanie kluczowe: Jaką rolę w ograniczaniu ubóstwa pełnią mikro kredyty? Podziel uczniów i uczennice na 5 grup. Wyjaśnij, że będziecie pracowali metodą myślących kapeluszy i powiedz, na czym polega ta metoda. Przypisz grupom kolory kapeluszy i poleć, aby odszukali argumenty przydatne w uzasadnieniu ich stanowiska.

Metoda kolorowych kapeluszy

Metoda przydatna w sytuacji, gdy młodzież przy rozwiązywaniu problemu ma zapoznać się z różnymi punktami widzenia. Pomaga przedstawić fakty w sposób uporządkowany, co ułatwia wypracowanie własnej opinii. Pięć kapeluszy różnego koloru symbolizuje sposoby postrzegania problemu, jego analizy i argumentowania w dyskusji. Jeśli klasa jest liczna, można stworzyć dodatkową grupę obserwatorów.

Biały – opiera się na neutralnych faktach, liczbach i danych

Czerwony – ukazuje emocje i uczucia

Czarny – pesymista, zauważa trudności i problemy

Niebieski – cechuje go dystans do omawianych zagadnień

Żółty – optymista, zwraca uwagę na pozytywne aspekty

4. Grupy przedstawiają swoje racje i argumenty w dyskusji. Przypilnuj, aby pojawiły się wszystkie kolory i zachęcaj młodzież, aby w dyskusji pojawiło się jak najwięcej rozmaitych argumentów.
5. Po zakończeniu dyskusji poproś młodzież o jej podsumowanie i udzielenie odpowiedzi na pytanie kluczowe: Jaką rolę w ograniczaniu ubóstwa pełnią mikro kredyty?

PRACA DOMOWA:

1. Poproś uczniów i uczennice o przeczytanie artykułu „Mikrofinanse i kobiety” autorstwa Niny Bąk i wypisanie na jego podstawie przykładów obrazujących, jaki wpływ na kobiety i społeczności miały mikrokredyty.

Link do artykułu:

http://globalna.ceo.org.pl/sites/globalna.ceo.org.pl/files/mikrofinanse_i_kobiety.pdf

Źródła:

<http://globalnepoludnie.pl/Mikrofinanse-w-pytaniach-i>

<http://recyklingidei.pl/witkowski-mikrokredyt-jako-alternatywna-forma-pomocy-w-globalnej-gospodarce>

Nina Józefina Bąk, „Mikrofinanse i kobiety”: http://globalna.ceo.org.pl/sites/globalna.ceo.org.pl/files/mikrofinanse_i_kobiety.pdf

<http://www.microloanfoundation.org.uk/success-stories/>

www.unic.un.org.pl/rok_mikrokredytu/mikrofinanse_mcr.php

Załączniki:

Załącznik nr 1 – *Materiał pomocniczy: Mikrokredyty*

Załącznik nr 2 – *Materiał pomocniczy: Mikrokredyty, kobiety i przedsiębiorczość*

MIKROKREDYTY

Muhammad Yunus - laureat pokojowej Nagrody Nobla z 2006 roku, urodzony w Bangladeszu. Nagrodę otrzymał za popularyzację idei mikrokredytów jako elementu walki z ubóstwem na świecie. W tym celu założył Grameen Bank – wiejski bank dla ludzi ubogich. Yunus twierdzi, że ludziom ubogim należy zapewnić dostęp do usług finansowych, w tym kredytów, wychodząc z założenia, że w dzisiejszym świecie swobodny dostęp do usług bankowych mają jedynie ludzie zamożni, którzy tak bardzo ich nie potrzebują.

Mikrokredyt to pożyczka o niewielkiej wartości pieniężnej udzielana osobom, które nie mają zdolności kredytowej (nie mają stałej pracy, nie są w stanie oddać niczego w zastaw, nie mają wcześniejszego doświadczenia w korzystaniu z kredytów i ich spłaceniu). Aby rozwijać działalność gospodarczą każdy potrzebuje środków finansowych, których zwykle dostarczają banki komercyjne. Mikrokredyty powstały z myślą o tych osobach, które nie mają możliwości skorzystania z oferty banków komercyjnych, a chciałyby rozpocząć działalność jako drobni przedsiębiorcy i przedsiębiorczynie (np. żeby otworzyć sklep czy szyc ubrania). Z mikrokredytów najczęściej korzystają kobiety – w przypadku Grameen Banku stanowią one 90% kredytobiorców.

Na czym polega udzielanie mikrokredytów?

Jest to proces oparty na zaufaniu, a szczegółowe zasady udzielania mikrokredytów określają instytucje, które ich udzielają (banki lokalne, kasy spółdzielcze, organizacje pozarządowe, czasem także banki państwowe i komercyjne). Aby uzyskać pożyczkę kredytobiorca lub kredytobiorczynie (samodzielnie bądź w większej grupie) zwraca się o jej udzielenie do wybranej, dostępnej instytucji i przedstawia pomysł, który chce zrealizować dzięki mikrokredytowi. Po pozytywnym rozpatrzeniu prośby, instytucja udziela kredytu, a pożyczkobiorca/pożyczkobiorczynie może zainwestować otrzymane pieniądze, realizując swój pomysł na działalność przedsiębiorczą. Kolejne pożyczki otrzyma dopiero wówczas, gdy spłaci wcześniejsze zobowiązania.

MIKROKREDYTY, KOBIETY I PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

Historia Alice

35-letnia Alice Soko z Zambii (państwo w południowej Afryce) pierwszy mikrokredyt wzięła w 2010 roku dzięki pomocy brytyjskiej fundacji MicroLoan, która pomaga niezamożnym, przedsiębiorczym kobietom w Afryce, pożyczając im niewielkie kwoty na rozwój ich firm. Alice na początku otrzymała zaledwie 83 dolary. To jednak wystarczyło, by mogła otworzyć własny stragan, na którym do dziś sprzedaje kapentę (rybę), ryż i ziarna. W ciągu trzech lat biznes Alice świetnie się rozwinął. Kobieta nie ma problemów ze spłatą zobowiązań i może już pożyczać większe kwoty, nawet 240 dolarów. Część pieniędzy inwestuje w zakup większej ilości produktów na sprzedaż, żeby móc zarobić więcej. Część funduszy wydała na pomoc krewnym, a także na edukację dwojga swoich dzieci.

Statystyki z różnych krajów pokazują, że odbiorcami mikrokredytów są głównie kobiety, np. w Bangladeszu stanowią one aż 90% klientów Grameen Banku, najpopularniejszego banku oferującego podobne usługi. Zarządzanie własnymi finansami staje się narzędziem usamodzielniania i emancypacji. Okazane zaufanie buduje ich poczucie pewności siebie i godności.

Głosy krytyczne

Jednak prawda jest taka, że nie każdy rodzi się przedsiębiorcą – wielu ludzi nie posiada zdolności ani temperamentu, aby prowadzić własną firmę. Wśród głosów krytykujących mikrokredyty można usłyszeć argumenty odwołujące się do tego, że pożyczane w ten sposób pieniądze adresują skutki, a nie przyczyny ubóstwa – nie pomogą, jeśli rodzina została przymusowo wysiedlona ze swojej ziemi, czy jeśli służba zdrowia w danym kraju jest w złej kondycji. Próba odpowiedzi na niektóre z tych wyzwań polega na wiązaniu udzielenia mikrokredytu z innymi warunkami, takimi jak wysłanie dzieci do szkoły lub udział w kursie edukacji finansowej, bez której pieniądze mogą zostać wydane na bieżące potrzeby lub można wpaść w spiralę zadłużenia (kiedy ktoś bierze kolejny kredyt, żeby na czas spłacić ratę pierwszego kredytu). Innym wyzwaniem są napięcia i konflikty rodzinne, do jakich może dochodzić w niektórych kręgach kulturowych dlatego, że kobieta w rodzinie staje się aktywna i samodzielna.

Garść statystyk

- ▶ 95% klientów mikrofinansowych w Ugandzie zaangażowało się w działania związane z poprawą zdrowia i praktyk żywieniowych dzieci, w porównaniu do 72% nie będących pożyczkobiorcami.
- ▶ W Bangladeszu 96% klientów Grameen Bank stwierdziło, że dzięki mikropożyczce poprawiła się jakość ich życia. 86% pytanym przyznało, że ma lepszy dostęp do warunków sanitarnych, zaś 88% posłało dzieci do szkoły dzięki uzyskanym w ten sposób pieniądзом. Dodatkowo 55% chłopów, którzy zaciągnęli mikrokredyt weszło w posiadanie ziemi uprawnej.
- ▶ W Boliwii dochody klientów korzystających z mikrokredytów podwoiły się. Pożyczkobiorcy częściej korzystali ze służby zdrowia i z możliwość posyłania dzieci do szkoły.
- ▶ Ze względu na wysokie ryzyko finansowe, mikrokredyty są udzielane na mniej korzystnych warunkach niż klasyczne kredyty. W związku z tym odsetki od mikrokredytów są wysokie (od 20 do 65%), a czas spłaty krótki.
- ▶ Mikrokredyty mają 95% spłacalność, jednak zdarza się, że jest ona osiągana w kontrowersyjny sposób, np. niewypłacalni dłużnicy są zmuszani przez grupę, w ramach której wzięli kredyt, do zaciągnięcia kolejnych pożyczek.

16. CZY CUKIER I PALIWO MAJĄ WSPÓLNE OGNIWO?

AUTORKA: HALINA PAWŁOWSKA

W trakcie lekcji młodzież będzie mogła zastanowić się nad różnymi aspektami produkcji paliwa z roślin (biopaliwa, agropaliwa) w odniesieniu do kwestii głodu i niedożywienia na świecie.

S

16. CZY CUKIER I PALIWO MAJĄ WSPÓLNE OGNIWO?

Zagadnienia:

- ▶ Konsumpcja i produkcja
- ▶ Żywność i rolnictwo
- ▶ Globalny rynek i handel międzynarodowy
- ▶ Zrównoważony rozwój
- ▶ Zasoby naturalne

Czas trwania:

- ▶ 45 minut

Pytanie kluczowe:

- ▶ Jakie zależności zachodzą między produkcją agropaliw a rynkiem żywności na świecie?

Cele zajęć:

- ▶ Dowiesz się, jakie korzyści i zagrożenia wiążą się z produkcją agropaliw.
- ▶ Wskażesz, jaki wpływ na światowy rynek żywności ma produkcja agropaliw.
- ▶ Przedstawisz swoje stanowisko dotyczące wpływu agropaliw na stan środowiska naturalnego.

Związek z podstawą programową:

- ▶ VI, 25.4, 23.1, 23.3

Metody:

- ▶ Mini wykład
- ▶ Analiza SWOT
- ▶ Rozsypanka

Formy pracy:

- ▶ Praca indywidualna
- ▶ Praca zespołowa

Środki dydaktyczne i materiały:

- ▶ Załączniki

Wprowadzenie

0

5

5

15

10

Praca właściwa

20

5

30

10

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

1. Zapytaj uczniów i uczennice, od jakich czynników zależą ceny żywności na świecie.

Czynniki wpływające na ceny żywności to: podaż produktów na rynku, warunki pogodowe (zarówno susze jak i powodzie prowadzą do spadku plonów, czyli podaży), przewidywania kolejnego kryzysu i idące w parze zakazy eksportu produktów w poszczególnych krajach, ceny paliw do transportu żywności i nawozów do jej uprawiania, spekulacje, czyli skupowanie i sprzedaż produktów rolnych w taki sposób by wpłynąć na cenę.

2. Następnie zapytaj, czy młodzież spotkała się z pojęciem „agropaliwa” (nazywane także biopaliwami) i czy wie, z jakich surowców można je otrzymać. Dodaj, że rosnąca produkcja roślin wykorzystywanych do produkcji agropaliw również ma wpływ na ceny żywności, a w kolejnej części lekcji porozmawiacie o tym, dlaczego tak się dzieje. Możesz skorzystać z materiału pomocniczego (załącznik nr 1).

Agropaliwo to paliwo powstałe z przetwórstwa biomasy, czyli produktów pochodzenia organicznego. Surowcami do jego produkcji są:
a) oleje otrzymywane z przetwórstwa roślin oleistych, np.: olej rzepakowy, słonecznikowy, palmowy, sojowy;
b) surowce pozyskiwane z roślin uprawnych, takich jak: zboża, burak cukrowy, trzcina cukrowa, ziemniaki.

3. Podziel młodzież na 4 zespoły. Każdemu rozdaj kopię tekstu „Agropaliwa” (załącznik nr 1). Grupy mają za zadanie zapoznać się z tekstem (osoby w grupie mogą przeczytać cały tekst, albo podzielić się między sobą jego częściami).

4. Następnie rozdaj kartę pracy z tabelą do analizy SWOT (załącznik nr 2). Jeśli jest taka potrzeba, wprowadź zasady analizy SWOT¹. Podaj cel zadania: Na podstawie otrzymanych materiałów dokonajcie oceny słabych i mocnych stron, szans i zagrożeń wynikających z produkcji agropaliw. Wypiszcie szanse i zagrożenia na podstawie otrzymanego tekstu, a mocne i słabe strony uzupełnijcie na podstawie listy pod tabelką do analizy SWOT.

1. Informacje na ten temat znajdziesz na stronie internetowej: <http://www.ceo.org.pl/pl/przedsiębiorczy/news/analiza-swot>.

40

10

Podsumowanie

45

5

5. Poproś grupy, żeby zaprezentowały po jednej części wypełnionej tabeli. Pozostałe grupy dopowiadają brakujące punkty.

6. Wspólnie zastanówcie się, w jaki sposób rosnące ceny żywności wpływają na standard życia ludzi na świecie.

RODZINNE WYDATKI NA JEDZENIE

Biedna rodzina w ubogim kraju wydaje nawet 70% swojego budżetu domowego na jedzenie.

Jedzenie (70% całkowitego dochodu)

Pozostałe (30%)
szkoła, lekarstwa,
ubrania, czynsz

Co się stanie, jeśli ceny żywności wzrosną?

Jedzenie (85% całkowitego dochodu)

Pozostałe (15%)
szkoła, lekarstwa,
ubrania, czynsz

Na podstawie:

<http://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/communications/wfp250626.jpg>.

Załączniki:

Załącznik nr 1 - *Materiał pomocniczy: Agropaliwa*

Załącznik nr 2 - *Karta pracy: Analiza SWOT*

AGROPALIWA

Przeczytajcie poniższy tekst. Na jego podstawie dokonajcie oceny słabych i mocnych stron, szans i zagrożeń wynikających z produkcji agropaliw. Wypiszcie szanse i zagrożenia na podstawie otrzymanego tekstu.

Część I

Kryzys paliwowy w latach 70., kiedy ceny ropy rosły w błyskawicznym tempie w rezultacie konfliktów na Bliskim Wschodzie, przyczynił się do zwiększenia intensywności poszukiwań nowych surowców energetycznych. Państwa importujące paliwa kopalne chciały ograniczyć swoje uzależnienie od cen i importu ropy. Wkrótce zaczęły też pojawiać się pierwsze głosy o wyczerpywaniu się paliw kopalnych (takich jak ropa, gaz czy węgiel). Z czasem istotnym argumentem stało się ograniczanie emisji dwutlenku węgla pochodzącego ze spalania paliw kopalnych idące w parze z zapobieganiem nasileniu zmiany klimatu. Jedną z promowanych dzisiaj alternatyw są agropaliwa (nazywane też biopaliwami). Około 90% produkcji roślin na agropaliwa koncentruje się w Stanach Zjednoczonych, Brazylii i w Unii Europejskiej. Udział tych rejonów będzie jednak mały, ponieważ coraz więcej agropaliw produkuje się ich m.in. w Chinach, Malesji czy Indonezji.

Część II

UE wspiera stosowanie agropaliw mając na uwadze zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych, opracowywanie trwałych zamienników paliw kopalnych i tworzenie nowych źródeł dochodu i miejsc pracy na obszarach wiejskich (choć zgłaszane są przypadki łamania praw pracowników na europejskich farmach, a nawet zatrudniania do pracy dzieci). Do produkcji biopaliw powszechnie stosuje się zboża, buraki cukrowe, trzcinę cukrową, ziemniaki, czy rośliny oleiste. Jednak Bruksela od kilku lat stawia na agropaliwa drugiej generacji, czyli paliwa z materiałów niejadalnych lub odpadowych, takich jak drewno, materiały drewnopochodne, a także słoma czy algi. Powodem takiej decyzji jest fakt, że wykorzystywanie zbóż, roślin oleistych i olejów do produkcji agropaliw powoduje wzrost światowych cen żywności. Cierpią na tym kraje globalnego Południa, bo mieszkańcy tych krajów blisko połowę dochodów przeznaczają na jedzenie. Jeśli rosną ceny żywności, a zarobki pozostają na tym samym poziomie, znacząco obniża się poziom życia, a dalszą konsekwencją może być ubóstwo.

Część III

Zmiana materiału bazowego do produkcji agropaliw nie rozwiązuje jednak problemu konsekwencji środowiskowych ich uprawiania. Uprawy roślin energetycznych zajmują tereny rolnicze i prowadzą do degradacji środowiska naturalnego. Żeby osiągnąć uchwalony przez Parlament Europejski poziom wykorzystania agropaliw w transporcie, zaczęto na szeroką skalę przekształcać istniejące dotąd uprawy tradycyjne pod uprawy roślin do produkcji agropaliw. To znaczy, że trzeba szukać nowych terenów pod uprawę, żeby zaspokoić zapotrzebowanie na żywność. W tym celu karczowane są lasy, osuszane torfowiska, niszczone cenne siedliska flory i fauny, a w rezultacie do atmosfery jest uwalniany zgromadzony w nich dwutlenek węgla. Na domiar złego rośliny do produkcji agropaliw są uprawiane w monokulturach¹, co z kolei prowadzi do degradacji gleb, spadku bioróżnorodności i większej podatności na choroby i szkodniki. W krajach takich jak np. Boliwia dochodzi do tego, że lokalni mieszkańcy są wypędzani ze swoich ziem, żeby na ich terenie można było uprawiać rośliny potrzebne do produkcji agropaliw.

1. Monokultura – system rolniczy polegający na wieloletnim uprawianiu na tym samym obszarze roślin jednego gatunku.

ANALIZA SWOT

*Jakie szanse i zagrożenia wynikają dla świata z produkcji agropaliw? – wypisz na podstawie tekstu.
Jakie mocne i słabe strony mają agropaliwa? – uzupełnij na podstawie poniższej listy.*

MOCNE STRONY

SŁABE STRONY

SZANSE

ZAGROŻENIA

Mocne i słabe strony agropaliw:

1. Podaż roślin do produkcji agropaliw jest do pewnego stopnia uzależniona od warunków pogodowych.
2. W produkcji roślin na agropaliwa zużywana jest woda.
3. Rośliny do produkcji agropaliw osiągają wysokie ceny, co sprzyja rolnikom.
4. W produkcji roślin na agropaliwa stosuje się dużo pestycydów i nawozów sztucznych, które akumulują się w glebie i w wodach gruntowych.
5. Dzięki wykorzystaniu agropaliw mniej trzeba importować ropy, gazu i węgla.
6. Produkcja agropaliw przyczynia się do rozwoju źródeł energii odnawialnej.
7. W rezultacie uprawy roślin do produkcji agropaliw prognozowany jest stały wzrost cen żywności przez najbliższą dekadę.
8. W rezultacie rosnącego popytu za ziemie uprawne, rosną ceny gruntów rolnych.
9. W procesie wzrostu rośliny pochłaniają dwutlenek węgla z atmosfery.
10. W procesie uprawy agropaliw zużywa się paliwo na zabiegi rolnicze, w wyniku czego rosną zanieczyszczenia lokalne.
11. Agropaliwa drugiej generacji wytwarzane są z odpadków lub niejadalnych roślin.
12. Ilość energii uzyskiwanej z agropaliw w porównaniu z energią wykorzystaną w procesie ich produkcji jest niższa niż w przypadku paliw kopalnych
13. Surowiec do produkcji agropaliw się nie wyczerpie, bo rośliny odrastają, albo wystarczy je znowu zasadzić.

KWESTIONARIUSZ EWALUACJI MATERIAŁÓW

Zachęcamy do skorzystania z krótkiego kwestionariusza, który pomoże Państwu dokonać ewaluacji zajęć przeprowadzonych na podstawie materiałów zawartych w niniejszej publikacji. Wypełniony kwestionariusz mogą Państwo przesłać do nas mailem (ankieta.globalna@ceo.org.pl) lub pocztą; mogą go Państwo także wypełnić bezpośrednio na stronie internetowej: http://bit.ly/ewaluacja_materialow. Będziemy wdzięczni za wszelkie uwagi i komentarze.

Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej,
ul. Noakowskiego 10/1, 00-666 Warszawa, z dopiskiem „W świat z klasą”

Informacje o osobie testującej oraz grupie:

Imię i nazwisko:

E-mail:

Adres szkoły/institucji:

Tytuł publikacji oraz scenariusza/ćwiczenia/projektu:

Liczebność grupy:

Rodzaj zajęć, na których przetestowano materiał: lekcja przedmiotowa/koło zainteresowań/inne (jakie?):

Przygotowanie do prowadzenia zajęć:

Ile czasu wymagało przygotowanie się do zajęć na podstawie wykorzystanego materiału?

Czy przygotowując się do prowadzenia zajęć sięgał Pan/Pani do innych materiałów niż zawarte w niniejszej publikacji? Jeśli tak – po jakie?

Prowadzenie:

W jakim stopniu udało się Panu/Pani zrealizować cele i poszczególne elementy wykorzystanego materiału? Jeśli jakiś cel lub element nie został zrealizowany, prosimy o wskazanie go i uzasadnienie.

Jakie elementy materiału szczególnie się sprawdziły, a jakie okazały się trudne do realizacji bądź niezrozumiałe? Dlaczego?

Reakcje uczniów i uczennic:

W jakim stopniu uczniowie/uczennice zaangażowali się w zajęcia przeprowadzone na podstawie zaproponowanego materiału?

Czy treści zawarte w materiale wymagały dodatkowego wyjaśnienia? Jeśli tak, to które?

Dodatkowe uwagi:

W świat z klasą (ang. *World-Class Teaching*) to międzynarodowy projekt, który ma na celu wspieranie nauczycieli i nauczycielek szkół gimnazjalnych w systematycznym włączaniu perspektywy globalnej do zajęć przedmiotowych w odniesieniu do treści podstawy programowej. W ramach polskiej części projektu nauczyciele i nauczycielki tworzą materiały edukacyjne i rozwijają kompetencje z zakresu edukacji globalnej w ramach sześciu przedmiotów: WOS-u, historii, języka polskiego, języka angielskiego, biologii, plastyki. Projekt jest realizowany przez Centrum Edukacji Obywatelskiej (Polska), Leeds Development Education Centre (Wielka Brytania), People in Peril Association (Słowacja), Südwind Agentur (Austria), NEGO-COM (Benin) oraz Centro de Criação de Imagem Popular (Brazylia).

Koordynatorka projektu: Elżbieta Krawczyk

Redakcja: Elżbieta Krawczyk, Marta Sykut, Jędrzej Witkowski

Redakcja językowa: Elżbieta Krawczyk, Anna Sajewicz, Marta Sykut

Konsultacja merytoryczna: Monika Rębała

Konsultacja metodyczna: Agnieszka Arkusińska

Projekt graficzny, ilustracje i skład:

 RZECZYOBRAZKOWE.PL

Wydawca: Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej

Wydanie III, Warszawa 2015

Druk: Drukarnia Siedem

ISBN: 978-83-64602-67-2

Wydrukowano na papierze ekologicznym.

Edukacja globalna na zajęciach wiedzy o społeczeństwie w gimnazjum

Autorki i autorzy:

Jolanta Bowżyk, Gimnazjum nr 4 w Elku

Karolina Kryściak, Zespół Szkół Gimnazjalnych, Licealnych i Zawodowych w Byczynie

Paula Langnerowicz, Centrum Edukacji Obywatelskiej

Halina Noiszewska, Publiczne Gimnazjum w Grójcu

Halina Pawłowska, Gimnazjum im. Jana Kochanowskiego w Grabowie

Jędrzej Witkowski, Centrum Edukacji Obywatelskiej

Publikacja jest współfinansowana w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP w 2015 r. oraz ze środków Unii Europejskiej.

Publikacja wyraża wyłącznie poglądy autorów i autorek i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP ani Unii Europejskiej.

Publikacja „Edukacja globalna na zajęciach wiedzy o społeczeństwie w gimnazjum” jest dostępna na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Fundacji Centrum Edukacji Obywatelskiej. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji, o posiadaczach i posiadaczkach praw oraz o programie polskiej współpracy rozwojowej.

Wersja elektroniczna publikacji jest dostępna na stronie: globalna.ceo.org.pl.

Centrum Edukacji Obywatelskiej to niezależna instytucja edukacyjna, działająca od 1994 roku. Upowszechniamy wiedzę, umiejętności i postawy kluczowe dla społeczeństwa obywatelskiego. Wprowadzamy do szkół programy, które nauczycielkom i nauczycielom pozwalają lepiej i skuteczniej uczyć, a młodym ludziom pomagają zrozumieć świat, rozwijają krytyczne myślenie, wiarę we własne możliwości, zachęcają do angażowania się w życie publiczne i działania na rzecz innych. Obecnie realizujemy blisko 30 programów adresowanych do szkół, kadry pedagogicznej oraz uczniów i uczennic.

Publikacje przedmiotowe do: WOS-u, historii, języka polskiego, języka angielskiego, biologii i plastyki znajdują Państwo na stronie: www.globalna.ceo.org.pl.

